

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Pojetí křtu u Jana Bechyňky
v *Traktátu o viděních a pokušeních
zbožného mládence* a v pojednání
*O křtu zvonu***

Bohumila Beranová

Praha 2008

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Pojetí křtu u Jana Bechyňky
v *Traktátu o viděních a pokušeních
zbožného mládence* a v pojednání
*O křtu zvonu***

Bohumila Beranová

Katedra Církevních dějin
Vedoucí práce: prof. PhDr. Noemi Rejchrtová
Studijní program: Teologie M6141
Studijní obor: Evangelická teologie

Praha 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou diplomovou práci s názvem Pojetí křtu u Jana Bechyňky v *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence* a v pojednání *O křtu zvonu* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 30.6.2008

Bohumila Beranová

Bibliografická citace

Pojetí křtu u Jana Bechyňky v *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence* a v pojednání *O křtu zvonu* [rukopis] : diplomová práce / Bohumila Beranová; vedoucí práce: prof. PhDr. Noemi Rejchrtová. -- Praha, 2008. -- 104 s.

Anotace

Práce se věnuje pojetí křtu u utrakvistického kněze Jana Bechyňky. Nejprve je postava svébytného literáta a teologa představena a zařazena do historických souvislostí jagellonské doby. V následujících kapitolách se přistupuje ke konkrétnímu tématu. Bechyňkův pohled na pedobaptismus, jenž je čerpán z dlouhé pasáže o závazku křtu z jeho *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence*, je srovnáván se křtem dětí v Chelčického *Zprávách o svátostech* a se křtem obecně v jiné z Chelčického prací, s jeho *Rozpravami z Pařížského rukopisu*. Původním záměrem bylo najít paralely mezi oběma zmiňovanými mysliteli, ale ukázalo se, že existují i určité rozdíly, avšak ne v zásadních skutečnostech. V případě Bechyňkova traktátu *O křtu zvonu* podávám zcela konkrétní výklad tohoto pojednání. Poslední kapitola se zabývá utrakvistickou křestní praxí na počátku novověku a v současnosti, která má být jenom dokreslením a jakýmsi hrubým představením křestních rituálů tehdy a dnes. A nakonec v příloze vydávám Bechyňkův traktát *O křtu zvonu* s výkladovými poznámkami a poznámkami k transkripci.

Klíčová slova

Bechyňka, pedobaptismus, Chelčický, křest, křest zvonu, křestní praxe.

The Conception of Baptism by Jan Bechyňka in the *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence* [Tractate of Visions and Temptations of Devout Youth] and in the Treatise *O křtu zvonu* [On Baptism of the Bell].

Summary

The thesis deals with conception of baptism by utraquist priest Jan Bechyňka. At first the figure of the peculiar writer and theologian after being introduced is integrated into historical connections of the jagellonian era. The chapters that follow aim at the particular topic. Bechyňka's view of pedobaptism drawn from a long passage about commitment of baptism from his *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence* [The Tractate on Visions and Temptations of Devout Youth] is compared with pedobaptism in Chelčický's *Zprávy o svátostech* [Reports of Sacraments] and with baptism in general of another Chečický's work – *Rozpravy* [Discussions] in Parisian manuscript. At first I had intended finding out parallels between mentioned thinkers, however certain differences have appeared as well, not in essential facts. In the case of Bechyňka's tractate *O křtu zvonu* [On Baptism of the Bell] I give an interpretation to it in the concrete. The last chapter deals with utraquist baptismal praxis in the early modern times and in the present day and in general describes baptismal rites of these times. As a appendix I add Bechyňka's tractate *O křtu zvonu* [On Baptism of the Bell] with a commentary and transcriptional notes.

Keywords

Bechyňka, pedobaptism, Chelčický, baptism, baptism of the bell, baptismal praxis.

Poděkování

Především bych ráda poděkovala prof. PhDr. Noemi Rejchrtové za pomoc s výběrem tématu, za počáteční odkazy k sekundární literatuře, které pro mě byly nesmírně cenné, neboť bez nich bych se v dané problematice těžko orientovala. Taktéž chci poděkovat za její pečlivé korektury a vůbec za vstřícnost a horlivost, s níž přistupuje ke studentům i ke své práci.

Můj dík patří ale i mému milovanému manželovi Mgr. Aleši Beranovi, neboť posledního půl roku v naší domácnosti přebýval i Jan Bechyňka, a tudíž jsem mu nesmírně vděčná, že jej přijal jako vítaného hosta. Děkuji mu za hodnotné rady a podněty, jakož i za průběžné i finální korektury.

Děkuji také svým rodičům za nebývalou podporu během studií, za jejich zájem a péči.

Touto cestou chci poděkovat i svým dvěma drahým přítelkyním Zuzance Soběslavské a Marušce Roučkové, které mi mnohdy v tíživých dnech byly vzácnou oporou.

A obzvláště díky Bohu...za vše.

Obsah

Úvod.....	9
1. Životní osud utrakvistického kněze Jana Bechyňky.....	20
2. Bechyňkův pohled na pedobaptismus inspirovaný Chelčickým.....	32
2.1. Obecně o pramenech.....	32
2.2. Konkrétně o křtu.....	38
2.3. Závěrem – srovnání.....	58
3. Bechyňkův traktát <i>O křtu zvonu</i> a jeho vymezení proti lidové zbožnosti...61	
4. Utrakvistická křestní praxe u dětí na počátku novověku a v současnosti...78	
Závěr.....	91
Seznam literatury.....	93
Přílohy.....	96
Příloha č. 1- Traktát <i>O křtu zvonu</i>	96
Příloha č. 2 – Ukázka rukopisu Bechyňkova traktátu <i>O křtu zvonu</i> ..103	
Příloha č. 3 – Obrázky.....	104

Křest Krista, iluminace pro knihu hodinek z r. 1424, Jan van Eyck, Turín, Museo Civico. /Převzato z: *Historie de l'art*. Larousse S.A. 1990./

Úvod

S osobností kališnického kněze Jana Bechyňky jsem se poprvé seznámila na přednáškách o utrakvismu profesorky Noemi Rejchrtové. Pamatuji si, že nejen mě, ale i ostatní studenty postava Jana Bechyňky naprosto fascinovala, neboť se stával častým námětem našich debat. Učaroval nám svou originalitou, literární výjimečností i svým nebývalým zájmem o děti. Ovšem nápad věnovat se některému z jeho traktátů se zrodil až mnohem později, když jsem přemýšlela o různých tématech vhodných pro diplomovou práci. Rozhodně jsem nechtěla psát jenom s pocitem, že něco musím odevzdat, abych dokončila studia. Nechtěla jsem tvořit pouze z povinnosti, ale věnovat se něčemu, co mě vážně zajímá, co se mne hluboce dotýká. Jednoduše řečeno: psát s radostí a zápalem, psát s vědomím, že se hlouběji ponořím do Bechyňkova myšlení a skrze něj zruším časovou kontinuitu a vrátím se o pět set let zpátky do doby jagellonské. Proto mi bylo nanejvýš příjemné, když jsme se s profesorkou Rejchrtovou shodly na monotematicky zaměřené práci, která se bude zabývat fenoménem křtu v Bechyňkově pojetí. Navíc mě děsila představa, že vyberu-li si jakýkoli obecný námět pro závěrečnou práci, je vysoce pravděpodobné, že ve výsledku podám pouze kompilaci již řečeného a celá slavná studie skončí v šuplíku a její využití bude nulové. Nicméně v tomto případě může práce posloužit dalším, kteří se Bechyňkovým traktátům hodlají věnovat soustavněji, a nebo jenom studentům, již o Bechyňku projeví zájem, budou si jej chtít přečít a nebude je lákat prokousávat se autentickým rukopisem.

Jan Bechyňka byl silnou individualitou v utrakvistických kruzích přelomu 15. a 16. století, ať už svým vynikajícím literárním nadáním s často až básnickými obrazy, urputností a horlivostí, s níž obhajoval své názory či se

svou náramnou schopností vcítit se do dětí, jež je vlastní husitské tradici.¹ Až s psychologickou přesností si všímá dětí přizpůsobivých i těch, které dle dobových tendencí z normálu vybočují. Každé dítě je pro něj unikátní a je nutné, aby ho tímto způsobem vnímali i rodiče, aby na něj dohlíželi, neboť každé z dětí je jedinečným obrazem Božím: „*A drahýť jest to vnitřní obraz všemohúcího Pána a nelechce sobě važte toho Pána a jeho klenot tak drahý poskvrniti, zohaviti, prodati a komuž jinému dáti tu místo.*“² Je nanejvýš důležité, aby rodiče přijímali dítě takové, jaké je a navíc, aby správně o dítě pečovali, neboť ty při křtu přijímají dar *ducha Božího*³, který v nich má být zachován a podporován správnou křesťanskou výchovou. Tedy Bechyňkova výzva rodičům zní: „...*abyste hleděli a tomu rozuměli, co tu jest v dítěti a co tu přijme a co jest jemu tu dáno na křtu od toho velikého krále.*“⁴ Jak vidno, dítě nepatří otci ani matce, ale samotnému Pánu Bohu, který se děcka ujímá při křtu a už mu jej nikdo nemůže vytrhnout. Ačkoli se utrakvistický kněz věnuje otázkám dětí velice pečlivě a pozorně, přesto je nepovažuje za smysl a náplň života. „*Odvaha přivádět děti na svět je spojena s tíživou metafyzickou odpovědností, s neúprosnou podmíněností vinami předcházejících generací, navíc s nebezpečím, že se na dětech těžce proviní vlastní rodiče, či naopak děti na rodičích.*“⁵

Co se týče dosavadního bádání nutno podotknout, že Bechyňkovi nebyla věnována patřičná pozornost, valná většina jeho traktátů stále ještě čeká na vydání. Nicméně první zájem o něj projevilo národní obrození, Bechyňka byl čítán na schůzkách Královské české společnosti nauk. Josef Jungmann

---

¹ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia/III, Praga mystica – Z dějin české reformace*. Praha, Kalich 1984. s. 10. (Dále jen: Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III.*)

² Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 109b.

³ Tamt. fol. 108a.

⁴ Tamt. fol. 110b.

⁵ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III.* s. 10.

v *Rozboru staročeské literatury*⁶ hovoří o dvou dochovaných rukopisech. Jedním z nich je sborník deseti traktátů, označovaný pojmem neuberský⁷. Jungmann se velmi stručně rozepisuje o obsahu každého z nich. K traktátu *O křtu zvonu*, jehož vydání je součástí této práce, se dočteme pouze krátkou noticku: „*V patero pojednání zavrhuje ceremonii křtění zvonů jako pověrek a porouhání jménu a svátostem božím.*“⁸ Dále je zmiňován rukopis u pana bibliotekáře Hanky⁹, jenž se skládá ze tří částí: 1. z předmluvy, 2. z životopisu jakéhosi nemocného přezbožného mládence, který často býval ve vytržení, v němž měl mnohá hrozná vidění. Jungmann zde uvádí, že „*knihá nábožnou hrůzu a strach plodí.*“¹⁰ 3. z psaní kněze ke svým utrakvistickým spolubratřím, aby setrvali ve víře pod obojí „*zastáváje ji proti jednuškám¹¹ a pikhartům, jízlivě a fanaticky.*“¹² Tento Bechyňkův rukopis dle Jungmanna podává pohled na domácí život, na mravy i smýšlení našich předků.¹³ Dále je Bechyňkovo dílo podrobena lingvistickému bádání po stránce lexikální. Jungmann ale zmiňuje Bechyňku i ve své *Historii literatury české*.¹⁴ S Bechyňkovým jménem se setkáváme v *ukazateli*¹⁵, v abecedně řazeném soupisu jednotlivých

---

⁶ Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva djly*. In: *Rozbor staročeské literatury čítaný ve schůzkách Královské české společnosti nauk, sekce filologické, r. 1840 a 1841*. Praha, W kommissj u Kronberga i Řiwnáče 1842. s. 177-186. (Dále jen: Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva djly*. In: *Rozbor staročeské literatury*.)

⁷ Označení „neuberský“ pozdější. Rukopis dochován u pana rytíře Neuberka, na 225 listech pojednání *křesťansko mravného obsahu*. In: Jungmann, J.: *Historie literatury české. Aneb: Saustavný přehled spisů českých s krátkou historií národu, osvědčení a jazyka*. Druhé vydání. Praha, W kommissi kněhupectwí F. Řiwnáče 1849. s. 228. (Dále jen: Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Druhé vydání.)

⁸ Tamt. s. 180.

⁹ Dnes je rukopis s názvem *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence* uložen v knihovně Národního muzea v Praze pod signaturou III H 8.

¹⁰ Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva djly*. In: *Rozbor staročeské literatury*. s. 183.

¹¹ Myšlení členové římské církve. Označení podle přijímání pod jednou způsobou.

¹² Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva djly*. In: *Rozbor staročeské literatury*. s. 183.

¹³ Tamt. s. 183.

¹⁴ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Druhé vydání. s. 228, 533.

¹⁵ Tamt. s. 533.

autorů, dále pak jej nalezneme mezi „vzdělavatelnou a nábožnou“¹⁶ literaturou, kde je stručně podán obsah neuberského sborníku traktátů J. Bechyňky.

Utrakvistický kněz Jan byl bezesporu v 19. století oblíben, neboť jej připomínají ještě další dva literární historikové, a to Karel Sabina a Josef Jireček¹⁷. U Sabiny se dočteme, že Bechyňka se mezi teologické autory zařadil náhodou, protože jeho záměry byly „zajisté více fantastické a humoristické než-li bohomluvecké.“¹⁸ Po teologické a dogmatické stránce je Bechyňka pro Sabinu naprosto nezajímavý, neboť kališnický kněz byl „obvyklým“ utrakvistou vyhraňujícím se proti katolíkům a pikartům a způsob jakým psal jej zařazuje mezi povahopisce než-li mezi teology.¹⁹ Bechyňkovi je ale na druhé straně přičítána nesmírná originalita, Sabina vyzdvihuje jeho literární schopnosti: „Neznáme aspoň ani jednoho z tehdejších spisovatelů českých, jenž by tak individualným se značoval rázem a který by mravy a způsoby času svého tak živě a tak bohatými barvami byl líčil.“²⁰ A dále: „Běh myšlének, jakož i pohry obrazivosti jeho jsou docela neobyčejné zjevy v tehdejší literatuře české.“²¹ Zmiňuje-li se Sabina o Bechyňkových traktátech, pak ve stejném duchu jako Jungmann. K Bechyňkovu pojednání *O křtu zvonu* se opět dočteme pouze kusou informaci, že křtění zvonů je zavrhováno jako pověry. U Jirečka se nedopátráme ničeho nového, opakuje, o čem již pojednali jeho současníci.

Badatelé a vědci 19. století, počínaje Jungmannem, zařazují Bechyňkův neuberský sborník traktátů²² do druhé půle století 16.²³ a druhý rukopis

---

¹⁶ Tamt. s. 228.

¹⁷ Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Sv. I. A-L.* Praha, Nákladem B. Tempského 1875. (Dále jen: Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku.*)

¹⁸ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby.* Praha, Nákladem Al. Štorcha 1866. s. 777. (Dále jen: Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby.*)

¹⁹ Tamt. s. 778.

²⁰ Tamt. s. 777n.

²¹ Tamt. s. 778.

²² KNM IV H 45.

obsahující *Traktát o pokušeních a viděních zbožného mládence*²⁴ šířeji do 16. století. Jungmann totiž reagoval na zmínku v Bechyňkových traktátech o tom, že Praha nebyla sídlem krále²⁵, tudíž spisy utrakvistického kněze Jana zařadil do období vlády Habsburků mezi lety 1541 – 1577 za Ferdinanda I. nebo Maxmiliána²⁶. Ale nutno vzít v potaz, že i Vladislav Jagellonský nesídlil v Praze, ale v Budíně²⁷ a české země tak byly od Vladislavova zvolení uherským králem r. 1490 prakticky opuštěné. Na tuto okolnost upozorňuje i Kvido Hodura, jenž se datováním Bechyňkových spisů zabýval podrobněji v r. 1960.²⁸ Hodura poukazuje, že Jungmannovu dataci přejal později i Jan Gebauer ve své *Historické mluvnici*²⁹, ale F.M. Bartoš v *Soupise rukopisů Národního musea*³⁰ datuje spisy podle svého uvážení. První, neuberský³¹ do doby okolo 1500, u druhého rukopisu³² je určení 15./16. století. Hodura dále zmiňuje, že

---

²³ Jungmann datuje spis u pana rytíře z Neuberka do druhé poloviny 16. století. Druhý rukopis (III H 8) šířeji do století 16. In: Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva díly*. In: *Rozbor staročeské literatury*. s. 177, 183./Stejně tak in: Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Druhé vydání. s. 228./Stejně datování přejímá i Sabina a Jireček. Nicméně Karel Sabina podotýká, že Bechyňka rukopisy ve druhé polovině 16. století nenapsal. Poukazuje na zjevný časový odstup mezi prvními a pozdějšími spisy, protože např. list paní Krescencii Zmrzlikové na Orlíku klade Blahoslav už do r. 1504. Podle Sabiny Bechyňka snad zhotovil sbírku svých rukopisů až ve stáří. In: Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 775. Ovšem tvrzení, že Bechyňka psal rukopisy ve stáří v druhé polovině 16. století nemůže být ani tak správné, víme-li, že utrakvistický kněz Jan zemřel r. 1507./Jireček datuje *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence* do r. 1550, opět jenom psaní k pí. Krescencii dle Blahoslava do r. 1504, tedy ještě do období Bechyňkova života. In: Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. s. 55.

²⁴ KNM III H 8.

²⁵ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické*, 83, 1960. s. 320. (Pramenem traktát *Praga mistica*, v němž je několikero odkazů, že český král nesídlí v Praze, např.: „Ale že král v cizí zemi a hrad s námi...“; „A opět daleko od hříšných spasení i Spasitel jako od Hradu pražského král...“; „Bez krále a soudu tudíž sobě stesknem...“ apod., in: Bechyňka, J.: *Praga mistica* (ed. N. Rejchrtová), in: *ARBI/III*. s. 36n.

²⁶ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické*, 83, 1960. s. 322.

²⁷ Součástí dnešní Budapešti.

²⁸ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické*, 83, 1960. s. 321-323.

²⁹ Tamt. s. 322. (Gebauer, J.: *Historická mluvnice III*, 2. 1898. s. 65.)

³⁰ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické*, 83, 1960. s. 322. (*Soupis rukopisů Národního musea* z r. 1926. O Bechyňkových spisech na s. 238.)

³¹ KNM IV H 45.

³² KNM III H 8.

v Bechyňkově traktátu *Praga mistica* je více narážek na období vzniku spisu. „Připomíná se shoření Malé Strany a shoření jedné věže mostní.“³³ Jungmann tyto události mylně klade do r. 1541, ale dle *Starých letopisů českých* vyhořela Malá Strana r. 1503, tedy ještě v době, kdy Bechyňka žil. Ještě více událostí, zmiňovaných v traktátu *Praga mistica*, je dosvědčeno před r. 1507, tedy před rokem Bechyňkova úmrtí, např.: „povodeň, zboření novoměstské věže vodárenské a po opravě její shoření, kladení vodních trub, jednání o spojení obce novoměstské se staroměstskou v jednotu atd.“³⁴ Je tedy více než zřejmé, že Bechyňka tvořil někdy okolo r. 1500 a ne až ve druhé polovině století 16., jak se domníval Jungmann. Toto se tedy týkalo Bechyňkova neuberského sborníku³⁵, ke druhému rukopisu³⁶ Hodura uvádí, že jej bude ještě nutno prozkoumat a určit, co je vlastně Bechyňkovo.³⁷ Pavel Spunar³⁸ shodně s Bartošem datuje neuberský sborník Bechyňkových rukopisů do doby okolo 1500³⁹ a Bechyňkův *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*⁴⁰, který se dochoval ve dvou verzích⁴¹, do téhož období. O vztahu těchto dvou

---

³³ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické* 83, 1960. s. 322.

³⁴ Tamt. s. 322.

³⁵ KNM IV H 45.

³⁶ KNM III H 8.

³⁷ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky*, in: *Listy filologické*, 83, 1960. s. 323.

³⁸ Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia – Příspěvky k dějinám utrakvismu*. Praha, Kalich 1978. (Dále jen: Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*.)

³⁹ Tamt. s. 187.

⁴⁰ Tamt. s. 188.

⁴¹ Obě dvě verze jsou uloženy v Knihovně Národního muzea v Praze pod těmito signaturami: KNM III E 47 (zde jsou kromě *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence* i jiné texty; soubor rukopisů znám pod názvem *Juhnův mystický sborník (JMS)*), KNM III H 8 (obsahuje předmluvu, text je o řadu kapitol zkrácen než dochovaná širší verze traktátu v JMS). //K autorství obou verzí téhož traktátu více in: Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Poceta Josefu Petráňovi – Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*. Praha, Historický ústav ČSAV 1991. s. 194n. (Dále jen: Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Poceta Josefu Petráňovi*.)

podobných rukopisů podrobněji pojednává druhá kapitola této práce.⁴² Jinak P. Spunar podal na konci let 70. ucelený obraz Bechyňkovi literární činnosti.⁴³

Po stránce teologické se Bechyňkovi na počátku 80. let věnovala Noemi Rejchrtová, která vydala dva traktáty: *Knězi Jakubovi dva sajry* s úvodní studií *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*⁴⁴ a Bechyňkovu *Pragu mysticu*, již předchází práce *Jan Bechyňka – kněz a literát*.⁴⁵ V první výše jmenované studii N. Rejchrtová popisuje fakt, že za Bechyňkova období chyběla v českých zemích teologická fakulta, a tím tedy i dobré vzdělání pro budoucí faráře. Nastávající kněží tak nabývali bohoslovecké vědomosti u svých starších kolegů. Dále se zde dočteme také něco málo o životě kališnického kněze Jana. Samotná práce *Knězi Jakubovi dva sajry*⁴⁶ byla pro Bechyňku vstupní branou k autonomní farářské činnosti. Načeradský⁴⁷ kněz Jakub posílá svému žáku jeden čerstvý a jeden zkažený sýr, aby na ně jeho svěřenec napsal teologické pojednání.⁴⁸ Bechyňka dané téma zpracovává jako exegezi, jako „*průpravnou přípravu kázání*“.⁴⁹ Bechyňkova práce plně vychází z Písma, starozákonní text knihy Job⁵⁰ je vykládán novozákonně skrze Pavlovo Ř 5,20.⁵¹ Traktát se v první části věnuje smrtelným hříchům a božím přikázáním, v druhé pak Boží milosti, což je v té době zcela neobvyklé. Ve stručnosti jde o následující: lidé

---

⁴² s. 34n.

⁴³ Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*. s. 186-189.

⁴⁴ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin – Studie a texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty*. Praha, Kalich 1982. s. 45-56./Traktát *Knězi Jakubovi dva sajry* s výkladovými poznámkami tamt. s. 57-63./ (Dále jen: Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*.)

⁴⁵ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 5-34./Traktát *Praga mystica* s výkladovými poznámkami tamt. s. 35-49./

⁴⁶ Traktát také pod názvem *O hříších smrtelných a božích přikázáních*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 26a-34a.

⁴⁷ Právě v Načeradci trávil Bechyňka svá kaplanská léta.

⁴⁸ Srov. Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 48.

⁴⁹ Tamt. s. 48.

⁵⁰ Jsou vykládány následující pasáže: Jb 10,10-15 a Jb 20-22.

⁵¹ „*K tomu navíc přistoupil zákon, aby se provinění rozmohlo. A kde se rozmohl hřích, tam se ještě mnohem více rozhojnila milost.*“

jsou hříšní už od svého narození, jsou jako sýr prolezlý červy. Nicméně pokud bude člověk dodržovat přirozený zákon desatera přikázání Božích, pak bude takový jedinec „*trvalý, živý a zdravý, i Buohu milý, jako celivý*“⁵² *sajr*.“⁵³ Taktéž se mají naplňovat dvě přikázání „*najvětších milování podle kanoniky svatého Jana z smrti v život celivý, zdravý, svatý a věčný přenáší*.“⁵⁴ Ačkoli je člověk od pádu Adamova od přirozenosti hříšný, pro křesťana je tu ale ještě milost Boží v Kristu, kterou má oproti Jobovi navíc. Lidská hříšnost, stejně jako omývání sýra, je omývána křtem a večeří Páně: „*že jako dobrá hospodyně sajra otírá, tak nás otírá a opláká /Kristus/ křtem svatým z špíny přirozeného hříchu, jenž se potí z nás skrze žádosti zlé*.“⁵⁵

V další práci N. Rejchrtové *Jan Bechyňka – kněz a literát*⁵⁶ nás autorka seznamuje s životem a literární činností kališnického faráře, rozepisuje se zde i o nesporném vlivu Chelčického, který Bechyňku inspiroval především v traktátu *O upokojení jako dítěte Pešíkovi*.⁵⁷ Dále se N. Rejchrtová věnuje rodině a dětem, dvěma základním tématům, o nichž Bechyňka často pojednává. K této úvodní studii je dále připojen komentář traktátu *Praga mistica*⁵⁸ i jeho samotné vydání s výkladovými poznámkami.⁵⁹ Bechyňka v pojednání *Praga mistica* barvitě a mysticky s častým využitím alegorií líčí pohled na Prahu, který měl z hory Větrné, kde stával a doposud stojí kostel sv. Apolináře, vskutku úchvatný. Víru Pražanů ve sv. Trojici přirovnává ke třem pražským částem - k Novému a Starému městu a k Malé Straně: „*Jakož pak tři města*

---

⁵² *Celivý* – někdy též *cělivý*, adj. zacelující, léčivý, hojivý; v tomto případě neporušený, zdravý.

⁵³ Bechyňka, J.: *Knězi Jakubovi dva sajry* (ed. N. Rejchrtová), in: *Do posledních končin*. s. 59 (fol. 31a).

⁵⁴ Tamt. s. 60 (fol. 31a)//J 13,34.

⁵⁵ Tamt. s. 60 (fol. 32a).

⁵⁶ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 5-34.

⁵⁷ Více tamt. s. 8n.

⁵⁸ Tamt. s. 11-34.

⁵⁹ Tamt. s. 35-49.

v svém pořádku sú, tak víra Trojice svaté trvá v Pražanech.“⁶⁰ Ovšem kamenný most spojuje Staré a Nové město pražské, kde se sdržují vyznavači pod obojí s Malou Stranou a Hradčany, které jsou pro Bechyňku baštou římské církve. Most, jenž oba břehy Vltavy spojuje, je symbolicky vnímán jako kompakтата. A nejenom skrze ně, ale především skrze toleranci a snášenlivost je možné soužití lidu dvojí víry: „A protož, že jest zed' i okolo města i okolo hradův i kostelův, to znamená, že všech věcí obhájce jest trpělivost silná.“⁶¹

V r. 1991 vydává N. Rejchrtová práci s názvem *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*⁶², v níž kališnického kněze Jana představuje jako svébytného umělce s mystickými sklony. Věnuje se zde Bechyňkovu *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence*, a to především po stránce tematické, ale také se zabývá autorstvím tohoto traktátu, dochovaného ve dvou rukopisech.

Kusé zmínky a odkazy k Bechyňkovi nalezneme i v pracích českého mediavelisty J. Macka⁶³, který reflektuje náboženský život především ze sociální perspektivy každodenní existence v českých zemích a na Moravě za jagellonského období. Ovšem nutno podotknout, že se nejedná o soustavnou vědeckou práci, která by se zaměřovala pouze na Bechyňkovu osobu či na jeho literární činnost, ale je jí pouze dokreslována celá atmosféra doby na přelomu 15. a 16. století.

Nyní jen stručně k metodice práce. Chystám se využívat několik pramenů, k nimž se podrobněji rozeptíši pro větší přehlednost a kontinuitu u jednotlivých kapitol. V první kapitole nastíním Bechyňkův život a pokusím se jej historicky zařadit do doby, v níž žil. K napsání druhé kapitoly mě podnítila

---

⁶⁰ Bechyňka, J.: *Praga mistica* (ed. N. Rejchrtová), in: *ARBI/III.* s. 36.

⁶¹ Tamt. s. 44.

⁶² Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Poceta Josefu Petráňovi*. s. 191-204.

⁶³ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1-2.* 2. vyd. Praha, Academia 2001./Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3-4.* 2. vyd. Praha, Academia 2002./Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku.* Praha, Argo 2001.

poznámka N. Rejchrtové ke studii *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*⁶⁴, kde je zmiňována dlouhá pasáž o závazku křtu v Bechyňkově *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence*⁶⁵, která je srovnávána s Chelčického výkladem křtu ve *Zprávách o svátostech*⁶⁶, a dle této poznámky jsou si obě pojednání o první svátosti blízké. Záměrem druhé kapitoly je tedy sledovat a porovnat otázku pedobaptismu u obou zmiňovaných myslitelů a postihnout, v čem se shodují či naopak, o čem pojednávají odlišně. Následující, v pořadí třetí kapitola, se bude zabývat výkladem Bechyňkova traktátu *O křtu zvonu*⁶⁷. Zde se pokusím osvětlit, proč se Bechyňka tak radikálně vymezuje proti folkloru a lidové zbožnosti při křtech, taktéž se zaměřím na fenomén zvonu, především na jeho význam pro středověkého člověka a v neposlední řadě proberu otázku svěcenin, neboť utrakvistický kněz se s jejich přítomností v liturgické oblasti nemohl smířit. Čtvrtá kapitola o *Utrakvistické křestní praxi u dětí na počátku novověku a v současnosti* má být pouhým doplněním, jakýmsi apendixem či dokreslením toho, jaká se dodržovala pravidla při křtu na prahu novověku, ovšem s tím rizikem, že křestní praxe za Bechyňkova života neměla pravděpodobně jednotnou a ustálenou podobu a byla více či méně propojena s tradičními katolickými zvyklostmi a ceremoniemi. Navíc jsem pracovala s jednou z dobře dostupných agend⁶⁸, která byla poprvé vydána r. 1571, tedy více než šedesát let po Bechyňkově skonu. V žádném případě si ale tato kapitola neklade nároky na úplnost, neboť nastíněné téma by vydalo na

---

⁶⁴ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 56.

⁶⁵ KNM III H 8, fol. 104b-113a.

⁶⁶ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech* (ed. M. Opočenský), in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia*. Praha, Kalich 1980. s. 17-29 (fol. 121a-137a).

⁶⁷ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 65b-70a.

⁶⁸ Pasáž *O křtu svatém*, in: *Agenda česká, to jest spis o ceremoniích a pořádcích církevních, kterak se slovem Božím a svátostmi Kristovými lidu v Království českém pravdu evangelium svatého majícímu a milujícímu posluhovat má* (tiskař Georg Deffner), 2. vydání. Lipsko 1581. s. 114-130.

další samostatnou práci. Mnou zvolený postup je pouze příkladem toho, jak mohl být křest u dětí na počátku novověku v kališnických kruzích pojímán a jak je v ČCE chápán dnes.

V příloze vydávám Bechyňkův traktát *O křtu zvonu* s výkladovými poznámkami a poznámkami k transkripci. Mezi obrazovými přílohami bude zařazena ukázka rukopisu jednoho z Bechyňkových pojednání a kostel sv. Petra a Pavla v Načeradci, kde utrakvistický farář Jan působil jako kaplan, taktéž kostel sv. Apolináře na Novém městě pražském, v němž Bechyňka jako kněz strávil zbytek svého života.

Pevně doufám a věřím, že tato práce může být užitečná pro představení Bechyňkova myšlení, přinejmenším co se týče jeho pohledu na křest dětí či na jeho pojetí křtu obecně, jelikož žádná obsáhlejší studie se těmto otázkám pro dané období, tedy pro konec 15. a počátek 16. století, nevěnuje, jak jsem seznala při studiu sekundární literatury. Taktéž by mě těšilo, kdyby se osobnost Jana Bechyňky dostala do širšího povědomí v evangelických kruzích, neboť jsem zjistila, že ani mezi studenty ETF UK není utrakvistický kněz Jan dostatečně znám a věru si tato persona se širokým záběrem patřičné pozornosti zaslouží. A už opravdu úplně na závěr, snad tato práce, alespoň částečně, pomůže budoucím „bechyňkologům“ v jejich nelehké činnosti při zpracovávání a vydávání Bechyňkových rukopisů.

1. Životní osud utrakvistického kněze Jana Bechyňky

Záměrem této kapitoly je představit životní dráhu kališnického kněze, mystického autora – Jana Bechyňky. Zcela vyčerpávající pojednání věnované totožnému tématu podala před více než dvaceti lety Noemi Rejchrtová ve své studii *Jan Bechyňka – kněz a literát*⁶⁹, v níž zpracovala veškeré dostupné prameny a odbornou literaturu. Domnívám se nicméně, že pro účely diplomové práce je nezbytné, abych alespoň stručně představila osobnost, jejímiž traktáty se hodlám zabývat. Pokusím se však již napsané poněkud inovovat a zařadit Bechyňku do historických souvislostí druhé poloviny 15. a počátku 16. století.

O narození Jana Bechyňky nemáme žádných zpráv. Vezmeme-li v úvahu, že průměrný věk obyvatelstva v 15. století se pohyboval okolo pětatřiceti let⁷⁰ a Bechyňka zemřel roku 1507, vyjde nám rok 1472. Ovšem statistický údaj o průměrném věku, jehož se dožívali lidé tehdejší doby, není a nemůže být směrodatný, neboť počítá se silnou úmrtností kojenců, potažmo dětí obecně. Nemuselo tedy jít o výjimku, pokud se někteří jedinci dožívali padesáti nebo i více let. Navíc jsou zde i jiné okolnosti, které ukazují k tomu, že Bechyňka žil dříve než před rokem 1472. Jedna se týká svěcení utrakvistického kněze, jež je třeba klást před rok 1470⁷¹, druhá pak datace jeho traktátu *O pokoji církve v Čechách*⁷² adresovanému panu Pešíkovi na Komárově, kde se Bechyňka podepisuje jako *kněz Jan, kaplan váš*⁷³. Pan Pešík

---

⁶⁹ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát* in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia/III, Praga mystica – Z dějin české reformace*. Praha, Kalich 1984. s. 5-34. (Dále jen: Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*.)

⁷⁰ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1-2*. Praha, Academia 2001. s. 19. (Dále jen: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1-2*.)

⁷¹ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 47.

⁷² Traktát *O upokojení jako dítěte Pešíkovi* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský) uložený v KNM pod signaturou IV H 45, fol. 34b – 47b.

⁷³ In: Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*. s. 187.

zemřel roku 1470⁷⁴, ale v listinách se připomíná už okolo 1465⁷⁵. Je tedy více než zřejmé, že v sedmdesátých letech 15. století Bechyňka již žil a k tomu už byl za úplatu⁷⁶ ordinován. Jistěže není podstatné dobrat se konkrétního data narození, spíše jde o to, nasáknout atmosféru, v níž Bechyňka vyrůstal a v níž se pohyboval, uvědomit si, v jakém náboženském, politickém a společenském ovzduší tvořil a dýchal. Podle všech naznačených indicií žil Bechyňka nesporně už za vlády Jiřího z Poděbrad⁷⁷. V té době měly české země punc kacířské oblasti, v očích celé Evropy byli obyvatelé Království českého horší než pohaní, *protože pohan nikdy církevní pravdy nepoznal, kdežto kacíř od této poznané pravdy odpadl*⁷⁸. Katolicky orientovaný kontinent stojí proti Čechům, proti nimž zavádí embarga různého typu, např. ve stycích právních a obchodních⁷⁹. Náš státní útvar je totálně izolován od zbývajících světa. Stávající situaci komplikuje, ač nevědomě, i sám český král Jiří. Jeho volba na Staroměstské radnici byla provedena bez ohledů na jakákoli starší ujednání, příbuzenské vztahy nebo dynastický původ. Ostatně ještě k tomu jím celá Evropa pohrdla, neboť byl pravděpodobně počat v nemanželském loži. Co bylo ale nejhorší, že jeho přímí předkové patřili k přátelům Jana Husa a Jana Žižky, tedy ke kacířům. Poděbrad umírá roku 1471 a Čechy se opět ocitají v nezáviděníhodné situaci. Na našem území nastává dvojvládí a boj o moc mezi Vladislavem Jagellonským a Matyášem Korvínem. Kritická situace je především v Království českém, kde souběžně působí dvojí orgány zemské správy, neboť většina katolíků v jižních a západních Čechách uznává i nadále

---

⁷⁴ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 54.

⁷⁵ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 775.

⁷⁶ Za kněžské svěcení se platilo. Čeští uchazeči o kněžství jezdili za hranice, především do Itálie, Polska, Bavor, Saska či do Rakous. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha, Argo 2001. s. 64. (Dále jen: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*.)

⁷⁷ Vláda J. z Poděbrad: 1458-1471.

⁷⁸ Urbánek, R.: *České dějiny, dílu III. část I. Věk poděbradský*. Praha, Nákladem Jana Laichtera na král Vinohradech 1915. s. 3n. (Dále jen: Urbánek, R.: *České dějiny, dílu III. část I. Věk Poděbradský*.)

⁷⁹ Tamt. s. 4n.

za českého panovníka Matyáše Korvína, zvoleného 1469 katolickými stavy v Olomouci. Od poloviny 60. let až do konce válek (r. 1479) nezasedá zemský soud, tudíž se zde vytváří prostor k řádění žoldněřských a lapkovských tlup i ozbrojených družin násilnických feudálů. Zdálo by se, že kýženého klidu Čechám přinesou mírová ujednání mezi oběma znepřátelenými králi v Brně a Olomouci v letech 1478-1479, královsko – mocenská rivalita je sice vyřešena, ale ticho nemá dlouhého trvání. Již o čtyři roky později poteče na Starém i Novém městě pražském krev. Zkorumpovaní konšelé, sympatizující s katolíky, jsou za dramatických okolností vypuzeni ze svých míst, výsadní postavení v pražských městských radách si vybojuje kališnický smýšlející část obyvatelstva. V polovině let devadesátých uznávají katolíci v Kutné Hoře kompaktáta jako základní zemský zákon, a tak usnesení kutnohorského sněmu potvrdilo výsledky husitské revoluce a ukončilo období politických a náboženských zápasů. Ovšem vyjevují se další a další problémy, o mocensko – hospodářské pozice mezi sebou začínají bojovat královská města se šlechtou. Hlavní roli v tomto sporu hrálo přesvědčení vysoké šlechty, že na vedení států má, vzhledem ke své tradici a urozenosti, větší nárok než šlechta nižší a měšťanstvo. Snad ještě závažnější byl svár, týkající se práva várečného. Šlechta začala podnikat tam, kde jí to podle středověkých práv bylo zapovězeno, z privilegia královských měst si učinila výhodný obchod. Urovnání konfliktu přichází až v r. 1517, uzavřením tzv. Svatováclavské smlouvy⁸⁰, jíž se Bechyňka už nedožil.

O tom, že doba jagellonská byla plná napětí a rozporů svědčí i počet náboženských skupin a rozličných sekt, nacházejících se na našem území. Vezměme v potaz, že zde krom katolíků⁸¹ a kališníků⁸² žijí členové Jednoty

---

⁸⁰ Všechny trhy ve městech a městečkách byly prohlášeny za svobodné, což legalizovalo podnikatelskou činnost feudálů i jejich poddaných. Řešení choulostivé otázky vaření piva bylo odsunuto, ale šlechta se této výnosné činnosti už nikdy nezřekla.

⁸¹ Utraktivisté katolíkům říkali „jednušky“ nebo „subunáči“ podle přijímání pod jednou způsobou.

bratrské, vznikající koncem padesátých let⁸³. Nezapomínejme ani na židy⁸⁴, pikarty⁸⁵, mikulášence⁸⁶, stejně jako na katolické řeholní řády observantů-bosáků⁸⁷ a dalších. Druhá polovina 15. století je ze strany kališníků obdobím nenávisti vůči mnichům a klášterům. V roce 1483 utíkají mniši z hlavního města, konventy jsou ničeny a bořeny⁸⁸, řeholní život byl opět obnoven až roku 1496⁸⁹. Sám Bechyňka je proti mnichům radikálně zaměřen, ve zkáze pražských klášterů vidí prst Boží⁹⁰. *Jejich nebezpečnost je tím větší, že „sú mniši byli vyhnáni z klášterův a opět sú zase přijati.“*⁹¹ Na přelomu století přichází do Olomouce a Kroměříže papežský zmocněnec Jindřich Institoris⁹²,

---

⁸² Pro 15. st. znamená *husita* nebo *kališník* hanlivý výraz (urážka, nadávka). Sami kališníci se nejčastěji označovali jako *Češi* či *Česká jednota*.

⁸³ JB se organizovala v ústraní pod ochranou tolerantních či přímo sympatizujících vrchností od let 1457-58, in: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 287.

⁸⁴ V Království českém a Markrabství moravském žilo okolo r. 1500 přibližně dva tisíce židů. Přestože se jedná o velice nízký počet, tvořili židé svěbytnou část tehdejší společnosti.

⁸⁵ Pikardi – stoupenci husitů, kteří po r. 1420 přišli do Prahy z Pikardie. Nevěřili v přítomnost skutečného těla a krve Kristovy ve svátosti oltářní (remanence), stejně jako Táboři. // Zajímavý vývoj slova „pikart“ – kališníci tak nazývali tábořské, slovo „pikart“ znamenalo totéž co kacíf. V 15./16. st. se označení rozšířilo i na JB a také klesá mezi nadávky, je součástí politického spílání. Tímto označením lze častovat luterány, kališníky i JB. Naopak ti, kdo nevěřili v tělesnou přítomnost Krista v eucharistii, nadávali lidem, kteří se klaněli monstranci a kalichu, „modláři“. R. 1524 dokonce pražští konšelé zakázali používání slov „modlár“ a „pikart“ (ve smyslu nadávek), hlavně z kazatelny taková slova neměla zaznívat. Zákazy ale nepomáhaly, náboženská nesnášenlivost byla obrovská. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 37nn.

⁸⁶ Mikulášenci – spirituálové, kteří se pokoušeli individuálně najít Boha pomocí Ducha sv. (podobní dnešním charismatikům). Svými odpůrci nazýváni podle raně křesťanského diákona Mikuláše z Antiochie, obžalovaného z kacífství. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 19.

⁸⁷ Observanti – reformovaná františkánská řehole Bernardinem ze Sieny, postupně se vytvořilo radikální křídlo minoritů. Kladli důraz na úplnou chudobu, přísnou morálku a na pokorné vystupování. Do Čech ji přenesl kazatel Jan Kapistran. Označení *bosáci*: observanti se na rozdíl od minoritů konventuálů vraceli zpět k původnímu obutí bez ponožek a punčoch. Více in: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 209.

⁸⁸ Kadlec, J.: *Přehled církevních dějin I*. Praha, Zvon 1991. s. 315.

⁸⁹ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 13.

⁹⁰ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 214.

⁹¹ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 13. (Autorka cituje z traktátu *Praga mystica* vydaném in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia/III, Praga mystica - Z dějin české reformace*. Praha, Kalich 1984. s. 42.; Bechyňkův rukopis in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 90a – 117b.

⁹² Papežský legát a inkvizitor Jindřich Institoris a teolog Jakub Sprenger zveřejnili bulu papeže Inocence VIII. *Summis desiderantes* z r. 1484 ve spise nazvaném *Malleus maleficarum* – *Kladivo na čarodějnice* (příručka na vyhledávání čarodějnic). Ještě dlouhou dobu byl tento

aby potíral kacíře a zahájil diskusi s pikarty⁹³. K nelibosti Říma se u nás tato inkviziční činnost moc neujala. Šlechtici a měšťané rozhodně netoužili po tom, aby na kacířských hranicích vzpláli jejich poddaní a služebníci, ba dokonce přátelé nebo sousedé, jen proto, že se odlišují svou vírou. Většina katolíků oddaných římské církvi nechtěla znovu jítit spory s utrakvisty, spíše podporovala uznání kompaktát Římem a tím i celkové uklidnění země⁹⁴, která byla naprosto vysílena husitskými válkami, hladomorem, mory (sužující naše území od r. 1380) i důsledky ničivých přírodních kalamit jako byly požáry či záplavy. Nyní se ale vraťme zpátky do Prahy, do Bechyňkova rodiště a podívejme se, jak to v jagellonském období vypadalo s administrátory dolní konzistoře⁹⁵. Během Bechyňkova života se v úřadu vystřídali čtyři postavy. Po Rokycanově smrti r. 1471 si kališnické stavy zvolily v tomtéž roce za hlavu utrakvistické církve Václava Korandu⁹⁶, který byl koncem století vystřídán mistrem Jakubem Holubem ze Stříbra⁹⁷. Avšak jeho funkční období trvalo krátce, pouhé dva roky. Po něm se stal dalším administrátorem r. 1500 Pavel ze Žatce⁹⁸ a byl posledním, koho mohl Bechyňka ještě zažít.

Co se týče širších otázek náboženského života a osobní zbožnosti, dochází v této době k folklorizaci křesťanství, víra se snoubí s pověrou a magií, prolíná se s lidovými zvyklostmi a obyčejí, a to zejména u venkovského lidu⁹⁹, který tvořil největší procento¹⁰⁰ tehdejšího obyvatelstva Českého království a

---

spisek v kurzu, do 17. století se dočkal devětadvaceti vydání. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3-4*. Praha, Academia 2002. s. 445. (Dále jen: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3-4*.)

⁹³ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 258.

⁹⁴ Tamt. s. 260.

⁹⁵ Konzistoř dolní – utrakvistická, na Starém městě pražském; Konzistoř horní – katolická, na Hradě.

⁹⁶ Od r. 1471 stojí v čele kališníků nekněz.

⁹⁷ Jakoubek ze Stříbra ve funkci od 1497 do 1499.

⁹⁸ Pavel ze Žatce administrátorem od 1500 do 1517; stává se Bechyňkovým nástupcem u Apolináře 1509, in: Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 18.

⁹⁹ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 22.

¹⁰⁰ Mackova hypotéza, že asi jenom 15 % obyvatel žilo v Čechách, na Moravě a ve Slezku na přelomu 15./16. st. ve městech. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1-2*. s. 16.

Markrabství moravského. Bechyňka proti těmto tendencím razantně vystupuje: „...dokavadž jest z sebe (církve) těch mrtvých pověrkuov, pobonkuov¹⁰¹, nálezkuov zákonův mnichuov a rozličných duchovních pravdě odporných a porouhajících se žertuov nevymetala.“¹⁰² Autor zde hovoří o nebezpečí pověr, zařikávání a čar, ačkoli sám podle Josefa Macka podléhal duchu doby a *neváhal se dokonce uchýlit k triviálnímu a demagogickému tvrzení, že víno ve svátosti oltářní chrání lidské trávení.*¹⁰³

Jan Bechyňka se narodil pravděpodobně v Praze v krejčovské rodině, která pobývala v okruhu farnosti sv. Apolináře¹⁰⁴ na Novém městě pražském. Dle traktátu *Knězi Jakubovi dva sajury*¹⁰⁵ víme, že Bechyňka působil jako vikář u načeradského¹⁰⁶ kněze Jakuba. Jelikož se na konci autor podepisuje *discipulus vester*, můžeme usuzovat, že se Bechyňka prakticky vzdělával ve věcech teologických u zmiňovaného faráře. V té době to nebylo nic neobvyklého, teologická fakulta již dávno nefungovala¹⁰⁷, vzdělaných kněží byl nedostatek. Faráři proto byli vyučováni svépomocí, buď docházeli na kolej zřízenou Matyášem Laudou z Chlumčan¹⁰⁸, anebo čas od času studentům přednášeli Martin z Počátek či bakalář Antošek. Nicméně s tímto neutěšeným

---

¹⁰¹ *pobonek*: zařikávání, čary, pověra (někdy také *bobonek*)

¹⁰² Traktát *O křtu zvonu* z neuberského *Sborníku traktátů Jana Bechyňky*, sign. IV H 45, fol. 66a.

¹⁰³ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 49. // Ovšem jedná se o špatný výklad, protože Macek nerozumí alegorii. U Bechyňky jde o příměr: tak jako je dobré zapít jídlo, je dle Ježíšova příkazu vhodné podávat laikům kalich. (Pramenem: Bechyňka, J.: *Děkování z večere Dorotě Řehové*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45.)

¹⁰⁴ Informace v traktátu věnovaném „*Vlastním rodičuom svým*“, více in: Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 6.

¹⁰⁵ Bechyňkova zkušební písemná práce in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), sign. IV H 45.

Incipit: „*Poctivému knězi Jakubovi, načeradskému faráři, otci mému v pánu milému, spasitelné pozdravení vzkazuje...*“

¹⁰⁶ Městečko Načeradec, ležící u Vlašimi a Louňovic pod Blánkem ve středních Čechách.

¹⁰⁷ Už před husitskou revolucí ukončila činnost a fakticky zanikla právnická fakulta, stejně jako teologická a lékařská. V dubnu 1420 zastavila svůj chod taktéž fakulta artistická v souvislosti s válečným nebezpečím. Aktivitu poté obnovovalo od 1429/30, ale plně se rozběhla až v letech čtyřicátých a fungovala do Bílé hory. In: Svatoš, M. a kol.: *Dějiny Univerzity Karlovy I, 1347/48 – 1622*. Praha, Karolinum 1995. s. 207nn.

¹⁰⁸ Kolej zřízená v 50. letech pro zájemce o bohoslovecká studia a nauky Písma svatého in: Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utravvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 46.

stavem nebyla kališnická církev spokojena, a tudíž budoucí faráře přidělovala ke starším a zkušenějším kolegům¹⁰⁹. Jungmann ale zmiňuje ještě jedno místo¹¹⁰, kde mohl být Bechyňka kaplanem, než započal svou farářskou kariéru u sv. Apolináře. Jedná se o Javorné¹¹¹, jež je zapsáno v pojednání *Korbelík bratru Ondřejovi*¹¹².

Jak a kdy ale vlastně probíhala ordinace našeho utrakvistického kněze? Téměř veškerá dostupná literatura klade datum Bechyňkova vysvěcení do r. 1499¹¹³, kdy prý odešel ještě s ostatními žáky pražské univerzity do Arménie, vybaven doporučujícím listem pražské akademie¹¹⁴. Podle Noemi Rejchrtové je ale pravděpodobnější, že samotný akt svěcení se odehrál ve Lvově, kde měla arménská církev své biskupství od 1367¹¹⁵. Zaručeně tedy šlo o kněžské svěcení podle východního ritu, navíc N. Rejchrtová opravuje špatně stanovené datum a celou událost posouvá před r. 1470¹¹⁶. Bechyňka stejně jako Koranda sdílel obdiv k východní církvi a přeceňoval její význam i podnětnost^{117 118}, což

---

¹⁰⁹ Tamt. s. 46.

¹¹⁰ Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva díly*. In: *Rozbor staročeské literatury*. s. 177.

¹¹¹ Javorné na dnešní mapě nalezneme na třech místech: 1. u Hlinska, 2. u Klatov, 3. u Toužimi v západních Čechách.

¹¹² Neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, sign. IV H 45, fol. 1a. Incipit: „*Bratru Ondřejovi, náměstku pouště své na Javorném...*“

¹¹³ V soupise Bechyňkovy literární tvorby in Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia – Příspěvky k dějinám utrakvismu*. Praha, Kalich 1978. s. 186//Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XIII. věku*. s. 54.// *Lexikon české literatury – Osobnosti, díla, instituce I A-G*. Praha, Academia 1985. s. 180. (Dále jen: *Lexikon české literatury I A-G*.)

¹¹⁴ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 6.

¹¹⁵ Tamt. s. 6.

¹¹⁶ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin*. s. 47.

¹¹⁷ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 60.

¹¹⁸ Utrakvisté chtěli dosáhnout v první půli 15. století unie s církví východní, neboť jim poskytovala aliby pro přijímání pod obojí a byla zárukou kontinuálního trvání pravé raně křesťanské apoštolské církve. Podle Urbánka bylo hned od počátku k řecké církvi *více úcty než vědomostí o ní*. Úctu čerpali kališníci z Viklifových spisů a snad tu působily i Jeronýmovy zkušenosti z jeho cesty na Litvu a dojem ojedinělých příležitostných styků, které se již dříve tu a tam naskytly (Husův *Výklad* se v otázce vycházení Ducha sv. dovolává styků s Řeky). In: Urbánek, J.: *České dějiny. Dílu III. část 2. Věk Poděbradský*, Nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech. Praha 1918. s. 597.//Do Cařihradu dokonce r. 1451 odchází mnich Anglik,

byl asi i jeden z důvodů, proč se nenechal vysvětit kupříkladu v Itálii. V období Bechyňkova žadatelství o svěcení u nás nebyl žádný světící biskup, až později jsme uvítali dva biskupy z Itálie¹¹⁹, jejichž vcelku krátkodobá činnost ale nemohla vyřešit zásadní problém, s nímž se český utrakvismus potýkal. Všeobecnou příčinou pro svěcení za hranicemi byly obavy z důsledku přetržení apoštolské posloupnosti, a tím oficiální odtržení od „katolické“ církve, což utrakvisté zásadně odmítali. Zabraňovala jim v tom víra v kontinuitu prvotní Kristovy církve, možná zde sehrál svou úlohu i strach z naprosté izolace v křesťanském světě či obava o spásu duší v případě tradice zpřetrhané¹²⁰.

Jak již bylo řečeno, Bechyňka po ukončení vikariátu nastoupil na místo kněze u sv. Apolináře, kde setrval do konce svého života. Přestože sám vyznával a udržoval asketický ideál, byl také vynikajícím pastýřem. Veskrze všechna jeho pojednání jsou věnována konkrétním osobám a jsou odpovědí na rozličné otázky každodenního života, vždy reflektují určité aktuální téma. Bechyňka se tedy lidem v žádném případě nevyhýbal, byl jim ochotným rádčem a dobrým duchovním otcem ve věcech náboženských. *Jako kazatel se těšil velké oblibě*¹²¹ a byl zastáncem basilejských kompaktát¹²². Navazoval na předešlou husitskou tradici, a to hlavně při vysluhování večere Páně dětem, aby stejně jako dospělí měly i ony možnost účasti na spáse. Ovšem v této souvislosti také zdůrazňuje důležitost instituce kmotrovství a poukazuje na „*metafyzickou i společenskou odpovědnost rodičů*“¹²³ za děti. To jej spojuje s Petrem Chelčickým podobně jako odpor k násilí veškerého druhu, ať už ve

---

přijmuvší tam nové jméno Konstantin, který měl dojednat podmínky pro vytvoření unie. Ovšem r. 1453 byl Cařihrad dobyt Turky a o dalších jednáních pak nemohla být ani řeč.

¹¹⁹ Jejich činnost v českých zemích - Augustin Luciani, zvaný Lucián: 1482-1493; Filip de Nova villa, biskup sidonský: 1504-1507.

¹²⁰ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 58n.

¹²¹ *Lexikon české literatury I A-G*. s. 180.

¹²² Tamt. s. 180.//Basilejský koncil zahájen r. 1431; vyhlášení tzv. kompaktát r. 1436 v Jihlavě - dohoda mezi husity a basilejským koncilem. Na území Království českého a Markrabství moravského je utrakvistům povoleno přijímání z kalicha a v oslabené formě i další tři pražské artikuly z r. 1420.

¹²³ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 10.

sféře *politické nebo na úrovni mocenské či zbrojní*¹²⁴. Avšak na druhé straně Bechyňku charakterizuje také netolerantní či nenávistná povaha, a to především k Jednotě bratrské. Literární historik Karel Sabina se nechává slyšet, že „mezi nejhrolivější odpůrce bratří náležel též kněz Jan..., který se snažil bratří ve zlou pověst uvést.“¹²⁵ V traktátu *Praga mistica*¹²⁶ přirovnává Bechyňka svou alegorickou mluvou pikarty¹²⁷ k zamrzající Vltavě, kteří – *podobně jako zamrzlá řeka – škodí více než otevření nepřátelé*.¹²⁸ Útočí na ně jako na kacíře, připodobňuje pikarty k židům a říká, že kněží, kteří jim posluhují, nejsou nic jiného než Antikrist.¹²⁹ Nutno ale podotknout, že slova jsou vždy ostřejší než činy, realita pravděpodobně nebyla tak drsná a radikální, jak by se na první pohled mohlo zdát. Bechyňka se přátelsky stýkal například s vilémovskými¹³⁰ bratry¹³¹, navíc pro ně psal i *Vejkład na stav tkadlcovský*¹³². Ovšem přesto přese všechno se o Bechyňkovi sekundární literatura zmiňuje jako o nepříteli „jednušek“ a židů¹³³. O židech píše utrakvistický kněz nelichotivě v pojednání *Praga mistica*, kde se ale kupodivu mnohem více opírá do pikartů, tedy Jednoty bratrské. O židech slyšíme, že se samotně zamykají v židovském ghettu Starého města pražského¹³⁴ a že pikarti jsou jim podobní „a jako židé o svátosti velebné nic nedrží a nás klnou pokoutně v zbořích¹³⁵ i v školách. Neměň toho pikharti mají, protož tak a ne jinak k nám se

¹²⁴ Tamt. s. 18.

¹²⁵ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 775./Stejně tak Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. s. 54.

¹²⁶ *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), sign. IV H 45, fol. 90a – 117b.

¹²⁷ Myšlena Jednota bratrská.

¹²⁸ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 13.

¹²⁹ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 98.

¹³⁰ Vilémov – sídlo Jednoty Bratrské u Chrudimi.

¹³¹ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 95.

¹³² Traktát *Benešovi, bratru vilémovskému, vejklad na stav tkadlcovský* in: *neuberský Sborník traktátů Jana Bechyňky*, sign. IV H 45, fol. 70a – 89b.

¹³³ Jungmann, J.: *Historie literatury české*. Druhé vydání. s. 228/Taktéž in: Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 775.

¹³⁴ Traktát *Praga mistica* (ed. N. Rejchrtová), in: *ARBI/III*. s. 39.

¹³⁵ *Ve sborech*.

*zachovávají, a jako židé mincí kazí, groše ustříhují, ukradují, lichvami vyžívají křesťany...*¹³⁶

J. Macek¹³⁷ upozorňuje, že v jagellonském období se rozšiřuje hojná pověra o rituálních vraždách, páchaných židy. Nejrozšířenější formou *protižidovského stereotypu* bylo vyprávění o křesťanském chlapci, jehož se zmocní židé, pořežou jej a nechají z něj vytéci krev. Pochopitelně křesťanům v té době naprosto nevadilo, že židovský rituál krev odmítá, a proto může Jan Bechyňka napsat, že židé zamýšlejí mezi křesťany „*vytočiti krev, kdež mohou*“.¹³⁸

Osobní charakteristiku kněze Jana snad mohou ještě dokreslit slova českých literárních historiků 19. století. Především Karel Sabina je postavou kališnického faráře nebývale okouzlen, přičemž na něj píše téměř oslavné ódy: „*Zdá se, že byl originální hlava a za takovou už v mládí uznán a k projevení svých náhledů vybízen býval. Vyznamenával se patrně fantasií nad míru živou a těkavou, podržev svěžest ducha svého až do stáří.*“¹³⁹ Že se na kališnického faráře obraceli o radu i muži starší, dokládá Sabina dvěma Bechyňkovými pojednáními, určenými panu Pešíkovi na Komárově¹⁴⁰ a načeradskému faráři Jakubovi¹⁴¹, které Jan Bechyňka napsal jsa ještě mladíkem a adresoval je dvěma mužům pokročilého věku. Dále se ze stran literárně-historických spisů dozvídáme, že Bechyňka byl *horlivým knězem pod obojí, silně se klonící k mysticismu*¹⁴² a pěstoval důvěrné přátelství s pacovským farářem

---

¹³⁶ Tamt. s. 39.

¹³⁷ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 368.

¹³⁸ Tamt. s. 368.

¹³⁹ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 775.

¹⁴⁰ Traktát *O pokoji církve v Čechách* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), IV H 45, fol. 34b – 47b.

¹⁴¹ Tamt. fol. 26a – 34b. (Traktát: *Knězi Jakubovi dva sajrj*.)

¹⁴² Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. s. 54.

Mikulášem¹⁴³. Ve své tvorbě zvláště působil na ženy¹⁴⁴ a projevoval sympatie k dětem¹⁴⁵.

Bechyňkově životu se nevyhnou ani ničivé přírodní katastrofy, které středověk zasahovaly zcela běžně. Radikální kazatel je přítomen ničivému požáru v hlavním městě v létě 1503 a zažívá dvě dravé povodně, nejprve roku 1496 a poté o pět let později.¹⁴⁶

Ačkoli o narození kališnického kněze nenalezneme v dobových pramenech vůbec nic, o jeho úmrtí se dočteme mnohé, neboť ve své době o něm kolovaly celé legendy. *Staré letopisy české*¹⁴⁷ dokonce znají přesné datum Bechyňkova skonu. Stalo se tak v pátek po Všech svatých 5. listopadu 1507.¹⁴⁸ Taktéž Veleslavín¹⁴⁹ klade Bechyňkovu smrt do r. 1507 narozdíl od bratří, ulpívajících na roce 1511¹⁵⁰. Od Veleslavína¹⁵¹ se dozvídáme, že utrakvistický kněz podlehl morové epidemii, řádící v Praze roku 1507¹⁵². Letopisec pojednává o Bechyňkově osobnosti téměř jako o novodobém světci, „...my, kteří jsme znali slavného muže...vytrvalého v postech a v přemnohých modlitbách, žijícího přísným životem, kněze Jana Bechyňku, o němž

---

¹⁴³ Tamt. s. 54.//O Mikuláši, farářovi pacovském, nenalezla jsem mezi Bechyňkovými adresáty traktátů žádnou zmínku. Nicméně o něm hovoří letopisec v souvislosti s Bechyňkovou smrtí. Byl to právě Mikuláš z Pacova, kterému se Bechyňka před svou smrtí vyzpovídal a přijal od něho rozhřešení. In: *Ze starých letopisů českých*. Vyd. 1. Praha, Svoboda 1980. s. 301.

¹⁴⁴ Adresátky Bechyňkových traktátů či listů: Paní Rybové radí, aby se nevdávala a setrvala ve stavu vdovském. Píše pro ní také „Rozmlouvání bohatství s chudobou“. Paní Dorotu Říhovou nabádá k přestoupení ke straně podobojí, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), sign. IV H 45. Paní Krescencii Zmrzlikové na Orlice posílá psaní, v němž ji napomíná, aby upustila od Jednoty – údaje o uložení tohoto listu in: Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*. s. 189.

¹⁴⁵ Viz Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 7.

¹⁴⁶ Tamt. s. 12.

¹⁴⁷ *Ze starých letopisů českých*. Vyd. I. Praha, Svoboda 1980.

¹⁴⁸ Tamt. s. 301.

¹⁴⁹ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 6.//Veleslavín v *Historickém kalendáři*, vydaném v r. 1590, „*má ke dni 25. srpna 1507 zprávu, že od sv. Bartoloměje (24.8.) zuřil mor, že trval dlouho a že morem zahynul Bechyňka. Dne úmrtí neuvádí.*“ In: Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky. Listy filologické*, 83, 1960. s. 322.//Ovšem Veleslavín dle Jirečka klade Bechyňkovu smrt právě na 25.8. 1507. In: Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. s. 55.

¹⁵⁰ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 6.

¹⁵¹ Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. s. 55.

¹⁵² Stejně tak Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 7.

*nepochybujeme, že hledí nyní v tvář Boha všemohoucího spolu s jinými svatými...*¹⁵³ A nedivme se, však Bechyňka měl už po své smrti mezi kališnickými kruhy nakročeno k tomu, aby doplnil řady utrakvistického kultu světců¹⁵⁴.

Jak tedy popisuje Bechyňkův konec letopisec? Velmi sugestivně. Přestože kněz Jan cítil, že nastává jeho konec, spěchal ještě do kostela, aby mohl posluhovat tělem a krví Páně, a to dospělým i dětem, „*z nichž měl zvláště veliké potěšení*“.¹⁵⁵ Ještě před tím, než se odebral do svého domu, pronesl před přítomnými věřícími poslední parenetickou řeč, v níž poukazoval na důležitost zákona Božího a varoval před nemravností a rozmařilostí, vybízel své sousedy a všechny ostatní věřící k pokoře, pokání a ustavičnému přemýšlení o smrti. Poté se odebral do svého domu, kde se horlivě modlil a svůj život dokonal v pátek o půl sedmé večer.¹⁵⁶ „*Při jeho pohřbu se ozýval žalostný nářek, takže žalem sklíčený člověk stěží by zadržel pláč, i děti plakaly tak, že se to daleko rozléhalo.*“¹⁵⁷ Bechyňka se ještě před svou smrtí stačil veřejně vyzpovídat ze svých hříchů a upozornit své posluchače na to, že si své poslední věci zařídil, jak se na křesťana sluší.¹⁵⁸ Jeho smrt se tak stává vzorem „dobré smrti“¹⁵⁹, vzorem *ars moriendi*¹⁶⁰.

---

¹⁵³ *Ze starých letopisů českých*. Vyd. I. Praha, Svoboda 1980. s. 298.

¹⁵⁴ Utrakvisté uznávali jako světce mistra Jana Husa (jeho obrazy v kostelích), Jana Žižku (v dílech literátů, ve výzdobě měšťanských domů; V Jenském kodexu je Žižka dokonce zpodobena jako vrátný u nebeské brány in: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 83.), radikálního kněze u kostela sv. Jiljí na Starém městě pražském Michala Poláka, umučeného na Karlštejně. „*Zatímco proměna Michala Poláka v kališnického světce byla takřka dokonána, ... u Bechyňky lze sledovat jen náběhy ke vzniku nové kultovní tradice.*“ In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 86.

¹⁵⁵ *Ze starých letopisů českých*. Vyd. 1. Praha, Svoboda 1980. s. 298.

¹⁵⁶ Tamt. s. 302.

¹⁵⁷ Tamt. s. 302.

¹⁵⁸ Myšlena zpověď a poslední rozhřešení u pacovského faráře Mikuláše, stejně tak veřejná zpověď před ostatními bratry a sestrami v Kristu.

¹⁵⁹ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 174.

¹⁶⁰ Bechyňkovo „umění dobře umírat“ i jeho literární odkaz vypovídají o extrémních postojích náboženských kazatelů, kteří chtěli nasměrovat své věřící od pozemských pomíjivých zájmů vzhůru k nebi, k životu věčnému in: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 174.

2. Bechyňkův pohled na pedobaptismus inspirovaný Chelčickým

2.1. Obecně o pramenech

Již sám název kapitoly napovídá, že se na tomto místě budeme věnovat pracím pocházejícím z pera dvou myslitelů 15. století – utrakvistického kněze Jana Bechyňky a jihočeského filozofa Petra Chelčického¹⁶¹. Je velmi pravděpodobné, že pražského kněze Jana k vlastní tvorbě podněcovala určitá část Chelčického díla, neboť administrátor konzistoře pod obojí Jan Rokycana nabádal své posluchače, aby četli traktáty Petra Chelčického.¹⁶² Bechyňka tedy mohl patřit k těm, jemuž se Chelčického díla dostala do ruky.¹⁶³ Noemi Rejchrtová také upozorňuje na fakt, že není možné, aby dva na sobě nezávislí autoři promlouvali ve svých pojednáních o tomtéž.¹⁶⁴ Chelčického vliv na novoměstského faráře můžeme pozorovat v Bechyňkově traktátu *O upokojení jako dítěte Pešíkovi*¹⁶⁵, v němž je promyšlena otázka o pokoji církve v českém království, jehož nemožno *dosáhnout mocenskými prostředky nebo politickým zásahem, poněvadž světskou moc nelze sloučit s Kristovým nárokem na církev*.¹⁶⁶ V těchto myšlenkách jako kdybychom zřetelně slyšeli zaznívat Chelčického „pacifistické“ postoje, kvůli nimž se po r. 1419 ideově rozešel

---

¹⁶¹ O životě a díle této postavy in: Boubín, J.: *Petr Chelčický – Myslitel a reformátor*. Praha, Vyšehrad 2005. //Dle Wintera byl Chelčický „osoba a zjev v tehdejších náboženských zmatcích vysoce zajímavá, znamenitá, samostatná, s hlubokou přemítavou duší.“ Byl velice vzdělaný, ve svých pracích se odkazoval na starší učence: Origena, Dionyzia Aeropagitu, sv. Řehoře, Eusebia, Jeronýma, Augustina, Tomáše Aquinského, Wiklefa, Husa atd. Písmo mu bylo základem k jeho myšlení a prvotní křesťané pro něj představovali vzor života. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Kulturně historický obraz XV.a XVI. století, svazek první*. Praha, Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1895. s. 36n. (Dále jen: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*.)

¹⁶² Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 9.

¹⁶³ Tamt. s. 9.

¹⁶⁴ Tamt. s. 9.

¹⁶⁵ Citovaný někdy jako *O pokoji církve v Čechách* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), sign. IV H 45, fol. 34b – 47b.

¹⁶⁶ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát*, in: *ARBI/III*. s. 8./Parafraze na Bechyňkův text: „*Nic dí Pán Kristus: nemůžete pokoje míti, jedné leč bude papež hlava, maje panství nad králi země, a ten aby hájil vás klatbami, svéc hašením...*“, in: *Traktát O upokojení jako dítěte Pešíkovi* in: *neuberský Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45./

s tábory¹⁶⁷. Chelčický odmítal násilí jakéhokoli druhu a tím více jej hnětlo, že radikální reformace ho zařadila do svého programu, aby tak mohla uskutečnit svůj záměr a rozšířit ryzí a čistou Kristovu pravdu do celého světa.

Je to tedy především idea nenásilí, která pozdně středověké¹⁶⁸ myslitele spojuje a naprosto zřetelně poukazuje na inspiraci nalezenou v Chelčickém. Za další si nemůžeme nepovšimnout, že pojednává-li Bechyňka o křtu dětí¹⁶⁹, hraje opět podobnou tóninu s Chelčickým. K tomuto zásadnímu srovnání se dostaneme již za chvíli při zevrubné analýze. Alespoň obecně si nyní řekněme, v jakých zásadních tématech se oba shodují. Především kladou důraz na důležitost kmtrovství, pěstounství při křtu u dětí, které zatím ještě nemají dostatek rozumu, aby mohly samy přijmout víru v Krista a pochopit ji. S tím se nám zároveň otevírá duchovní a náboženská zodpovědnost rodičů, jejichž děti jsou křtěny „na jejich víru“¹⁷⁰ a víru svých kmtřů. Oba myslitelé se taktéž

---

¹⁶⁷ Chelčického nejvlastnější zásada, že ani pro víru nemá být prolévána krev bližního, je to v rozporu s Božím přikázáním: „Nezabiješ!“ „Prý falešení proroci to byli, kteří uvedli to množství lidu, aby ve jméno Ježíšovo mordovali lidi, statky jim brali, domy pálili.“ Trestem smrti nemá být perzekuován ani přesvědčený zločinec. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 39.

¹⁶⁸ Ačkoli formální hranice mezi středověkem a novověkem je připisována roku 1492, J. Macek upozorňuje, že v českém prostředí je v tomto ohledu směrodatný r. 1526, který se u nás ustálil od dob F. Palackého. Jagellonské období je chápáno ještě jako část středověku, neboť v této době nebyly narušeny feudální výrobní vztahy, pevně vládnoucí třídou zůstávala stále šlechta a poddaní tvořili nejpočetnější složku společnosti. Držela se zde také hegemonie náboženského světového názoru a světské panování církve. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) I-2*. s. 13.

¹⁶⁹ Pasáž o křtu v *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence*, sign. KNM III H 8, fol. 104b – 113a.

¹⁷⁰ V současné evangelické církvi panují ohledně pedobaptismu značné rozpaky. Stejně jako Chelčický a Bechyňka uvádí *Agenda českobratrské církve evangelické*, že vyznání víry v Krista je významnou součástí křtu. Avšak představení by v současnosti neměli křest nemluvnat zásadně odmítat. Děti sice rozumově nemohou k víře přistoupit, ale křest je na druhé straně také *svědectvím o nadřazenosti Boží milosti i vůči naší víře*. In: *Agenda českobratrské církve evangelické, díl první*. Praha, Synodní rada českobratrské církve evangelické 1983. s. 71. (Dále jen: *Agenda českobratrské církve evangelické, díl první*.)// V tradičních církvích panuje u křtu nemluvnat či dětí naprostá shoda, že za malého křtěnce a za jeho víru jsou zodpovědni rodiče nebo kmtř. In: *Katechismus katolické církve – napsáno po II. ekumenickém Vatikánském koncilu*. Praha, Zvon 1995. s. 326. (Dále jen: *Katechismus katolické církve*.); Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních*. Praha, Pravoslavná církev v Československu 1952. s. 54. (Dále jen: Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních*.) Českobratrská církev evangelická nepokládá instituci

verbálně opírají do kněžstva, které by mělo být duchovně zodpovědné za věřící, a bědují nad současným stavem církve i společnosti: „*I běda nynějšímu a zlému křesťanstvu neřádnému a vždy najvíc kněžstvu, že sú tak vše opustili, že sami súc tak ve všech věcech zlechčili; a nevážni a též všichni po nich.*“¹⁷¹ Už nyní můžeme přitakat Noemi Rejchrtové, že *je-li Bechyňka někomu podoben, pak sršatému Petru Chelčickému.*¹⁷²

Ráda bych nyní probrala jednotlivé prameny, s nimiž budeme pracovat. Na Bechyňkově straně se jedná o *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*^{173 174}, někdy také uváděný pod názvem širším *Traktát o obrácení, pokušeních i sladkých viděních a naučeních z živých knih Ducha svatého a o kralování vnitřního života v mládenci, jenž skončí v klášteře*¹⁷⁵, z něhož jsem zpracovávala pouze pasáž o křtu dětí¹⁷⁶. Traktát se nám dochoval ve dvou rukopisech, jeden z nich je součástí Juhnova mystického sborníku (JMS), kde krom jiného najdeme také *Orloj věčné múdrosti* Jindřicha Suso, *Hádání pravdy a milosrdenství podle Bernarda* z Clairvaux, *Řeči lebo lekcie za mrtvé, Pašije sv. Jana* a modlitbu na Květnou neděli.¹⁷⁷ Na přídeštích souboru rukopisů jsou kolorované obrazy umučení Páně.¹⁷⁸ Druhý rukopis začíná Bechyňkovou předmluvou, vlastní text až na f. 8a a je o řadu kapitol zkrácen.¹⁷⁹ Pavel Spunar¹⁸⁰ a F.M. Bartoš¹⁸¹ uvádějí Bechyňku jako autora obou verzí traktátu,

---

kmotrovství za důležitou, protože odpovědnost za křtěné dítě přebírá staršovstvo a celý sbor. In: *Agenda českobratrské církve evangelické, díl první*. s. 72n.

¹⁷¹ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 111a.

¹⁷² Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocťa Josefu Petráníovi*. s. 192.

¹⁷³ Uložený v Knihovně Národního muzea (KNM) pod signaturou III H 8.

¹⁷⁴ Obsah traktátu stručně zpracován in: Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocťa Josefu Petráníovi*. s. 191-204.

¹⁷⁵ Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*. Praha, Kalich 1978. s. 188.

¹⁷⁶ Rozsah pasáže od 104b do 113a.

¹⁷⁷ Soupis muzejních rukopisů F.M. Bartoše v KNM.

¹⁷⁸ Dar Vojt. Juhna 16.IV.1820.

¹⁷⁹ Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *ARBI*. s. 188.

¹⁸⁰ Tamt. s. 188.

nicméně bylo prokázáno, že obsáhlejší verze traktátu v JMS není Bechyňkovým dílem.¹⁸² Ve druhém rukopise¹⁸³ nalezneme autorův autentický úvod, jenž je uvozen takto: „*Předmluva na tyto knihy poctivého kněze Jana Bechyňky, kterýž psal, když tyto knihy přečetl:...*“¹⁸⁴. Z první strany se dozvídáme, že mu jistá paní N., nejspíš bohatá měštkyně¹⁸⁵, přinesla jakési knihy¹⁸⁶ a žádala jej, aby je přečetl a posoudil, jelikož z nich asi byla mírně vyděšená, neboť se *poprvé setkala s výrazně mystickou literaturou*.¹⁸⁷ Kněz Jan tedy na prosby paní N. aktualizoval a zkrátil *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence* z JMS, který mu mohl být předlohou, z níž vycházel. Traktát dochovaný v JMS byl buď originálem nebo opisem knih paní N.¹⁸⁸ Jinak kratší i rozšířenější název traktátu je až pozdější, dodatečný, ani v jednom z rukopisů není uveden.¹⁸⁹ Bechyňka obecně svou hřímavou rétorikou reagoval na stav ve společnosti přelomu století. Zdálo se mu, že se všichni zaobírají pouze politickými a ekonomickými záležitostmi¹⁹⁰, že se starají o věci pozemské, místo aby se snažili hledět k nebi, k Pánu Bohu, jedinému smyslu života.

Výše jsem již několikrát naznačila, že z *Traktátu o viděních a pokušeních zbožného mládence* jsem si vybrala jen několik málo stran věnovaných křtu. Budu odkazovat pouze na zkrácenou, Bechyňkou autorizovanou, verzi rukopisu, neboť pasáž o křtu v JMS je naprosto identická, a proto není potřeba demonstrovat rozdíly, není-li jich. Několikrát také budu

---

¹⁸¹ Bartoš, F.M.: *Soupis rukopisů Národního muzea I.*

¹⁸² Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocta Josefu Petráňovi*. s. 194.

¹⁸³ KNM III H 8.

¹⁸⁴ Tamt. fol. 1a.

¹⁸⁵ Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocta Josefu Petráňovi*. s. 194.

¹⁸⁶ Bechyňka píše: „...že by ne bez tvé vůle mi ctaná paní N. pojčeny byli...“ in: KNM III H 8, fol. 1a.

¹⁸⁷ Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocta Josefu Petráňovi*. s. 194.

¹⁸⁸ Tamt. s. 195.

¹⁸⁹ Tamt. s. 192.

¹⁹⁰ Tamt. s. 197.

odkazovat na traktát *O křtu zvonu*¹⁹¹, ovšem podotýkám, že velice poskrovnu, neboť pro účely této kapitoly je nevyhovující, nezabývá se křtem dětí. Zaměřím se na něj pouze tam, kde bude třeba zdůraznit odpor proti folkloru a lidové zbožnosti.

Co se týká jihočeského učence, v *Listech filologických*¹⁹² z konce 19. století je otištěn netranskribovaný¹⁹³ traktát pod názvem *Rozpravy Chelčického v rukopise Pařížském*.¹⁹⁴ Jde o codex mixtus v dřevěných deskách, obsahující 280 listů z 2. poloviny 15. století. Zahrnuje opis Štítného *Řečí besedních*, tři Chelčického rozpravy, a to *Psaní mistru Janovi*, další je bez názvu, proto uvádím incipit: „*Toto zlé, nehodné, né i proti víře viděti jest, nyní do mistrův...*“, a konečně třetí pojednání: „*Žádost spasení vzkazují knězi Mikulášovi...*“. Mimo to je tu ještě *Devět kusuov zlatých* mistra Jana Husa.¹⁹⁵ Z tohoto rukopisu rovněž vybírám pouze pasáž věnovanou křtu dítek „*Nebo neposlal mě jest Kristus křtiti, ale kázati*“.¹⁹⁶

Dalším pramenem hodným povšimnutí pro účely této práce jsou Chelčického *Zprávy o svátostech*^{197 198}, dochované pouze v jediném opisu¹⁹⁹ a

---

¹⁹¹ Bechyňka J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 65b-70a.

¹⁹² Černý, K.: *Klasobraní po rukopisích. Listy filologické*, 25, 1898. s. 460-466.

¹⁹³ Citace v dipolomové práci, k nimž budu odkazovat, již v transkribované podobě.// Postupují podle transkripčních pravidel pro edice vědecké i čtenářské in: Daňhelka, J.: *Směrnice pro vydávání starších českých textů* in: *Husitský Tábor – Sborník muzea husitského revolučního hnutí* 8. Tábor 1985.

¹⁹⁴ Uloženo v Paříži v Národní knihovně pod č. 29 fonds salve (starší signatura č. 8173 fonds français).

¹⁹⁵ Tamt. s. 259n.

¹⁹⁶ fol. 175b – 181b in: *Listy filologické*, 25, 1989. s. 460-466.

¹⁹⁷ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech, O rotách českých, O nejvyšším biskupu Pánu Kristu* in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia*. Ed. Milan Opočenský. Praha, Kalich 1980. (Dále jen: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI.)/*Zprávy o svátostech* obsaženy v rukopise Kapitulní knihovny v Praze, sign. D 82, fol. 121a-206a.//V německém překladu pouze výklad o křtu, eucharistii a pokání in: Peschke, E.: *Theologie der Böhmischen Brüder in ihrer Frühzeit I/2*. Stuttgart 1940.

¹⁹⁸ Spis nemá titul, nicméně je pojmenován podle úvodních slov: „*Počínajie se zprávy, sepsané a užitečné z kruntu zákona nového o sedmi svátostech*.“ In: Úvod A. Molnára, in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 8.

¹⁹⁹ Úvod A. Molnára, in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI.

vydané Milanem Opočenským. Tímto spisem²⁰⁰ zasahuje Chelčický do vnitrohusitské diskuse počátku 30. let 15. století,²⁰¹ šlo mu o vymezení vztahu k sedmi tradičním církevním svátostem. V té době měl být svolán Basilejský koncil a bylo nutné určit, která z husitských koncepcí tam bude předložena, jaká teologie z ideově rozstříštěného utrakvismu bude představena. Pražští v čele s Janem Rokycanou prokazovali sedmi svátostem náležitý respekt. V tomto okruhu, pohybujícím se mezi umírněnými a radikály, převládal konzervativní výklad svátostí podle stávající tradice. Oproti tomu táborští přišli s ostrou kritikou běžného sakramentalismu.²⁰² Svátosti pokládali pouze za prostředky pro ty, kdož jsou jich schopni, ale které nemusejí být nutné ke spáse. Rozhodující slovo pro ně měl Kristus, schvalovali jediné to, co on sám ustanovil a apoštolové udíleli.²⁰³ Křest pochopitelně uznávali, ale bez zbytečných církevních zvyklostí a ceremonií²⁰⁴ (v tomto bodě se shodovali s Chelčickým, jenž tvrdil, že „rozličné zvyklosti při křtu jsou bezvýznamné, ano škodlivé“.)²⁰⁵ Navíc měl být udílen „dobrovolně, právě i svobodně v čase i na místě vhodném“.²⁰⁶ Biřmování taktéž povolovali, opět bez zbytečných obřadů,

---

²⁰⁰ Spis datován okolo r. 1432. O problematice datace více in: Úvod A. Molnára in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 7.

²⁰¹ Tamt. s. 3.

²⁰² Tamt. s. 5.

²⁰³ Srov. Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. Praha, Nákladem Jana Laichtera 1930. s. 654. (Dále jen: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*.)

²⁰⁴ Táboři při křtu zavrhovali např. užívání křestní svčené vody, exorcismy, mazání křížmem, křížování na prsou a čele, dokonce i kmotrovství. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 654. V posledním bodě se s Chelčickým neshodují, neboť pro něj je živá víra pěstounů nejvíce důležitá při křtu dětí. Právě díky ní mohou být dítka křtěna.// Zcela opačně proti táborům zastává Rokycana svčení vody, pomazání olejem nebo křížmem. Dokonce pod hrozbou přísných trestů nařizuje kališnickému kněžstvu, aby tyto věci bedlivě sřežily, aby se k nim nikdo nedostal a nevykonával s nimi bezbožné věci. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 747.//Tovačovský se rovněž vyjadřuje ve prospěch pomazání křížmem, aby bylo zcela zřejmé, že každý pokřtěný se po Kristovi nazývá „mazaný Boží“. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 712.

²⁰⁵ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 933./Parafráze na Chelčického *Zprávy o svátostech*, fol. 136b, 137a./

²⁰⁶ Tamt. s. 654.

zavedli pouze vzkládání rukou.²⁰⁷ Chelčického *Zprávy o svátostech* tak vznikly jako reakce na aktuální, dokola neustále přetřásané otázky, a to především kvůli sporům o svátost oltářní²⁰⁸.

Chelčickému jde v zásadě o to samé jako jihočeské radikální reformaci. Chce dokázat, že jsou svátosti oprávněny podle Písma svatého a prvotní církve, že je ustanovil sám Kristus. Tímto smýšlením se blíží táborskému seniorovi Mikuláši z Pelhřimova.²⁰⁹

Z Chelčického pojednání o svátostech se zaměřím pouze na první část, jež je věnována křtu.²¹⁰

2.2. Konkrétně o křtu

Při četbě výše jmenovaných spisů není možné nepovšimnout si jistých rozdílných aspektů mezi oběma autory, jak po stránce formální, tak obsahové. Zatímco Chelčický dané téma velmi důkladně teologicky a filozoficky promýšlí vyhýbaje se jakémukoli uměleckému ztvárnění, u Bechyňky se v hojně míře vyskytují rozličné básnické prostředky v podobě metafor či jinotajů. Z řečnických figur, Bechyňkou často používaných, zaujmou především gradace, geminace či pleonasmy²¹¹: „...*bohaté vzácné pyšné kmotry měli a zlé a zlé.*“²¹² Jako kdybychom z textů utrakvistického kněze přelomu 15. a 16. století slyšeli hřímající a burácející tón jeho hlasu, neboť výběr lexika a moralistní nádech celého pojednání vzbuzuje ve čtenáři strach z pekelných muk, nebude-li poslušen Bohu a jemu věren. Bechyňka pouští hrůzu a

---

²⁰⁷ Tamt. s. 654.

²⁰⁸ Táboři nevěřili, že Kristus je v eucharistii tělesně přítomen, nýbrž že je v ní přítomen pouhou milostí. V tomto bodě se Chelčický s tábory rozchází nazýváje je „*pikarty pod kalichem.*“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první.* s. 37.

²⁰⁹ Úvod A. Molnára, in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech.* ARBI. s. 8.

²¹⁰ Fol. 121a-137a. in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech.* ARBI. s. 17-29.

²¹¹ Pleonasmus: vyjádření pojmu několika slovy stejného nebo blízkého významu; účelem pleonasmu: buď citová výraznost nebo logická zřetelnost. In: Vlašín, Š.: *Slovník literární teorie.* Praha 1984.

²¹² Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence,* KNM III H 8, fol. 106a/106b.

provolává běda nad současným stavem laxního křesťanstva a hubuje kmotry, otce i matky, že si nehledí dětí a nevedou je ke správnému životu ve víře v Krista: „A zvláště otec a matier a kmotrové víc by měli na to pomněti, že sú se za to dítě zavázali, a tak péči míti o něm, aby zřízené bylo k Bohu a živo bylo v Bohu, aby ďábel v ničemž tím dítětem nevládl.“²¹³ O Bechyňkových spisech se spíše mluví jako o vzdělavatelském lidovém čtení, vyzdobeném podivnými alegoriemi a symboly²¹⁴ než jako o hlubokém teologickém díle. Nicméně i přes to mají svůj vroucí duchovní a mystický rozměr. K dobru Bechyňkovi přičtíme opravdový a vřelý vztah k Bohu. Navíc jej šlechtí zápal, s jakým bral svou víru vážně a chtěl k ní přivést i ostatní. Nuže ke křtu.

Záměrně začínám Chelčického *Zprávami o svátostech*, protože právě v nich ihned v úvodu je křest bohoslovecky vymezen jako jedna z nejdůležitějších svátostí a je mu mezi nimi připisováno *najprvnie* místo, které *jest z potřeby člověka*.²¹⁵ Proč má ale křest takové výsadní postavení, proč se uděluje první? Chelčický se zde rozepisuje o dvojím narození, a to tělesném a duchovním.²¹⁶ Po fyzické stránce jsme všichni zatíženi dědičným hříchem²¹⁷. Ten duši člověka zbavuje života, milosti, všech ctností i pravdy, činí člověka žádostiva všech zlých věcí, „*poddává v službu ďábelskú a v moc kniežete temnosti*.“²¹⁸ Prvorozený hřích na nás automaticky ulpívá od *prvních rodičů*, tedy od biblického praotce Adama a pramáti Evy. Nejhorší na něm je, že podporuje hříchy další, a tak je člověk už od svého počátku poskvrněný. Proto je tělesné narození nehodné toho, abychom byli spaseni. K tomu je zde narození duchovní, o němž Kristus praví: „...*nenarodí-li se kdo z vody a*

---

²¹³ Tamt. fol. 105b/106a.

²¹⁴ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 91.

²¹⁵ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 17 (fol. 121a).

²¹⁶ Tamt. s. 18 (fol. 122b).

²¹⁷ Totožné s tradičními církvemi – děti se rodí s padlou lidskou přirozeností, poskvrněnou prvotním hříchem. Je tedy nutné, aby se znovu narodily křtem. In: *Katechismus katolické církve*. s. 325.; *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. s. 123.

²¹⁸ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 18 (fol. 122a).

*Ducha, nemůže vejít do království Božího.*²¹⁹ Při křtu tak osoba obdrží *duchovní a božský byt*²²⁰, dar milosti Boží jej vede ke skutkům dokonalé spravedlnosti. Během druhého zrození²²¹ je svlečen šat starého člověka, pocházející z Adama, a oblečen nový, utkaný milostí shůry.²²²

Nyní se dostáváme k opěrnému pilíři Chelčického učení o křtu. Čtenáři jsou odkazováni na biblický text Markova evangelia²²³, kdy Ježíš vysílá své učedníky, aby šli po celém světě a kázali čtení všemu stvoření. Ještě zásadnější je ale apoštolovo zvolání: „*Nebo neposlal mě jest Kristus křtíti, ale kázati.*“²²⁴ ²²⁵ Člověk se má ke svému spasení uzpůsobit skrze kázání evangelia, proto byl Pavel obdarován moudrostí, aby nevědomým dostatečně oznámil, aby rozuměli a uvěřili Bohu, protože teprve pak jsou křtu hodni. Nejprve je tedy nutné uvěřit Písmům, až poté má následovat nové zrození v Duchu svatém²²⁶. „*A kdož uvěří a okřtěn bude, spasen bude, ale kdož neuvěří, zatracen bude.*“²²⁷ Kdyby jedinec neměl víry, křest by mu nebyl nic platný, v ničem by mu neprospěl.²²⁸

---

²¹⁹ J 3,5.

²²⁰ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 19 (fol. 123a).

²²¹ Stejně tak ortodoxní církev. Ve svaté tajině křtu se ti, kdo věří v Krista, očišťují od hříchu a duchovně se rodí k novému křesťanskému životu. In: Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních*. s. 54.

²²² Stejně tak Tomáš Štítný, který navazuje na standardní Augustinovo učení, že křest očišťuje od prvotního hříchu. In: Holeton, D.R.: *The Sacramental Theology of Tomáš Štítný of Štítné. The Bohemian Reformation and Religious Practise, vol. 4; Papers from the IV. International Symposium on the Bohemian Reformation and Religious Practise under the auspices of the Philosophical Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic held at Vila Lanna, Prague 26 – 28 June 2000* (editors: Zdenek V. David and David R. Holeton). Prague, Academy of Sciences of the Czech Republic 2002. s. 64. (Dále jen: Holeton, D.R.: *The Sacramental Theology of Tomáš Štítný of Štítné. The Bohemian Reformation and Religious Practise, vol. 4*. Prague, Academy of Sciences of the Czech Republic 2002.)

²²³ Mk 16,15.

²²⁴ Chelčický, P.: *Rozpravy in: Listy filologické, 25,1898*. s. 460. (Dále jen: Chelčický, P.: *Rozpravy*.)

²²⁵ 1 Kor 1,17.

²²⁶ Shoda s tradičními církvemi: Křest dospělých vždy spojen s vírou v Krista, odkaz k Mk 16,16 jako u Chelčického. In: *Katechismus katolické církve*. s. 321.; *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. s. 122.

²²⁷ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 17 (fol. 121a).

²²⁸ Chelčický, P.: *Rozpravy*. s. 461.//Mk 16,16.//Jeden z předních členů Jednoty bratrské Lukáš Pražský se zde s Chelčickým myšlenkově rozchází. Podle něj sice může být dítě pokřtěno, ale svou víru dotvrzuje až při konfirmaci. Křest dítěte je tedy pro Lukáše něčím

Kdo z lidí Bohu uvěřil, ten byl pokřtěn, alespoň tak to probíhalo v prvotní církvi, ale Chelčický je zdrcen současnou praxí, neboť křest se neděje u lidí rozumných, ale u dětí „*nečitedlných smysla*“.²²⁹ ²³⁰ Jihočeský myslitel principiálně pedobaptismus²³¹ neadmítá, jenom je mu proti myslí, že otcové ani matky neumí své děti učit křesťanské pravdě²³², a v takovém případě je křest bludný²³³. Na rodičích leží břímě zodpovědnosti, neboť právě oni by se měli snažit vykládat svým potomkům pravdu evangelia a vést své děti k pravé víře. Rodiče sice přesahují své děti ve věcech tělesných, ale co se týká duchovních záležitostí, pak jsou stejně nevidomí²³⁴ jako jejich nejmenší. Protože Kristus mluvil napřed o víře, měli by být křtěni vlastně dospělí lidé, kteří jsou rozumní a uvěřili. Ale „*nelze kárati, přejí-li si věrní křesťané křtu i pro své děti*“²³⁵, pak ale zodpovědnost za křtěncovu duchovní výchovu musejí převzít rodiče a kmotr.

---

neúplným, představuje pouze vstup do křesťanského společenství a křesťanského života. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha, Argo 2001. s. 310.

²²⁹ Tamt. s. 461.

²³⁰ *Nečitedlný* – adj. nevnímající, neschopný pochopit.

²³¹ S pedobaptismem úzce souvisí přijímání dítek, které bylo mezi kališníky velmi populární. Když byla tato praxe v r. 1437 zastavena, zdvihla se vlna nevole, a to hlavně mezi matkami, které patrně z pověrčivosti věřily v ochrannou moc svátosti oltářní. Že přijímání u dětí bylo pevně drženo a zastáváno dosvědčují slova humanisty Celtesa z konce 15. století: „*Jak silný je to lid, když v nejtělejší již věku Boha hltá.*“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 26.

²³² Chelčický, P.: *Rozpravy*. s. 461.

²³³ Z bohoslužebného řádu (kalvínského charakteru) Albrechta Václava Smiřického z r. 1613, který byl vydán protestantskou vrchností pro kněží v Náchodě, Škvorci a v Kostelci nad Lesy, se dozvídáme, že kněžím je striktně zapovězeno udělovat křest dětem, jejichž rodiče jsou bezbožní. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Kulturně historický obraz XV. a XVI. století, svazek druhý*. Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1896. s. 844n. (Dále jen: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek druhý*.) Jiný kalvínský řád vydaný na panství rytíře Přecha z Hodějova koncem 16. století (nadepsaný: „*Povinnost služebníků Kristových, předložená všem chtějícím býti pod ochranou J. M. rytíře Přecha z Hodějova na Milivsku, Lčovicích, Hoskově a Maršovicích.*“) apeluje na kněží, aby nejprve kmotry i rodiče vyzkoušeli, zda-li jsou zběhlí v katechismu, umějí-li vyznání víry a Otče náš. Pokud toto oni nesplní, pak jejich děti nemají být ke křtu připuštěny, leda že by se do určité doby a po zaplacení pokuty vrchnosti křesťanským pravdám naučili. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 356.

²³⁴ Chelčický, P.: *Rozpravy*. s. 461.

²³⁵ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 933./Parafráze na Chelčického *Zprávy o svátostech*, fol. 134a./

Bechyňka se na rozdíl od Chelčického podobnými teologickými úvahami o vymezení „první“ svátosti nezabývá, spíše postihuje náboženskou a sociální odpovědnost těch, kdož se za dítě zaručují; tzn. kmotrové²³⁶ a rodiče. Do tématu nás uvede bez otálení příkrými slovy s notnou dávkou výčitky: „...*kerak (manželé) neřádne děti ke křtu připravují. A více se připravují k hoduom tělesným, aby se jedno v tom pyšně okázali, a tak ty hody více d'áblom strojice a více k světu hledíc nežli k tomu řádu, keraké by to mělo býti řádné křtění vážné.*“²³⁷ Za největší neduh je brán fakt, že křest je činěn pouze vnějškově, na odiv ostatním²³⁸. Otcům i matkám jde jenom o to pochlubit se, jaký krásný a bohatý křest svému dítěti vystrojili a jakých pyšných kmotrů²³⁹ přizvali. Správně by ale rodiče měli hledat „*bohobojných kmotruov*“²⁴⁰ a modlit se za to, aby jim Bůh právě takové kmotry vydal. A shodně s Chelčickým u Bechyňky zaznívá zásadní požadavek, že jakmile dítě začne

---

²³⁶ Funkce kmotra vznikla již v prvních staletích existence křesťanství v souvislosti s křtem dospělých a s dobou jejich katechumenátu. Kmotr se měl zaručit za to, že žadatel o křest má vážný úmysl a že je jeho obrácení upřímné. V Římské říši na sklonku starověku byl již dávno zaveden křest dětí, tehdy už místo kmotra prvořadou odpovědnost za dítě přebírají rodiče, ačkoli „kmotrovství“ dále přetrvává. Ovšem později vystupovali kmotři více do popředí, až rodiče a jejich duchovní zodpovědnost za dítě zcela vytlačili. Dnes je tomu v katolické církvi naopak. Při křtu přebírají rodiče za své dítě náboženské závazky a kmotr má spíše funkci pomocnou např. pomáhat rodičům při řešení obtížných otázek spojených s výchovou či podporovat svého svěřence při předčasném úmrtí rodičů. In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha, Vyšehrad 2001. s. 158n. (Dále jen: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*.)

²³⁷ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 104b-105a.

²³⁸ Jan Rokycana se také staví proti hlučným křtinám, které oplývají pouze zevním leskem a odvádí od pravé zbožnosti. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 770.

²³⁹ Jelikož Rokycanovi šlo o vnitřní zaujetí při svátostech, zavrhuje křtiny s lehkomyšlnými kmotry. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 770. // Stejně i Tovačovský pochybuje, jak mohou kmotři plnit pýchy a hněvu, kteří ke křtu přijdou „*od několika mil s pýchou v rozličné přípravě, okrasivše se*“ vésti děti z osidel ďáblových. Takoví kmotři jsou právě ti, kdož děti vedou po špatné cestě, cestě antikristově. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 712. (Urbánek jako pramen uvádí pouze Tovačovský 95b). // *Kazatel litoměřický* zase uvádí, že kmotři ani vlastně nevědí, proč se jimi stali: „*jediné ted, aby vešli v přátelstvo, aby nětco polabužili, přijdauc ode křtu, chechty, smiechy, radovánky strojili: toť kmotři!*“ In: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. s. 770. (Pramenem *Kazatel litoměřický* 154b).

²⁴⁰ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 105a.

„porozumívat“²⁴¹, měl by mu být Bůh okamžitě oznamován. Dítě by se hned od mládí mělo učit, komu je oddáno a zavázáno. „*A rozuměj a važ: velikému Pánu zavázáno.*“²⁴² Chelčický navíc rodičům vytýká, že nemají péči o spasení svých dětí, ale touží jenom po tom, aby děti byly co nejdříve pokřtěny.²⁴³ Na tomto místě následuje v Chelčického textu dlouhé pojednání o symbolickém významu křtu a o jeho teologické vážnosti. Je vysvětlován skrze biblické citace Ř 6,3: „*Nevíte snad, že všichni, kteří jsme pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrt?*“ a Zj 1,5: „*...jenž nás miluje a svou krví nás obmyl od hříchů a učinil nás královským kněžstvem Boha, svého Otce...*“ Svou svatou krví nás Kristus očistil od prvotního hříchu Adamova. První člověk na lidi uvalil smrt, ale Pán Ježíš nás této smrti zprostil a skrze svou vlastní smrt smířil s Bohem, „*v smrti jeho pokřtěni sme*“.²⁴⁴ Ovšem v těle nadále zůstává dědičný hřích, který je tak silně zakořeněn, že se dále rozmnožuje „*jako ta věc, kteráž kořen má u vlažné zemi, vždy z přirození v bylinu vzhuru roste*“²⁴⁵, a proto člověk přirozeně hřeší²⁴⁶, protože je v jeho těle přítomen hřích²⁴⁷. A jedině pomocí a milostí Ducha sv. můžeme být tohoto břímě zbaveni. A jako bylo ukřižováno tělo Kristovo, také s ním má být ukřižován starý člověk.²⁴⁸ Ten,

---

²⁴¹ Tamt. fol. 106a.

²⁴² Tamt. fol. 106a.

²⁴³ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 19 (fol. 124a-124b).

²⁴⁴ Tamt. s. 20 (fol. 125a).

²⁴⁵ Tamt. s. 20 (fol. 125b).

²⁴⁶ Augustinovo *Non posse non peccare* – nemoci nehřešit./Bůh obdařil člověka svobodnou vůlí, proto se jedinec může rozhodovat pro dobré či zlé a je schopen nehřešit (*posse non peccare*). Ovšem prvotním hříchem člověk svou svobodu ztratil a upadl do stavu zkaženosti, ve kterém nelze nehřešit. Pokud člověk učiní něco dobrého, není to z jeho vlastní vůle, ale z Boží milosti. Kristovou smrtí na kříži je ztracená schopnost svobodného rozhodování hřešit či nehřešit opět nabyta. Dobré skutky pak jsou konány jak z vůle člověka, tak zároveň s pomocí Boží milosti. In: Tretera, I.: *Nástin dějin evropského myšlení (Od Thalety k Rousseauovi)*. 1. vyd. Praha, nakladatelství COWI 1996. s. 152n.

²⁴⁷ V pokřtěném zůstávají některé časné následky hříchu např. bolesti, nemoci, smrt nebo určité charakterové slabosti a náklonnost ke hříchu, tzn. žádostivost nebo „*podněcování ke hříchu*“. In: *Katechismus katolické církve*. s. 328.

²⁴⁸ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 21 (fol. 126a).

kdo věří v Pána Ježíše, musí v sobě křížovat „*svuoj domáci hřiech, toť musí duchovní moci se mnohými pracemi a zámutky*²⁴⁹ mrtviti...“²⁵⁰.

Chelčický říká, že pokud je křtěn dospělý, má být zkoušen z toho, co mu na katechetických přípravách bylo vštěpováno, jedná-li se o křest mladých či dětí, „*tehdy skrze vieru rodičov a kmotrov má přijat býti*“.²⁵¹ Dospělý se ve křtu všeho odřekne a má hledět k jedinému a milostivému Pánu Bohu, hlavně se nesmí uchýlovat nikam jinam. Zavázal se v život „*v veliký vjiti a vstúpiti*“.²⁵² Bechyňka zde používá zdůrazňovacího imperativu *rozuměj* a akcentuje, co je nejdůležitější: „*...křest'anem máš býti a život křest'anský vésti, d'ábla si se se všemi věcmi odřekl*“.²⁵³ ²⁵⁴ Děti mají stejného krále jako dospělí, který panuje nad tělem, světem „*i nade vším, což v něm jeho jest*“.²⁵⁵

Bechyňka svorně s Chelčickým seznává, že křest je zlehčován, lidé nedodrží své sliby, k nimž se na křtu zavázali a nevinnost přijmuvší při druhém, duchovním narození, ztrácejí. Sami tak daleko zašli k d'áblu a navíc „*mladé vedú a táhnú je po sobě*“.²⁵⁶ Podle myslitele z jižních Čech není větších zrádců lidského spasení než kněží. Oni sprostě křtí děti, které ještě nemají rozum a pak se o ně duchovně nestarají, nevedou je ke křesťanskému učení, nechají je bez jakéhokoliv vedení v tomto světě a tu už vykukuje d'ábel. Milost,

---

²⁴⁹ *Zámutek*, (m.) zármutek, smutek; vzrušení, pobouření myslí.

²⁵⁰ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 21 (fol. 126a).

²⁵¹ Tamt. s. 21 (fol. 127a).

²⁵² Bechyňka, J.: *Traktát o viděních o pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 106a.

²⁵³ Rozlišovaly se *exorcismy imprekatorní (příkazové)* – určené pro zařikávání věcí, u nichž se jedná o vzývání Boha a odvracení protibožských sil a *exorcismy deprekatorní* – určené lidem, tzn. modlitby za osvobození od zlého. Později, na počátku 17. století, se v římské církvi rozšířily i exorcismy pro osoby posedlé zlým duchem či zlými mocnostmi. *Exorcismy tvořící součást nových křesťanských obřadů v katolické církvi nemají už nic společného s někdejšími imprekatorními formami. Nazývají se modlitbami za osvobození a pojem posedlosti se v nich nevyskytuje. Ani zařikávání věcí se už v nových liturgických knihách neuvádí.* In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. s. 324.//O exorcismech také poznámka č. 547 této práce, s. 86.

²⁵⁴ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 106a.

²⁵⁵ Tamt. fol. 106b.

²⁵⁶ Tamt. fol. 106b.

kteřá se ve křtu přijímá je zmařena, je zde místo pro dílo antikristovo.²⁵⁷ Kněžstvo je slepé a líné, samí lotři mezi nimi, kteří se nerozpakují křít všechny, neptají se ani na dobrého otce, ani na kmotry, „*něbrž ješře s lehkostmi a s smiechy činie to potom hodujie a rozpušřenie jednajie jako i jiní pohané.*“²⁵⁸ Duchovní představení nepečují o duše svých svěřenců a nehodlají se zabývat ani jinou prací, související s věřícími.

Jak má tedy vypadat správný kněz? Chelčický se nechal inspirovat raně křesřanským teologem a filozofem Dionýsiem Aeropagitou²⁵⁹, podle nějž je řádný ten, jenž chce, aby byli *lidé spaseni, ve známost pravdy přišli.*²⁶⁰ A ten, kdož se chce nechat pokřtít, prosí *pěšřtuna /to my nazýváme kmotra/*²⁶¹, aby jej dovedl k biskupovi. Tam je povinností kmotra zavázat se za katechumena, že jej bude učit, jak má po křtu žít a jak se chovat. O dítě se má kmotr starat tak, aby již od mala přivykalo ctnostem. Ovšem kmotr zde nevystupuje jenom jako rádce duchovní, v jeho pravomoci je i „*tresktati*“²⁶². Dionýsios také radí nedokonalým, aby usilovali o porozumění *tajnostem božským*²⁶³, které se dějí při křtu mezi Bohem a člověkem. To byla podle Chelčického správná praxe. Dřívě platila, křest byl u prvotních křesřanů zachovávan ve veliké vážnosti, dnes už ne. „*Nynějšie kněžšie snadně jako jehněd osvěřtiti, takéž děti všem, ktož žádařie a zaplatie okřřtie.*“²⁶⁴ Bechyňka se ve svém traktátu *O křtu zvonu* vyjadřuje negativně k těmuž. Ohrazuje se proti lidovému pojetí křtu a nejsou mu po chuti ani svěceniny jako jsou *jehědy, sůl, potařmo kropáč, ofěra*^{265 266}.

---

²⁵⁷ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 21 (fol. 126b).

²⁵⁸ Tamt. s. 21 (fol. 127b).

²⁵⁹ Pravděpodobně měl Chelčický k dispozici nějaký rukopisný latinský překlad Aeropagitových spisů, do něhož byly vřleněny také komentáře byzantského polyhistora Georgia Pachymera (zemřel 1310). Podle Molnářa Chelčický o tomto autorovi zřejmě nevěděł a měl jeho výroky za Dionýsiovi. In: *Úvod* A. Molnářa, in: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 13n.

²⁶⁰ 1 Tm 2,4.

²⁶¹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 22 (fol. 128a).

²⁶² Tamt. s. 23 (fol. 130a). // *Tresktati*: trestati.

²⁶³ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 22 (fol. 128b).

²⁶⁴ Tamt. s. 23n (fol. 130a).

²⁶⁵ Viz *Výkladové poznámky ke Křtu zvonu* v příloze této práce.

Další nehorázností, jež Chelčický vytýká kněžím, je pobírání peněz za křest. Stejně tak vystupovali proti této tradiční zvyklosti i táborští. V žalobách Tábořských, určených především Rokycanovi, Příbramovi a Prokopovi z Plzně, je konkrétně poslednímu z nich vytýkáno, „že souhlasí se svatokrádežným kacířstvím, aby za posluhování svátostmi a jiné úkony duchovní brali kněžší peníze.“²⁶⁷ Jak je vidět, kněží už neplní funkci duchovních otců, nezavazují se za svatý život dítěte (v případě pedobaptismu), protože jej sami nemají,²⁶⁸ kmotrové jsou na tom zrovna tak. Proto jsou kněží i kmotrové hodni odsouzení: „A z toho muož poznáno býti, že křest jest rozkošná posteť tělestného života kněžského.“²⁶⁹ S kmotry je stejná potíž, jsou pyšní, a než by se oblékli v pokoru Ježíše Krista, „svlékli by raději s kněze kuoži jeho.“²⁷⁰ Křest nemluvnat s kmotrem byl, dle Chelčického, v prvotní církvi činěn následovně: Staří dávali dítě moudrým a dobrým učitelům ve víře, kteří je vedli vhodným slovem, správnými příklady i „všelikým osřieháním zevnitř od zlých lidí.“²⁷¹ Povzbuzovali je ve skromnosti v jídle, pití, zrazovali od pochlebování, lehkosti ve slovech a hlídali je, aby nepropadali nadměrnému požitkářství.²⁷² Takto prý chápali křest i apoštolové.²⁷³ Podle Petra Chelčického má velkou moc i víra starých, která působí na mladé a je správné, že žádají-li staří pro sebe věčného života, mají chtít stejné zaslíbení pro své děti.²⁷⁴

---

²⁶⁶ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 67a.

²⁶⁷ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 1. Věk Poděbradský.* s. 870.

²⁶⁸ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech.* ARBI. s. 23 (fol. 130a).

²⁶⁹ Tamt. s. 23 (fol. 130a).

²⁷⁰ Tamt. s. 23 (fol. 130b).

²⁷¹ Chelčický, P.: *Rozpravy.* s. 464.

²⁷² Tamt. s. 464.

²⁷³ O křtu dětí v první křesťanské generaci není zmínka, můžeme s ním ale nejspíš počítat tam, kde se mluví o křtu celých domácností (Sk 16,33; 18,8). In: *Nový zákon s výkladovými poznámkami.* Praha, Česká biblická společnost 1987. s. 481.//Nejprve tedy byli křtěni jenom dospělí, od 4. století se začal rozšiřovat i křest kojenců. In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj.* s. 155.//Ovšem katolický katechismus uvádí, že tradice křtění dětí je výslovně doložena už od 2. století. In: *Katechismus katolické církve.* s. 326.//Stejně tak *Kompendium evangelické dogmatiky*, že křest dětí lze prokázat poprvé u Irenaea, tedy ve 2. století. In: Pöhlmann, H.G.: *Kompendium evangelické dogmatiky.* Jihlava, Mlýn 2002. s. 310.

²⁷⁴ Chelčický, P.: *Rozpravy.* s. 464.

Bechyňka přitakává svému předchůdci a klade nelehkou zodpovědnost na rodiče dětí i na kmotry, kteří by jich měli být pilni a snažně se za ně modlit.²⁷⁵ Bohužel kmotrové a kmotry ale velmi hřeší, „*a to kněžstvo vše tím vinno.*“²⁷⁶ Hlavně kněží by se měli starat o duchovní růst lidí, měli by jim kázat a učit je náboženským věcem, měli by je vést „*k zpovědi, těla Božího přijímání, a tak způsobíce se, očistíte se a své svědomí.*“²⁷⁷ Kmotrové se mají za dítě před Pánem Bohem modlit a uvědomit si, že se „*rukují*“²⁷⁸ za nového křesťana. Kmotrové i kmotry se o svého svěřence v Kristu mají postarat s „*velikú péčí*“ ve všech věcech. Jejich povinností je také napomínat otce i matku, aby dítě hned od mládí vedli k řádnému životu; snažně se za něj modlit, „*ostříhati*“²⁷⁹ jej od zlého. A jestliže toto vše pěstouni splní, pak je čeká veliká odplata od Pána Boha, „*především zborem nebeským připravena*“.²⁸⁰

Utravistický kněz Jan se rovněž zamýšlí nad společenskými důsledky kmotrovství. Osíří-li dítě, pak je právě na kmotrech, aby to dítě vzali a věrně pracovali jako rodiče „*k tělu i duši, neb ste se zavázali za to dítě tomu všemohúcému Pánu.*“²⁸¹ Jak zjišťujeme, není tedy nic lehkého stát se důkladnými kmotry.

Bechyňka vybízí pěstouny k tomu, aby se nerozpakovali a nového křesťana Pánu Bohu přivedli, „*dokavadž tento čásek kratičký a nebezpečný běží*“.²⁸² Mají se držet „*našeho militého*“²⁸³ a radostného, silného milovníka

---

²⁷⁵ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 107b.

²⁷⁶ Tamt. fol. 107b.//Bechyňka svou kritikou kněžstva přímo navazuje na husitskou tradici. In: Rejchrtová, N.: *Poselství utravvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocta Josefu Petráňovi*. s. 198.

²⁷⁷ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 107b.

²⁷⁸ *Rukovati se*: zaručovat se (za někoho).

²⁷⁹ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 108b.//*Ostříhati*: střežit, hlídat, opatrovat, chránit.

²⁸⁰ Tamt. fol. 108b.

²⁸¹ Tamt. fol. 108a.

²⁸² Tamt. fol. 109a.

²⁸³ *Militký*: adj. miloučký.

každé věrné duše.²⁸⁴ Kristus v duši přebývá a má na ni právo, neboť je jeho. On ji stvořil, vykoupil, ne penězi, ale svou svatou krví. Proto je důležité dbát vnitřního obrazu, tak draze vykoupeného. Duše je Kristovým vlastnictvím, on má v každé duši panovat a vládnout, protože „*sám ji sobě osobil, na křtu učinil a sobě ji připravil, ne komu jinému.*“²⁸⁵

Utrakvistický kněz Jan se v pasáži o křtu dětí ve svém traktátu *O viděních a pokušeních zbožného mládence*²⁸⁶ kupodivu neodkazuje ani k Písmu svatému ani k jiným církevním autoritám. Neumím zdůvodnit proč, neboť je to u něj zcela neobvyklé. V ostatních pracích, jež jsem měla možnost číst²⁸⁷, se biblickými citacemi nešetří. Snad možná proto, že tato práce nebyla míněna ryze teologicky a zaměřovala se spíše pedagogicky na okruh kmotrů, rodičů a kněží, kterak vzdělávat nové křesťany a jak o ně pečovat. U Chelčického jsme viděli, že se odvolává na Dionýsia Aeropagitu a neméně důležitým je pro něj sv. Augustin, „*veliký doktor církvi římské*“²⁸⁸. O co se podle něj mají starat staří u pokřtěných dětí? „*Vždy je treskcete, aby stříezvě²⁸⁹ a čistě živi byli, spravedlnost aby milovali, krádeže aby nečinili, křivého svědectvie nemluvili, vah lstivých a měr dvojích jakožto trávenin²⁹⁰ diábelských aby utiekali, štěbetu ptačieho aby nezachovávali.*“²⁹¹ Dále se ti, kdož se za dítě před Bohem rukují, mají zdržovat křivé přísahy a vůbec jakéhokoliv přísahání²⁹², dětem vštěpovat, že „*panenstvie až do manželstvie at zachovávajie, lži a opilstvie jakožto pekelné propasti aby utiekali.*“²⁹³ Tak učí

---

²⁸⁴ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 109a.

²⁸⁵ Tamt. fol. 109b.

²⁸⁶ KNM III H 8.

²⁸⁷ *Knězi Jakubovi dva sajry* (ed. N. Rejchrtová), in: *Do posledních končin – Studie a texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty*. Praha, Kalich 1982. s. 57-63. // Bechyňka, J.: *O křtu zvonu* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 65b-70a.

²⁸⁸ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 24 (fol. 130b).

²⁸⁹ *Stříezvě* adv. střízlivě, střídmě; rozvážně.

²⁹⁰ *Trávenina* (f.) jed, otravná látka.

²⁹¹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI s. 24 (fol. 130b).

²⁹² Mt 5,33-37.

²⁹³ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 24 (fol. 131a/131b).

Augustin a Chelčický jej doplňuje, že je nejen důležité, aby rodiče učili své syny a dcery spravedlivému životu, ale i oni sami mají býti živi v ctnostech, protože jenom skrze dobrý příklad navedou svá dítka na správnou cestu Boží.²⁹⁴ Jenom ti, kteří neslouží Jezu Kristu, ale svému břichu, toho nečiní a vlastně jim to tak vyhovuje, „*ano je křest stíní od všelikého vedra, ješto na břicho padá.*“²⁹⁵ Mezi křesťany se najdou i tací, kdož nikdy Krista nepoznali, a to ani v životě ani před smrtí, kdy nečinili pokání za spáchané hříchy. Takoví budou setrvávat po smrti v hrozných hříších.²⁹⁶

Chelčický se nediví rodičům, že svá dítka chtějí nechat pokřtít. Když se syn nebo dcera narodí, rozumově sebou nevládne, ba ani neví, je-li na světě, a pokud by takto mělo dítě zemřít, „*v té neužitečné hlouposti a nemoci*“²⁹⁷, pak by to bylo pro rodiče bolestné. Ti by raději viděli svou ratolest u Boha a věřili, že jejich potomek je přijat do sladké věčnosti²⁹⁸. Má-li být malé dítě pokřtěno, tím tedy i spaseno, pak by se rodiče měli ke křtu řádně a zodpovědně připravovat, aby malého křesťánka, jenž zemře předčasně, „*k spasení dopravili.*“²⁹⁹ Ale jakmile kněží či rodiče zavětrí tělesný zisk, už se o spasení svého dítka nestarají. „*Když muož na koni s kopím neb s samostřílem za pánem jezdit a ihned do Němec nebo ke dvoru dadie*³⁰⁰. *Taktěž děvečku, když muož tancovati a za paní ocasy*³⁰¹ *nositi..., kdež plno frejov*³⁰², *smilstvie, práznosti, lakoty, pýchy a všech nepravostí jest mezi tiem lidem u dvoruov.*“³⁰³ Na šlechtu naráží též Bechyňka ve *Křtu zvonu*, když mluví o „*rozličných duchovních*

---

²⁹⁴ Tamt. s. 24 (fol. 131b).

²⁹⁵ Tamt. s. 25 (fol. 132a).

²⁹⁶ Tamt. s. 25 (fol. 132b).

²⁹⁷ Tamt. s. 26 (fol. 133a).

²⁹⁸ Podle současné katolické teologie církev nemůže v případě dětí, které zemřely bez křtu, dělat nic jiného, než doufat v Boží milosrdenství a mít naději, že tyto děti budou spaseny. In: *Katechismus katolické církve*. s. 327.

²⁹⁹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 26 (fol. 133a).

³⁰⁰ *Dadie* od dáti, daju, -eš (3. pl. dadie, přech. dada, dadúci, impf. dadiech, aor. dach), ned. dávat.

³⁰¹ *Ocas* (m.) ocas; zadní část těla. V tomto kontextu ale jistě *vlečka u oděvu*.

³⁰² *Frej* (m.) namlouvání, milkování, zálety.

³⁰³ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 26 (fol. 133a/133b).

*pravdě odporných a porouhajících se žertuov*³⁰⁴, kteréž vládnu na hradech. Autor se zde vymezuje proti lidové zbožnosti a tradičním úkonům a gestům, připomínajícím pohanské zvyklosti, které do liturgie a k aktu křtu nepatří. Můžeme ale pozorovat, že šlechta byla častým terčem kritiky nejen v jagellonském období, ale i za života Petra Chelčického³⁰⁵ v první polovině 15. století. Navažme ale opět na Chelčického a jeho vyhraněný postoj k lidem, jimž nezáleží na spáse svých dětí. Nejenom na panských dvorech se dějí nepravosti, ale i jiní lidé své děti strojí, co nejvíc mohou „*k světu rúchem*“³⁰⁶, aby získali světskou čest či některé tělesné zisky, které jsou smíšeny se zlostí. V tom se dá rozpoznat žádost matek i otců, že nejprve žádali pro své děti spasení, ale hned co děti odrostou, strčí je „*d'áblu v hrdlo*.“³⁰⁷

V návaznosti na Augustina rozvíjí Chelčický učení o predestinaci,³⁰⁸ s nímž se u kališnického kněze Jana nesetkáme. Chelčický chce vyvrátit mylnou víru mnohých lidí, že křest každé dítě „*zvoluje v synovství Boží*“.³⁰⁹ Tak to ale není. Bůh před věky rozhodl a vyvolil některé lidi za své syny, a bude-li určité dítě už od Boha zvolené, pak se skrze křest jeho zvolení dokoná, „*nebo jedině pro vyvolené je křest vydán od Boha*“.³¹⁰ Ovšem věrným rodičům, žádajícím pro své dítě křest, nemá být vyčítáno, že chtějí svého potomka

³⁰⁴ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 66a.

³⁰⁵ Chelčický viděl, že urození pánové jsou plní pýchy, násilí a vedou svůj život v sodomii, navíc se vyvyšují nad všechny ostatní. „*Za nejhorší pařeníště života nemravného pokládal Chelčický města; venkov, samoty byly mu k životu bohumilému příhodnější.*“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 39n.

³⁰⁶ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 26 (fol. 133b).

³⁰⁷ Tamt. s. 26 (fol. 133b).

³⁰⁸ Bůh již od začátku zná své vyvolené a zatracené. Jedna skupina lidí je předurčena ke spáse, druhá – značně větší – k věčnému zatracení. Proč tomu tak, zůstává tajemstvím Božím, neboť Spása je záležitostí Boží milosti. In: Tretera, I.: *Nástin dějin evropského myšlení (Od Thalety k Rousseauovi)*. 1. vyd. Praha, COWI 1996. s. 153. //V pojednání *O Boží obci* také Augustin obě obce, jak pozemskou, tak Boží, spojuje s predestinací. Jedna je určena k věčnému kralování s Bohem, druhá k věčnému trestu s ďáblem. In: Armstrong, A. H. (vyd.): *Filosofie pozdní antiky – Od staré Akademie po Jana Eriugenu*. Praha, OIKOYMENH 2002. s. 461.

³⁰⁹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 26 (fol. 134a).

³¹⁰ Tamt. s. 26 (fol. 134a).

nechat posvětit vodou. Poté, co jejich dítě nabude rozumu, mají jej ihned vychovávat ve svatého člověka, protože žádají spásu skrze dobré skutky jak pro sebe, tak pro své dítě. Rozhodně ale nemá být vyznáváno, že každé pokřtěné dítě bude spaseno, když se vlastně neví, zda jej Bůh vyvolil.^{311 312}

Bechyňka klade nejzásadnější důraz na křtěné dítě, neboť „*drahýť jest to vnitřní obraz všemohúcího Pána*“.³¹³ Nabádá otce, *matery* i kmotry, aby se mladým snažili být ku prospěchu a vedli je správnou cestou: „...*nelechce sobě važte toho Pána a jeho klenot tak drahý poskvřniti, zohaviti, prodati a komuž jinému dáti tu místo*.“³¹⁴ V žádném případě nemají poručníci dítěte odběhnout od svého Pána, nemají se vymykat z jeho milostí, rozkoší, čistoty a panství a opustit svého dobrého otce, Vykupitele; tzn. nepříteli Božímu se vyhýbat a

---

³¹¹ Tamt. s. 27 (fol. 134a).

³¹² Velice smutná myšlenka, kterou později v mírnější úpravě převezme kalvinismus, že svátosti (mezi nimi i křest) již předurčenému zatracenci nic nepomohou. Nejvíce frustrující ale je, že člověk, který je předurčen k věčnému utrpení, nemá ani možnost, aby svou vírou či jakkoliv jinak Boha obměkčil ke svému spasení. Jako kdyby se zde vytratila milost, jež samozřejmě stojí na stejné rovině se spravedlností, ale přesto se nechce věřit, že by si Bůh své stvoření rozdělil na dvě části a jednu nechal absolutně zahynout a vypudil ji ze své přítomnosti. Ovšem na druhé straně existují i více příznivé koncepty jako Origenovo *o αποκαταστασις παντων* – věčná blaženost pro všechny lidi; peklo je myšleno jako očistný oheň. In: Pöhlmann, H.G.: *Kompendium evangelické dogmatiky*. Jihlava, Mlýn 2002. s. 365. Tato myšlenka je zásadní pro východní patristickou teologii, která klade důraz na Kristovo Vzkříšení a dostává se tak ke svému učení o theosi – Bůh bude vše ve všem, jedná se nejenom o „zboštění“ člověka, ale i světa, přírody a celého kosmu. Bůh vykoupí své stvoření z pomíjivosti do nepomíjivého Božího života. Všechny věci, které byly stvořeny, budou stvořeny znovu - Boží slávou. Svět se nestane Bohem, ani nebude rozpuštěn v Boží nekonečnosti, ale bude mít účast na věčném Božím bytí, na věčné Boží přítomnosti (představa nebeského Jeruzaléma, který přijde na zem → kosmický chrám). In: Lossky, V.: *Dogmatická teologie*. 2. vyd. Praha, Pravoslavné vydavatelství 1994. s. 82-84. Učení o vyvolení prostupuje i dílem protestantského teologa Karla Bartha, který taktéž operuje s pojem predestinace, ale naprosto jiným způsobem než tradiční kalvinismus. Podle Bartha je věčná predestinace dvojí: v Ježíši jsou vyvoleni všichni lidé (zástupná smrt na kříži), ale bez Krista jsou všichni zavrženi. Kritická diskuse k tomuto učení in: Pöhlmann, H.G.: *Kompendium evangelické dogmatiky*. Jihlava, Mlýn 2002. s. 284n. Současná teologie přichází s *kenozí*, se sebe-omezením Boha, při němž on sám nechává prostor svému stvoření. Tím, že Bůh omezuje sebe sama, vyjadřuje svůj respekt k ostatním, nabízí místo k životu, uznává jedinečný charakter a svobodu svého stvoření. Moltmann taktéž přichází s odvážnou myšlenkou, že Bůh omezil svou vševědoucnost až do té míry, že pro stvoření otevřel nepředvídatelnou budoucnost. Je tedy na lidech, jak se budou rozhodovat a rozvíjet. Bůh se dokonce od stvořených učí a je zvědavý na cestu, po níž se vydají. In: Moltmann, J.: *Science and Wisdom*. London, SCM Press 2003. s. 120.

³¹³ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 109b.

³¹⁴ Tamt. fol. 109b.

stále být věrný svému Stvořiteli. Pokud ale Boha opustí, ztratí i veškeré bohatství a skončí v *hubenství*³¹⁵ a *věčná bída tožt' z toho užitek*.³¹⁶ Rodičové mají navíc velmi dobře promýšlet, co svým dětem přejí a zda-li je dobře milují. Nejdůležitější je hlídat vnitřní krásu dítek, aby nebyla poskvrněna, aby *ten dar veliký toho všemohúcího Pána*³¹⁷, který na křtu přijmou, nebyl zmařen. Je nutné hledět právě k tomu, co dítě na křtu přijalo a co mu bylo dáno od velikého krále. „*A protož snažni bud'me dítek, at' by se nezkazily a ten vnitřní klenot zachovaly a Pánu Bohu se v ničemž neprotivily*.“³¹⁸ Neméně důležité je zachovat v dětech jejich nevinnost, kterou při křtu obdrží, a dohlížet na to, aby *Božího ducha nepotratily*.³¹⁹

Bechyňka radí, nabádá, doporučuje, jelikož mu záleží na správném a řádném vývoji křesťanstva. Když se rozhlédne kolem sebe, je naprosto zděšen stavem současné církevní praxe a postoji jednotlivých věřících. Běduje nad tím, že lidé si ničeho neváží a všechny věci zlehčují. Dokonce nechává nahlédnout do své roztrpčené mysli a konstatuje, že *tyto věci se píší z té veliké hany, že všechny křesťanské řády ruší a již zrušeni sú*.³²⁰ Situace v církvi je podle něj kritická, nynější křesťanstvo vše znevážilo a zlehčilo. A co horšího? Po nich to opakují i laikové. Autor se nechává slyšet, že tato *pomluva*³²¹ o dítkách byla „*z té núze a z těžkosti a z veliké hrúzy popsána*.“³²² Podobné zdrcující pocity zažívá i Chelčický. Spílá rodičům, že „*mnohé věci nehodné jim (dětem) odpúštějí*.“³²³ A že vlastně rodiče ani nejsou schopni způsobně vést své

---

³¹⁵ *Hubenstvie* (n.) ubohost, bída, strast; zbědovanost.

³¹⁶ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 110a.

³¹⁷ Tamt. fol. 110a.

³¹⁸ Tamt. fol. 110b.

³¹⁹ Tamt. fol. 110b.

³²⁰ Tamt. fol. 110b/111a.

³²¹ *Pomluva* (f.) promluva, řeč.

³²² Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 111a.

³²³ Chelčický, P.: *Rozpravy*. s. 465.

děti k Bohu, neboť i dobří lidé v oslepení zkazí své děti.³²⁴ Otcové i matky jsou ke svým ratolestem vázáni rodičovskou láskou, a proto je samozřejmé, že nad prohřešky či nedostatky svých dětí často zamhouří oči. Z toho jasně vyplývá důraz na péči kmotrů a pěstounů, kteří nezatíženi tímto citem, mohou způsobilěji vést děti k evangeliu a ke správnému křesťanskému životu. A opět zde zaznívá Chelčického jasné stanovisko, že slova pravdy vždycky mají přednost před křtem.³²⁵ Ovšem víra se u lidí vytrácí, vyhasíná a křest je tak ohrožen. Lidé pro své hříchy a pro svou slepotu nejsou účastni Krista a co je naprosto tristní, že se křtí i ti, kdo Krista neznají a nebo ještě hůře, kdo jeho hlas slyší dokonce jako kacírský. Mezi věřícími se dá nalézt mnoho těch, jež raději místo Písma čtou ledajaké lži a básně.³²⁶ Chelčický seznává, že právě ti, co tupí Pána Ježíše zrovna stojí o křest svých dítek. V tomto případě by ke křtu nemělo dojít a především kněz by měl takovým říci radikální ne. „*Protože smrt lepší dobrému knězi než takovému zavedení spomáhati.*“³²⁷

Bechyňka shledává vinu na rodičích i předcích, ba i na své generaci a doporučuje, aby se každý obrátil sám do sebe a uvědomil si, jak fatálně odpadl od víry evangelia a jak se nedrží slibu, kterým se na křtu zavázal sám za sebe, potažmo i za dítě. „*A kde sú slzy krvavé a jistě měli bychom plakati sami sebe i svých starost*“³²⁸ „*329* Minulá pokolení se nestarala o jasné vysvětlení podstaty křtu, tedy v co jsou mladí zavázáni a komu jsou na křtu slíbeni a koho že se odřekli, ale spíše je po hříchu vedla hlavně *ku pýše a k světu, k službě d'áblově.*“³³⁰ Větší měrou je táhla k mrtvému minulému životu nežli k životu věčnému.³³¹ „*Ale k smrti hned vedli a vedú dítky zmladu*“³³², *aby mrzely na duši*

---

³²⁴ Tamt. s. 465.

³²⁵ Tamt. s. 465.

³²⁶ Tamt. s. 465.

³²⁷ Tamt. s. 466.

³²⁸ *Starosty* (pl.) rodiče, předkové.

³²⁹ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 111b.

³³⁰ Tamt. fol. 111b.

³³¹ Tamt. fol. 111b.

v té živosti hynúce, kteréž sú v duši na křtu přijali.³³³ Staří se zaměřovali především na zdejší omylný tělesný život a tím se poddávali d'áblu, „v té živosti hovadné smrtebné ješto vdy³³⁴ mře a hyne.“³³⁵ Bechyňka vidí zkázu nejenom mezi svými současníky, ale obviňuje i předchozí generace, že nehlédli k životu věčnému, a přestože žijí, vlastně už zemřeli. Smysl svého života, Boha, svého Spasitele vyměnili za pomíjivost a nádheru pozemských věcí. Tak svá léta naprosto zmařili. A bohužel vedou k tomu i své mladé omlouvaje je: „však sú mladí, nechť své mladosti požívají.“³³⁶ Jenže takto právě ne. Staří se nemají chlubit svými hříchy a nemají vyprávět svým potomkům, jak nedůstojně strávili svá léta, protože tím ještě přikládají polínka do ohně a mladé kazí podle svého vzoru.³³⁷ „Ó běda vám zastuzalí v zlosti, i toli sú nás tomu učilí.“³³⁸ Dřívější se protivili Pánu Bohu a my po nich. „Oni z řádu křesťanského vystúpili a my po nich.“³³⁹ Podle Bechyňky se čím dál tím více rozmáhá zlost a křesťanský řád hyne, je to s ním horší a horší. „A vždy více a více jedni po druhých klopoci³⁴⁰ k vůli d'áblově a d'áblové jim vdy více a více vládnú.“³⁴¹ Když pomine jeden zlostný věk, okamžitě nastává nový a horší. A kněžstvo se na to dívá a ještě neprozřelo, kam to všechno povede. A nejhorší je, že se malomocenství, v podobě bludů a nedodržování křesťanských zásad, rozlezlé mezi věřícími, rozpíná dál. Takový zmalomocnělý člověk, žijící v nynějším lidu, upadá od Boha, dostává se z bohatství do chudoby, hubí v sobě život Ducha svatého a Krista od sebe odjímá. „To bohatství vnitřní, to

---

³³² Zmladu (adv.) zamlada, v mládí.

³³³ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 111b.

³³⁴ Vdy (adv.) vždycky.

³³⁵ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 112a.

³³⁶ Tamt. fol. 112a.

³³⁷ Tamt. fol. 112a.

³³⁸ Tamt. fol. 112a.

³³⁹ Tamt. fol. 112a.

³⁴⁰ *Klopotati*, -cu, -ceš ned. spěchat, chvátat, řítit se.

³⁴¹ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 112b.

hodování vnitřního člověka, vnitřní veselost v tom sladkém duchu Božím zahubující, to z sebe vyrážejí.³⁴² Bechyňka bohužel seznává, že současné křesťanstvo je hříšné, rouhavé, nedrží se zásad Písma, a tak škodí i svým dětem, neboť je neřádně křtí a umrtvuje v nich vnitřní obraz Pána Boha, jenž při křtu obdrželi.

Chelčický zcela odlišně od Bechyňky na konci svého pojednání o první svátosti hovoří o lidové zbožnosti širokých vrstev českého obyvatelstva. Z toho vyplývá, že lidé tehdejší doby ještě nebyly plně dogmaticky zakotvení ve vyznáních víry³⁴³ a v základních křesťanských věroučných záležitostech, které jsou pro nás dnes zcela běžné. Někteří se například domnívali, že „dobrým lidem není potrebie křtu vodného,³⁴⁴ když mohou Ducha svatého přijmout a míti bez tohoto aktu. Navíc se rozmáhá pověra, že děti, které se rodí svatým lidem, jsou automaticky svaté a křtu rovněž nepotřebují. Chelčický seznává, že „vše sú to nedostatečné řeči bez slova Kristova.“³⁴⁵ V žádném případě není

---

³⁴² Tamt. fol. 113a.

³⁴³ Macek hovoří o nedokončené christianizaci na přelomu 15./16. století. Hlavně na vesnici, mezi sedláky a poddanými, kteří tvořili až 90 % tehdejšího obyvatelstva, byla situace nejdramatičtější. V tzv. *Frantových právech*, ve vyprávění z počátku 16. století, se mluví o sedlácích, kteří neznají Otčenáš ani Věřím. Takoví křesťané nemohou pochopit učení o jednotě sv. Trojice. Navíc byli nevzdělaní i kněží, pořádně se nevyznali ani v evangeliu ani v liturgických pořádkách, a to jak na straně katolické, tak u kališníků. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 16.

³⁴⁴ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 27 (fol. 134a). //V této souvislosti hovoří o křtu velice zajímavě Tomáš Štítý v 6. knize svého spisu *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských*. Rozlišuje tři typy křtu: vodou, krví (myšlena mučednická smrt) a Duchem sv. Zcela proti středověkému chápání Štítý vysvětluje, že křest vodou není pro spasení nezbytný. Křest Duchem na tomto principu: spasen může být ten, kdo věří v Otce, Syna i Ducha sv. Pokud někdo následuje Krista a plní jeho příkazy, může být dokonce spasen, aniž je pokřtěn vodou nebo aniž prolil svou krev. Štítý to demonstuje na příkladu hříšníka, který byl ukřižován společně s Kristem a který ještě nebyl pokřtěn vodou, přesto byl pokřtěn v duchu, neboť litoval svých hříchů, zatímco Kristus trpěl na kříži. Proč ale Štítý s takovou teorií vůbec přišel, když v tehdejší společnosti byl každý člověk pokřtěn tradičně („vodním křtem“)? Pravděpodobně to mohlo být pastorační gesto pro rodiče, kterým zemřelo dítě ještě před křtem. V tom případě by pro spasení nemluvněte byla dostačující víra rodičů nebo církve. Nebo to mohlo být nepřímé gesto k platnosti křtu u Valdenských, žijících v jižních Čechách, kteří byli považováni za sektáře, a proto neměli podle obecných měřítek nárok na spasení. In: Holeton, D.R.: *The Sacramental Theology of Tomáš Štítý of Štítné. The Bohemian Reformation and Religious Practise, vol. 4*. Prague, Academy of Sciences of the Czech Republic 2002. s. 65.

³⁴⁵ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 27 (fol. 134b).

křest bez vody možný, neboť jej ustanovil sám Kristus³⁴⁶. Stejně tak je povídačkou, že děti svatých nemusejí být pokřtěny. Není to pravda, křest potřebují i ony, protože pocházejí ze žádosti hříchu svých rodičů, „*početie majie děti jich z těla jich porušeného*.“³⁴⁷ Stejná slova slyšíme i ve starozákonní literatuře: Ž 51,7: „*Ano, zrodil jsem se v nepravosti, v hříchu mě počala matka*.“ Vše započalo už u Adama, každý se ocitá ve hříchu žádostivosti těla.³⁴⁸ „*A tomu hříchu nedal jest Bůh místa ku pokání, ale obmytí na křtu. Proto ani spravedlivý ani jeho děti nemohou být spaseni*“³⁴⁹ bez náležitého křtu.

Chelčický vidí nebezpečí i v tom, že při křtu se „*rozmnožují znamení rozličná*“³⁵⁰, která jsou naprosto zbytečná jako „*tříkrát u vodě pohřžení*“³⁵¹, „*obalenie v bílou rúchu, soli kladenie, bláta mazanie a sviece dávanie*“.^{352 353} Přičemž trojí ponoření do vody znamená Trojici svatou, bílá roucha

---

³⁴⁶ J 3,5.

³⁴⁷ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 27 (fol. 134b).

³⁴⁸ Narážka na Augustina, na jeho *concupiscentia*.

³⁴⁹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 27 (fol. 135a).

³⁵⁰ Tamt. s. 28 (fol. 135b).

³⁵¹ Utrakvistům šlo především o odstranění zbytečných ceremonií z liturgie i ze svátostí samotných. Německý student Johannes Butzbach, který pobýval koncem 15. století v západních Čechách píše, že kališníci chtějí křest „*jednoduchou vlnou*“ (Baptisma simplici vnda volunt.), tedy místo trojího ponoření do křestní vody preferovali pouhé pokropení. In: Preiss, H.: *Böhmen, wie es Johannes Butzbach von 1488 – 1494 erlebte*. München, Verlag Robert Lerche 1958. s. 37 (fol. 22v₂).

³⁵² Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 28 (fol. 135b).

³⁵³ Kavlinisticky zaměřený bohoslužebný řád Albrechta Smiřického z r. 1613 zamítá všechny rozličné ceremonie. Ke křtu bohatě stačí slovo a voda. Má se křtiti v kostele, a ne před ním nebo na prahu. Křest se má udílet uprostřed bohoslužby, aby si ostatní věřící připomněli svůj vlastní křest. „*V křtitelnici ať není vody pro kouzla, buď čistá čerstvá voda vždy přinesena*.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek druhý*. s. 845. V jiném z protestantských řádů kalvínského charakteru (vydaný na panství rytíře Přecha z Hodějova r. 1597) je jasný apel, aby křest byl vykonáván bez lidských přísad, „*jakožto bez zaklínání, dýchání, mazání i vinku a svíček podávání, jak pro zmenšení pověr lidí sprostných, v takových hříčkách zůstavených, tak pro dostiučinění pána panujícího*.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 356. Jednota bratrská se odvolávala na prvotní církve a prohlašovala, že jejich křest je prostý a upřímný bez „*soli, bláta, oleje, bez zaklínání, aniž svítí hromnicemi mezi očmi*.“ Ale jezuita Šerer jim vyčítal, že drží na kmotry a stejně jako katolíci „*vínek nebo košílku bílou brávají ke křtu*.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek druhý*. s. 837.

symbolizují čistý a skvoucí život křtěného. Sůl je moudrost³⁵⁴, aby řeč i skutky nově pokřtěného byly ozdobeny solí moudrosti. Bláto, složené ze sliny a prachu³⁵⁵, znamená vdechnutí Božské „*u duši zbláčenú a oči vnitřnie osvěcuje ji*“³⁵⁶, hořící svíce symbolizuje svatost života a osvětlení.³⁵⁷ Lidé těmto podle Chelčického prázdňým gestům věří domnívajíce se, že z nich budou mít užitek. Jenomže Kristus ustanovil křest „*u vodě v jednom živlu*“³⁵⁸, který je znamením svaté věci, že duše je obmyta Kristovou zástupnou smrtí. Jakékoli obřady okolo jsou zbytečné, Ježíš žádného takového znamení na křtu nestanovil. Nové rození z Ducha svatého je dostatečné.³⁵⁹ Přesto se ta rozličná znamení okolo křtu rozmnožují a vplétají tak lidi do bludů, aby uvěřili, že jim je to prospěné ke spasení. Právě proto na křtu lidé hledí více ke znamením, např. k zaklínání d'ábla, než k pravdě křtu. Ani mladí ani staří nemyslí na to, aby oblékli Krista³⁶⁰, a v takovém případě je křest na nic.³⁶¹ Lidé jsou nadšeni tím, co na křtu vidí, jenomže s tím současně pravda a užitek první svátosti hynou a „*v nerozum vejdou*“³⁶², *ale mezi lidem je to příliš zjevno*.³⁶³ To samé je proti myslí i Bechyňkovi, když se odkazuje na Markovo evangelium: „*Čisté ste zrušili přikázání Boží, abyste zachovali ustavení svá*.“³⁶⁴ ³⁶⁵ V kontextu celého

³⁵⁴ Novozákonní paralely: Mt 5,13; Mk 9,50; Lk 14,34.

³⁵⁵ Spis *Quaestinculae* litoměřického arcijáhna mistra Štěpána z Roudnice, působícího v době pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, obsahoval otázky a odpovědi na to, které magické praktiky jsou povolené a které naprosto odporující Písmu. Nalezneme v něm různé formulky proti bolestem, jež se psaly na ovoce, olověné destičky atd. Pro nás důležité: „*Bláto Pán udělal ze slin*“. In: Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku. Sborník vlastivědných prací z Poblánicka, 30, 1990.* s. 37n.

³⁵⁶ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech.* ARBI. s. 28 (fol. 136a).

³⁵⁷ Tamt. s. 28 (fol. 136a).//Tento zvyk se zachovává v současné pravoslavné církvi: Svíce, které při křtu děti drží kmotr nebo kmotra, označují duchovní osvětlení. In: Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních.* Praha, Pravoslavná církev v Československu 1952. s. 55.

³⁵⁸ Tamt. s. 28 (fol. 136a).

³⁵⁹ Tamt. s. 28 (fol. 136a).

³⁶⁰ Ga 3,27.

³⁶¹ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech.* ARBI. s. 28 (fol. 136b).

³⁶² Tamt. s. 29 (fol. 137a).

³⁶³ Tamt. s. 29 (fol. 137a).

³⁶⁴ Mk 7,9.

traktátu jde Bechyňkovi spíše o to, že se lidé rouhají proti Bohu, když křtí mrtvé věci jako například *zvony, kalichy, lože a jim podobné*.³⁶⁶ Nicméně podobnost s Chelčickým zde nalezneme také, protože Bechyňka je proti svěceninám jakéhokoliv druhu, nelíbí se mu, že mezi lidmi je velice silně zakořeněna lidová zbožnost, proti níž vystupuje sám Chelčický ve *Zprávách o svátostech*.

2.3. Závěrem – srovnání

Shrňme si nyní stručně, co bylo řečeno. Pro přehlednost jednotlivých shod či odlišností u obou myslitelů volím bodovou strukturu.

Paralely:

1. Křest dětí ano. U Chelčického s výhradami. Křtění by měli být lidé dospělí, již jsou rozumově schopni své vyznání obhájit. Nelze se ale divit rodičům, kteří chtějí svá dítka nechat pokřtít v případě, kdy se bojí, že nemluvně zemře brzy³⁶⁷, a tudíž by bez křtu nemělo účast na věčné blaženosti. Bechyňka zde zůstává mystikem, podobné úvahy jako jeho předchůdce nerozvíjí, mnohé ponechává nevyřčené a zahalené závojem tajemství. Pedobaptismus ale zcela podporuje, neboť při křtu dítě přijímá milost Boží a dary Ducha svatého³⁶⁸. Neslyšíme nic o tom, že by ke křtu měli přistupovat jen dospělí.

---

³⁶⁵ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 67a.

³⁶⁶ Tamt. fol. 67a.

³⁶⁷ Ve středověku silná úmrtnost kojenců. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1-2*. s. 19.

³⁶⁸ Podobnost s východní církví, kde se o křtu dětí nespekuluje. Dítka křtěna na základě víry svých rodičů i svých kmotrů. Proč je i dětem třeba křest? Aby byly odděleny od nevěřících a spojeny s Pánem Bohem, aby vyrůstaly bez dědičného hříchu v milosti Boží, aby se projevila poslušnost ke slovům Kristovým: „*Nechte děti a nebraňte jim jít ke mně*“. (Mt 19,14). Také proto, že křest zaujal místo starozákonního obřezání. In: *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. Praha, Nákladem Exarchátní rady pravoslavné církve 1950. s. 122n.

2. Ihned jakmile dítě vstoupí do věku, kdy je schopno rozumět, chápat a vyhodnocovat určité informace, má mu být okamžitě vštěpována pravda evangelia a zásady křesťanského života.

3. U křtu dětí prvořadá duchovní zodpovědnost rodičů a kmotrů. Skrze pravdu Kristovu a vlastní dobré příklady mají poručníci vést děti ke spravedlivému životu. U Chelčického opět mírná výjimka. Domnívá se, že rodiče nejsou schopni podněcovat své děti správným směrem, neboť jsou zatíženi rodičovskou láskou, která mnohé odpouští.

4. Křestní akt by měl podle Chelčického probíhat bez jakýchkoli zbytečných ceremonií³⁶⁹, tedy bez rozžatých svící, bílých rouch, bez bláta pomazání, bez trojího ponoření do vody atd. Chelčický nesouhlasí s „populistickými“ pověrami a povídkami. U Bechyňky toto explicitě nezaznívá, ale na druhé straně se taktéž i on vymezuje proti lidovému pojetí křtu, avšak na jiné rovině než Chelčický. Utrakvistický kněz Jan nesouhlasí se křty mrtvých věcí, protože ony nemohou věřit a ani nemohou být spaseny.

5. U obou myslitelů silné výtky kněžstvu. Kritizují jeho nečinnost a špatné vedení jejich svěřenců, taktéž jeho slabé dogmatické povědomí. Bechyňka společně s Chelčickým klér napomíná, aby mobilizoval své síly a snažil se špatnou situaci v církvi řešit s větším duchovním zápalem. Chelčický navíc upozorňuje na to, že si kněží nechávají za křest platit, ale už nejsou s to učit a pilně vzdělávat dítky v křesťanských věcech.

Odlišnosti:

1. U Chelčického pádný důraz na 1Kor 1,17: „*Nebo neposlal mě jest Kristus křtiti, ale kázati.*“ Před křtem u dospělého člověka je naprosto nezbytné, aby prošel katechumenátem, kde bude od biskupa seznamován se základními věroučnými články. Důležité je, aby člověk ještě před křtem poznal pravdu

---

³⁶⁹ Dle Chelčického mínění byly všechny církevní obřady „*jen na oko a pokryté*“. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách, svazek první*. s. 37.

evangelia a uvěřil Bohu. Za jiných okolností nemá křestní akt žádnou váhu. A ještě hůře, kdo neuvěří a přesto bude pokřtěn, pak spásy nedočká se, ale věčného zatracení. Jan Bechyňka se o tomto problému nezmíní ani slovem.

2. Bechyňka se neodvolává na žádné církevní autority. U Chelčického výrazné směřování k prvotní apoštolské církvi, taktéž silný augustinovský podtext. Jenom pro vyvolené je křest vydán od Boha. Mezi lidmi panuje naprostý omyl, že skrze křest se každé dítě zvoluje v synovství Boží. Tak je to ale špatně, neboť nevíme, které z křtěných dětí bude spaseno, neboť neznáme Stvořitelův plán a jeho vyvolené.

3. Petr Chelčický zaměřen filozoficko-bohoslovecky, rozepisuje se o teologickém významu křtu, promýšlí, co se při něm vlastně děje. Stranou nenechává ani otázku dědičného hříchu a téma dvojího zrození. Jan Bechyňka se oproti tomu orientuje mysteriózně a moralisticko - apelativně. Zůstává u kritiky současného stavu církve a nabízí východisko, jak by se dala svízelná situace řešit.

3. Bechyňkův traktát *O křtu zvonu* a jeho vymezení proti lidové zbožnosti

Kališnický kněz začíná své pojednání informací, že mezi lidem zaslechl „*novinu mrtvou o křtu zvonu*“,³⁷⁰ která zasáhla jeho srdce tak silně, že na ni nemůže zapomenout, a proto se ve své rozpravě pokusí osvětlit celý problém o křtech neživých věcí. „*A tak jest zbourila srdce mé jako mrcha moře vně uvržená, tak že ji v sobě nechce pohřbiti ani se ukojiti, leč psaním potouženým tímto na břeh pronesení vyvržena bude.*“³⁷¹ Tento nehorázný klep či pověru přirovnává Bechyňka k mrtvole, mršině, jež je uvržena do moře, které ji nechce pojmout, a tak ji vyvrhne na souš, aby samo zůstalo nadále čisté a tyrkysově průzračné. Stejně tak jde knězi Janovi o očistu církve, aby v sobě už více neuchovávala různé bludy, aby je dále nepřestovala a zcela je ze svého středu vymýtila. Bechyňka byl natolik konsternován tehdejší rozlezlostí pohanského smýšlení mezi lidmi, tak nebezpečného pro křesťanskou víru, že mu svědomí nedalo spát, dokud neuvedl ve svém traktátu věci na pravou míru. Navíc se domníval, že česká reformace svým dlouhodobým úsilím všechny tradiční nánosy folkloru odstranila³⁷², což chce doložit na příkladě „*naši české nedávné zkrěštanilé církve, kteráž se jest mnohými nepokojnými válkami tak bouřila, dokavadž jest z sebe těch mrtvých pověrkuov, pobonkuov³⁷³ nálezkuov³⁷⁴ zákonův mnichuov a rozličných duchovních pravdě odporných a porouhajících se žertuov nevymetala.*“³⁷⁵ Jeho rozčarování bylo o to větší, že se stále v různých podobách setkával s lidovou zbožností, a to jak u venkovského lidu,

---

³⁷⁰ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 65b.

³⁷¹ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 65b.

³⁷² Srov. Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 446.

³⁷³ *Pobonek* (někdy též *bobonek*), (m.) zařikávání, čáry, pověra.

³⁷⁴ *Nálezek* (m.) výmysl, smyšlenka, blud.

³⁷⁵ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 65b/66a.

tak u širších vrstev měšťanstva a šlechty³⁷⁶. A nemůžeme se divit, neboť prostý středověký venkovan si neuměl vysvětlit příčiny přírodních katastrof, morů či zhoubných epidemií.³⁷⁷ A tak se pověra zakořeňovala v mentalitě lidí, a to především ze strachu a obav z nebezpečnosti, která člověka existenciálně ohrožovala.³⁷⁸ Samozřejmě je zde ještě i jiný důvod, proč tehdejší společnost komunikovala s démony. V lidech stále ještě přežívaly pozůstatky z pohanských náboženství³⁷⁹, hlavně u venkovanů přetrvávala víra v pověry, čarodějnictví a různé magické úkony. Christianizace byla totiž pozvolná, můžeme ji pozorovat zejména od 13. století, kdy křesťanství postupně pronikalo do vědomí širších vrstev obyvatelstva.³⁸⁰ Ovšem ani reformní hnutí nebylo schopno především z venkovského lidu učinit pravé křesťany.³⁸¹ Tedy „*ani v zemi první evropské reformace ještě nedorazilo poselství křesťanské víry kolem r. 1500 ke svému cíli.*“³⁸² Vytváří se tak napjatá atmosféra mezi oficiální doktrínou utrakvistické církve, tj. vyžadovaným ideálem a folklorní kulturou, mezi kazateli a jejich posluchači.³⁸³ „*Všude, kde husitství na venkově nezapustilo hlubší kořeny, kde mysterium kalicha brzo opadlo a kde byl pomocník v osobě kněze mnohem vzácnější než dříve, vracel se vypuzený svět folklóru, pověrečna a magie otevřenými okny.*“³⁸⁴ Církev se samozřejmě s pohanskými kultury a zvyklostmi snažila bojovat, ale bylo jí zcela jasné, že tyto tendence násilně z myšlení lidí nevyhubí. Proto pohanské obyčejy transformovala a zahrнула je, avšak už s křesťanským obsahem, do souboru

---

³⁷⁶ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 440.

³⁷⁷ Tamt. s. 438.

³⁷⁸ Tamt. s. 437.

³⁷⁹ Tamt. s. 437.

³⁸⁰ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku.* s. 14.

³⁸¹ Tamt. s. 14.

³⁸² Tamt. s. 15n.

³⁸³ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku. Sborník vlastivědných prací z Poblánicka, 30, 1990.* s. 31. (Dále jen: Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku.*)

³⁸⁴ Tamt. s. 44.

svého učení.³⁸⁵ Církev takto kupříkladu přeměnila zásahy nadpřirozených sil do lidského osudu v „ochranitelský kult“ různých světců a svetic.³⁸⁶ Už od 14. století byla magie z pozice oficiální církevní nauky klasifikována jako hereze.³⁸⁷ Městské právo Starého města pražského z první poloviny 14. století dokonce vyhlášovalo trest smrti upálením pro ty, kdož by zacházeli s kouzly. Ovšem praxe byla zcela jiná, přísné tresty se v reálu nekonaly, vše zůstávalo jenom na papíře.³⁸⁸ Také veřejná vyhláška čtyř pražských artikulů z r. 1420 se k pověrám a kouzlům stavěla odtažitě, čarování označovala za smrtelný hřích. Faráři byli vyzýváni, aby na své svěřence dohlíželi, a v případě, že by se kdokoli věnoval zakázaným praktikám, mělo následovat napomenutí. Ovšem kdyby tyto výstrahy nefungovaly, věc se má oznámit konzistoři.³⁸⁹ Všechny takové bludy byly hodné odsouzení a česká reformace se je snažila odstranit jak ze svých vlastních řad, tak z řad členů římské církve.³⁹⁰

Pověry a víra v magické síly se šířily nejenom mezi venkovany a nevzdělanými lidmi, ale taktéž v okruhu kléru, učenců a šlechticů. Jan Hasištejnský z Lobkovic se na své cestě do Svaté země zastavuje v Dubrovniku, kde mu ukazují roucha, do nichž Marie zavinula malého Ježíška. Pán z Lobkovic věří, že se tato roucha sama zavinují a rozvinují.³⁹¹ Zde jsme svědky toho, jak úzce byly pověrečné představy spojeny s vírou. Pan Zajíc z Házmburka vidí v hromu a blesku kouzelnou sílu, zázračnou se mu jeví i schopnost křesadla.³⁹² Prý ani sám Bechyňka, který proti pověrám a magii razantně vystupuje, se neubrání, aby alespoň jednou nesklouzl k víře prostého lidu. Utrakvistický kněz vypráví, kterak se jeden mládenec stal svědkem toho,

---

³⁸⁵ Tamt. s. 32.

³⁸⁶ Tamt. s. 33.

³⁸⁷ Tamt. s. 32.

³⁸⁸ Tamt. s. 37. // Srov. s inkviziční činností papežského legáta Jindřicha Institoria v Čechách na s. 24 této práce.

³⁸⁹ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 37.

³⁹⁰ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 446.

³⁹¹ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 26.

³⁹² Tamt. s. 25.

že se svátost oltářní pohnula. „*Chléb, posvěcená oplatka, se promění v živoucí bytost, sune se sám od sebe a zbožně se modlící mládenec se stane svědkem zázraku.*“³⁹³ Mladík, užívající si dary života, je v tuto chvíli osvícen a obrátí se na cestu pokání. Domnívám se ale, že Bechyňka by se k pověře za žádnou cenu neuchýlil, mládenec je prostě a jednoduše přítomen zázraku. Eucharistií nehýbe nějaká nadpřirozená démonická síla, ale sám Bůh, kterému jde právě o to, aby chlapec uvěřil v Krista a vydal se v jeho stopách.

Tehdejší ovzduší bylo provoněno aromatem rozličných bylinných amuletů, označované jako *návaz* nebo *návuz*³⁹⁴, které měly nositele chránit před nemocemi, chorobami či neduhy³⁹⁵ a které se nejčastěji zavěšovaly na krk. Pokud někdo například nachladl, uvázal si okolo hrdla „*uzlíček se jménem svatého patrona*“³⁹⁶, chránící jeho osobu. Mimo amulety byly taktéž rozšířené pásky, na nichž se vyskytovaly biblické či magické formule. Často se využívalo různých zažehnavacích formulek či gest.³⁹⁷ Nadto se věřilo v sílu a zlou moc pekelných mocností a samotného ďábla, který je tím, kdo ovládá pozemský svět. Bechyňka si představoval, že satan loví lidské duše na udici, kde má zavěšené peníze, a duše v podobě rybiček dychtí po návnadě. „*Mlask, mlask, již se jen oblíznúti, již je čert lapil.*“³⁹⁸ Na venkově se vyskytovaly čarodějné báby³⁹⁹, nemocní zhusta vyhledávali pomoc u kouzelníků a čarodějů.

---

³⁹³ Tamt. s. 27.

³⁹⁴ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 35.

³⁹⁵ Amuletů se zpravidla používalo tam, kde nepomáhaly přímluvy světců, a to při nemocech lidí i zvířat. Jednalo se hlavně o všelijaké bolesti, hlavy, zubů; horečky, neplodnost, ochrnutí. In: Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 36n.

³⁹⁶ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 449.

³⁹⁷ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 37.

³⁹⁸ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 439./Pramen: neuberský Sborník traktátů Jana Bechyňky, fol. 219b, 221a./

³⁹⁹ Tamt. s. 447.//Do počátku 16. století se slovem čarodějnice neoznačovala žena podezřelá ze styků s ďáblem. Spíše to bylo pojmenování pro prorokyni či věštkyni vidoucí do budoucnosti. Macek uvádí, že slovem čarodějnice byla v kališnickém pasionálu označena i legendární kněžna Libuše a její sestra Teta. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 448.

Lidé se obávali nočních můr⁴⁰⁰, které mohly vysávat krev z novorozeňat⁴⁰¹, zřídka se setkáváme i s případy vampirismu⁴⁰². Také astrologie⁴⁰³ za jagellonského období byla vyhledávanou disciplínou, věřilo se, že hvězdy zasahují do života jednotlivce a mohou jej ovládat.⁴⁰⁴ Pověrám a slovům hadačů a zaklínačů věřily nejvíce ženy. Právě ony vařily různé lektvary a nápoje lásky či věštily.⁴⁰⁵ Ovšem věštěním nebo hádáním z ruky se nezaobíraly pouze osoby ženského pohlaví, ale i cikáni⁴⁰⁶, ba dokonce kněží a nábožné osoby⁴⁰⁷.

Je tedy více než jasné, že ve společnosti prodchnuté lidovými představami, se našli i tací, kteří daný stav negativně reflektovali. Již před Bechyňkou se k pověrám štitivě staví Tomáš ze Štítného ve svých *Knížkách šesterých o obecných věcech křesťanských*.⁴⁰⁸ „Však každý čár jest smrtedlný hříech, a kdož umře v smrtedlném hříeše, ten nezbude (nezbaví se) věčné

---

⁴⁰⁰ Nejsou myšleny noční můry v podobě zlých snů v dnešním přeneseném slova smyslu, ale můry jako podivná, strašidelná stvoření.

⁴⁰¹ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 450.

⁴⁰² Tyto představy především do počátku 12. století. Ojedinelé případy vampirismu nelze ale ani později podle Šmahela „v zapadlých vesnicích zcela vyloučit.“ In: Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 34.

⁴⁰³ Těžko říci, jaký vztah k astrologii zaujímal sám Bechyňka. Možno soudit, že negativní, neboť utrakvistům zavrhoval vše, co nevedlo ke spáse lidské duše, třebaže astrologie byla integrální součástí středověkého vzdělávání (např. hrála významnou roli v univerzitní medicíně).

⁴⁰⁴ Lidé se podle hvězd řídili, určovalo se podle nich období, kdy mají cestovat nebo zůstat doma, kdy se může pouštět žilou (viz např. spis Křišťana z Prachatic *De sanguinis minucione*, jehož zásadní část je věnována astrologickým aspektům flebotomie; vyšlo v OIKOYMENH 1999. s. 23-41.) nebo kdy brát projímadla. Astrologie nezasahovala ale jenom do života jednotlivců, měla vliv i na sociální nebo politické události. Z postavení hvězd se odvíjel i začátek výuky ve školách, nechal se jím ovlivnit i uherský král Matyáš Korvín, který se prý „bez astrologa nevydal ani do války.“ In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 452n.

⁴⁰⁵ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 39.

⁴⁰⁶ Veliký příliv cikánů právě během 15. století. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 23.

⁴⁰⁷ Mikuláš Vlášnický – selský prorok a kazatel – předvídal budoucnost z ruky. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 23n.

⁴⁰⁸ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 41. (Pramen: Štítný, T.: *Knížky šesteré o obecných věcech křesťanských* z Klementinského sborníku, vydal K.J. Erben. Praha 1852. s. 8-12, 93, 101.)

smrti.⁴⁰⁹ Ohrazuje se proti věštbám a hádání budoucnosti, trnem v oku jsou mu i různé zažehnavací formule a prostředky.⁴¹⁰ Jakoubka ze Stříbra zase ve *Výkladu na Zjevení sv. Jana*⁴¹¹ pobuřují čáry a pověry v manželství, jakož i hádání z ruky.

Mystičnost katolické liturgie, její symbolická neprůhlednost, používání latiny jako bohoslužebného jazyka, nesrozumitelného nevzdělanému posluchačstvu, to vše, proti čemu se bouřila česká reformace, taktéž přispívalo k rozšiřování různých magických představ.⁴¹² Velice zajímavý pohled na pověry, spojené se křtem nemluvnat, přináší Č. Zíbrt: V 16. století se mezi lidmi rozšířilo, že není vhodné nosit dítě při křtinách „do sínce“⁴¹³ nebo kostela, že by bylo morous.⁴¹⁴ Dětem se také při křtu dával do peřinky krajíček chleba, aby neměly psotník. Dále bylo dobré, když u křtu chyběl otec, aby dítě, až vyroste, nebylo jeho zrádcem. Kmotry si v „sínci“ vždy svlékly plášť, protože pak dítě nebude trpět padoucníci. Kněz ponoukal, aby bylo dítě po křestním aktu položeno na oltář, neboť pak prý bude moudré. Proto, aby dítě mělo tvrdé zuby, měli si přítomní sednout na kámen.⁴¹⁵ Kališník Martin ze Žatce se na počátku 16. století opírá do modlářských praktik. Nelíbilo se mu,

---

⁴⁰⁹ Tamt. s. 41.

⁴¹⁰ Tamt. s. 41.

⁴¹¹ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*. s. 43. (Pramen - Jakoubek ze Stříbra: *Výklad na Zjevení sv. Jana II.* ed. František Šimek. Praha 1933. s. 247, 371, 374.)

⁴¹² Macek uvádí, že magická formule *hokus pokus* vznikla z *Hoc est corpus meum*, ze slov pronášených při pozdvihování svátosti oltářní. In: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. s. 23. // Slova ustanovení byla špatně pochopena jako nějaká zaklínadlo, které může učinit zázrak. Konsekrovaných hostií se zneužívalo při léčení, hostie se přikládaly ke zraněnému místu, aby se rychle hojilo. Také se přimíchávaly do krmiva pro dobytek, aby se zabránilo onemocnění zvířat. In: Richter, K.: *Liturgie a život*. s. 212.

⁴¹³ *Siencě*, -ě (f.) chrámová předsíň

⁴¹⁴ Zíbrt, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. Praha, Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka 1889. s. 212. (Dále jen: Zíbrt, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*.)

⁴¹⁵ Tamt. s. 212.

že rodiče zasvěcují své dítě některému světci⁴¹⁶. Kněz vkládal robě do obroučky, na níž byla na destičkách napsána jména svatých. Pak se obroučka roztočila a kmotr na některé jméno náhodou ukázal, tomu světci pak bylo dítě zasvěceno. Světec má ochraňovat svého svěřence před zlými duchy.⁴¹⁷

Z krátkého pojednání o lidové zbožnosti zřetelně vidíme, že člověk jagellonského věku byl pověrami a povídačkami zcela nasáknut. Proto Bechyňka útočí na Němce⁴¹⁸, na dvě čistě katolická města Plzeň a České Budějovice, na hrady⁴¹⁹ a mnišské kláštery⁴²⁰, neboť právě tam se podle něj rozmáhá ten největší zlořád, různé lidské smyšlenky a bludy, odporující Písmu svatému. Smrdutá mršina v podobě pověr zcela překrucuje pravdu evangelia, a to je rouhání. Vždyť přeci sám Pán Kristus poručil: „*Nech mrtvé, ať pochovávají své mrtvé. Ale ty jdi a zvěstuj království Boží.*“⁴²¹ Lidem se má kázat jen a jen pravda a ne nějaké bohapusté výmysly, a proto se utrakvistický kněz Jan nechává slyšet: „...*zase se z Němec a z klášteruov prajští a vyskakují mniši s pobonky rozličných svěcenin až do zvonových křtínek.*“⁴²²

Nyní ale na okamžik opusťme samotný Bechyňkův traktát a pojďme se podívat, jaký význam měly pro středověkého člověka zvony a k jakému účelu byly využívány. V tehdejší společnosti tvořily zvony přirozenou součást lidského života. Vzhledem k tomu, že se zvonilo k liturgickým i k profánním účelům, představovaly tak *campany*⁴²³ a *noly* prostředek pro odměřování toku

---

⁴¹⁶ Pravoslavná církev avšak i dnes křtěnce tradičně pojmenovává podle některého světce, protože člověk si má být po celý život vědom, že vstoupil do společenství svatých. In: *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. s. 123.

⁴¹⁷ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526)* 3-4. s. 440.

⁴¹⁸ Viz *Výkladové poznámky ke Křtu zvonu* v Příloze této práce. s. 98.

⁴¹⁹ Tamt. s. 98.

⁴²⁰ Tamt. s. 98.

⁴²¹ Lk 9,60.

⁴²² Bechyňka, J.: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 66a.

⁴²³ Od 11./12. století se pro větší zvon používá označení *campana*, pro menší *nola*. In: Kybalová, L.; Lunga, R.; Vácha, P.: *Pražské zvony*. Praha, Rybka publishers 2005. s. 15. (Dále jen: Kybalová, L.: *Pražské zvony*.)

dne. Lidé prý dokonce na zvonech lpěli.⁴²⁴ Zvony⁴²⁵ svolávaly věřící k bohoslužbám, v neděli a svátky se ozývalo trojí⁴²⁶ zvonění před začátkem mše, posléze se ale začala tato praktika rozšiřovat, a tak bylo možné zaslechnout srdce zvonu i v pátek ve tři hodiny odpoledne na památku umučení Páně a ve čtvrtek jako připomínku Kristovy úzkosti v Getsemane. Ovšem zvon se rozhlaholil i „při modlitbách za pokoj, za duše v očistci, za úrodu, za zemřelého“⁴²⁷, při procesích či při vstupu biskupa do kostela apod. Na druhé straně ale byly i jakési dny ticha, a to především v období postů nebo během Velkého týdne od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty⁴²⁸.

Karel Herein zkoumal nápisy na zvonech a zjistil, že od gotiky až po začátek 20. století, měly význam převážně místní.⁴²⁹ V nápisech se objevovaly informace o ničivých přírodních pohromách, o požárech, povodních, ale také o nemocích či různých obdobích hladu.⁴³⁰ Nápisy ale později rozšířily svůj dosah a začaly se zaměřovat na události „celonárodního nebo státního významu.“⁴³¹ Velmi často se setkáváme s tzv. zvony „mírovými“, které měly připomínat těžké doby válek, a nebo vznikaly právě proto, aby sváry a boje zastavily.⁴³² Nicméně zvony i nápisy na nich byly taktéž rázu liturgického⁴³³, hlavně v éře

---

⁴²⁴ Herein, K.: *O památných zvonech. Topičův sborník literární a umělecký*, 5, 1917-1918. s. 32. (Dále jen: Herein, K.: *O památných zvonech*.)

⁴²⁵ Zvony byly do liturgie uvedeny papežem Sabiniánem počátkem 7. století nařízením, aby se zvonilo pravidelně k hodinkám. In: Kybalová, L.: *Pražské zvony*. s. 15.

⁴²⁶ Trojí zvonění symbolizovalo: 1. ad invocandum - vybídnutí k bohoslužbě; oznámení, že se bude konat, 2. ad congregandum - pozvání k začátku mše, 3. ad inchoandum samotný počátek bohoslužby. In: Kybalová, L.: *Pražské zvony*. s. 15n.

⁴²⁷ Tamt. s. 16.

⁴²⁸ Při Velikonočním triduu nemělo nic rozptylovat modlitby a rozjímání věřících. Věřilo se, že během těchto tří dnů odlétají zvony do Říma, kde jsou požehnány samotným papežem. In: Kybalová, L.: *Pražské zvony*. s. 17.

⁴²⁹ Na nápisech nechyběla datace, lokální označení místa, pro něž byl zvon slit, hodnosti dárců, podpis zvonaře apod. In: Herein, K.: *O památných zvonech*. s. 33.

⁴³⁰ Tamt. s. 33.

⁴³¹ Tamt. s. 33.

⁴³² Zvony pro tyto účely u nás hlavně po husitských válkách. In: Herein, K.: *Památné zvony*. s. 35.

⁴³³ Nápis z 2. poloviny 15. století velebí Pána Boha a zve věřící do kostela: *Já hlas volající pojd'te dobří i hříšníci sem do Božího domu a vzdejte čest a chválu tomu, jenž všemohoucí*

české reformace fungoval zvon jako „náboženský symbol neviditelného Krista“
434

Nezapomeňme ale, že zvuk zvonů provázel život lidí i ve světské sféře a připomínal jim jejich denní povinnosti. Oznamoval začátek i konec roboty, dětem čas, kdy mají jít do školy⁴³⁵, tzv. „soumarské“ zvonění bylo pomocníkem kupcům a obchodníkům, kteří putovali v noci po Prachatické zlaté stezce, aby nezabloudili.⁴³⁶ Církev ale nebyla spokojena, že se zvonů využívá k těmto účelům, proto si obce museli pořizovat své vlastní zvony⁴³⁷. „Těmi pak bylo možno ohlašovat konec trhů, svolávat konšely k rokování, zvonit na pokoj, tj. ohlásit uzavírací hodinu pro šenky, což tehdy pro Pražany znamenalo též zákaz vycházet bez světla.“⁴³⁸

Zohledněme ale ještě jednu funkci zvonu, a to pohanský zvyk zvonění proti mračnům, bouři a krupobití, který je doložen již v 9. století.⁴³⁹ Dle Štelcara Želetavského⁴⁴⁰ je ale tento obyčej marný, neboť bez upřímné modlitby nemůže být jenom pomocí zvonů zmírněn Boží hněv. „Protož kdož tím zněním od bouří velikých nechce se ku pokání svatému vzbuditi a od hříchuov povstati, málo se zvoněním polepší.“⁴⁴¹ Lidé se domnívají, že zvonění rozežene mračna a zastaví bouři, přičemž se jim nestane žádná škoda. „Ale vidíme, že jináče se děje, nebo mnohdykrát kde se nejvíc zvoní, tu kroupy přece tlukou obilí, povětrí se rozmáhá a hromy někdy zabijí i ty, kteříž zvonívají.“⁴⁴² Štelcar se taktéž zamýšlí nad tím, zda-li je lepší proti mračnům zvonit ve dne či

---

jest.“/Nápisy na straně kališnické též informovaly o přijímání pod obojí. In: Herein, K.: *O památných zvonech*. s. 36.

⁴³⁴ Tamt. s. 36.

⁴³⁵ Kybalová, L.: *Pražské zvony*. s. 16.

⁴³⁶ Tamt. s. 16.

⁴³⁷ Byly označovány jako *campanae communales* nebo *campanae civitatis*, i rychtář měl svůj vlastní zvonec *campana iudiciis*. Oproti tomu zvony svěcené se nazývaly *res sacrae*. In: Kybalová, L.: *Pražské zvony*. s. 16.

⁴³⁸ Tamt. s. 16.

⁴³⁹ Zibrť, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. s. 150.

⁴⁴⁰ Tamt. s. 151. /Jako pramen Zibrť uvádí *Knihu Duch*./

⁴⁴¹ Tamt. s. 152.

⁴⁴² Tamt. s. 152.

v noci. Je mnohem lepší zvonit proti hromobití a bouři přes noc, neboť zvon tak spící může probudit a inspirovat k modlitbě, jako kdyby říkal: „*Pojďme do kostela, aneb v domě poklekněme na svá kolena a modlme se pánu Bohu pro ukrácení hněvu jeho.*“⁴⁴³ Želetavský tedy chápe zvonění jako výzvu k pokání křesťanů, která už je sama schopna odvrátit Boží hněv. Tento obyčej byl ale pravděpodobně mezi lidmi zakořeněn velice silně, neboť ještě v první polovině 17. století čteme v *Instrukcích*⁴⁴⁴ pro pražské zvoníky, že jsou povinni zvonit proti mračnům během letního období, a to kdykoli bude potřeba, buď ve dne nebo v noci. Zvyk tento přetrvával dále, až byl v 18. století zakázán. Nebylo to kupodivu na popud církevní, ale spíše kvůli bezpečnosti, aby zvon nepřitahoval blesky.⁴⁴⁵ Avšak Zíbrt doplňuje, že „*podnes místy zvonívají proti mračnům přes všechny záказы.*“⁴⁴⁶

Jak vidno, středověký člověk věřil, že když bude zvon pokřtěn nebo zařikáván, zvýší se tím jeho magická síla a bude snáze promlouvat k Bohu. Ovšem s tím Bechyňka zcela zásadně nesouhlasí, neboť jsou to pouze pověry, o nichž se nikde v Písmu nedočteme. „*Zvonové křtinky*“⁴⁴⁷ jsou tedy „*umrlinou*“⁴⁴⁸, pověrou, která není opodstatněná a kterou nikdy Kristus ani apoštolové neustavili. Proto „*jako tělo bez duše ošklivá a smrdutá mrcha jest všech mnichuov a prelatuv, dekrety i Agendami duvodnými nezkrěsitedlná.*“⁴⁴⁹ A jsou to právě mniši a biskupové římskokatolické církve, kdož takové bludy mezi lidmi rozšiřují a ještě je vydávají za oficiální nauku. A nezdají-li se někomu Bechyňkovy názory hodnověrné, pak se má poradit se Starým i

---

⁴⁴³ Tamt. s. 152.

⁴⁴⁴ „*Instrukcí neb vyměření zvoníkovi kostela pražského, jak by se v povinnosti své chovati měl*“ – sepsáno r. 1624 děkanem pražské metropole Kašparem Arseniem Radbuzou. In: Kybalová, L.: *Pražské zvony*. 107nn.

⁴⁴⁵ Tamt. s. 16.

⁴⁴⁶ Zíbrt, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. s. 153./*Podnes* v tomto případě znamená konec 19. století, kdy Zíbrt vydal svou knihu./

⁴⁴⁷ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 66a.

⁴⁴⁸ Tamt. fol. 66a/66b.

⁴⁴⁹ Tamt. fol. 66b.

Novým zákonem, má je oba pilně prostudovat a uzavřít své myšlení před *pověrkami (lidským zámyslem zplozeným)*⁴⁵⁰. Protože ten, kdo čte poctivě Písmo, musí společně s Bechyňkou přitakat Kristovým slovům, která pronesl proti neupřímnosti farizeů a zákoníků: „*Dobře prorokoval Izaiáš o vás pokrytcích, jak je psáno: Tento lid ctí mě rty, ale srdce jejich je daleko ode mne.*“⁴⁵¹ Stejně tak vidí utrakvistický kněz Jan licoměrnost, která se mezi jeho současníky usazuje. Místo, aby se každý věřící pohroužil do četby Bible a snažil se správně pochopit slova obojího zákona, raději se uchýlí k vnějškové zbožnosti, která mu není pro vlastní spasení pranic platná. Raději bude věřit všem pověrám a křtít neživé zvony, což je rouhání proti Bohu, neboť Ježíš kázal „*křtíti stvoření věrně*“⁴⁵². A nezůstává jenom u zvonů, rozmáhají se i „*křty kalichuov, nádob a měděných věcí tj. zvonuov a loží...*“⁴⁵³. Kněžstvo i lid opustili příkázání Boží a Bechyňka jen zdrcen volá: „*držíte ustanovení lidská.*“⁴⁵⁴ Křtí se tedy neživé věci a navíc je velký důraz kladen na svěceniny, což kněze Jana přivádí k šilenství, protože se tak jenom zastírá pravá podstata služeb Božích a lidé už nevěří zásadním křesťanským vyznáním, ale zajímá je spíše „*divadlo*“⁴⁵⁵, při němž se dosti vynadívají a jsou okouzleni veškerou nádherou, dopadající na jejich smysly. A tak se ke křtům neživých věcí přidávají mnohé jiné „*tj. křty a svěceniny jako jehněd*⁴⁵⁶, *suol*⁴⁵⁷ <nimi>, *kropác*⁴⁵⁸, *ofěru*⁴⁵⁹“⁴⁶⁰.

⁴⁵⁰ Tamt. fol. 66b.

⁴⁵¹ Mk 7,6.

⁴⁵² Mk 16,15-16.//Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 67b.

⁴⁵³ Tamt. fol. 67a.

⁴⁵⁴ Mk 7,9.//Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 66b/67a.

⁴⁵⁵ Katolíci se v jagellonském období snaží na svou stranu přetáhnout i některé čelny utrakvistické církve, a tak se začíná rozvíjet protireformace. Katolíci kněží se snaží působit na všechny smysly věřících, takže se mimo jiné klade důraz na barevnou obřadnost při mších a na různé zvyky a obyčeje, které mohou nejvíce promluvit k lidové zbožnosti širokých vrstev. Srov. kapitolu *Počátky protireformace* in: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha, Argo 2001.

⁴⁵⁶ Jehnědy se světi na Květnou neděli jako připomínka na Kristův vjezd do Jeruzaléma, kdy ho zástupy vítaly palmovými ratolestmi (Mt 21,8; Mk 11,8).//Ovšem za svěcením

Ačkoli se ve středověku začalo z důvodu teologické systematizace rozlišovat mezi svátostmi a svátostninami⁴⁶¹, současná katolická dogmatika se této klasifikaci brání. Odvolává se na ranou církev, kde se pod výrazem „sacramentum“ rozumělo Boží spásné jednání obecně, v jehož centru stojí Kristus.⁴⁶² Pojem „svátostná znamení“ se tak podle římské církve nevztahuje jenom ke svátostem, ale zahrnuje i veškeré bohoslužebné slavení.⁴⁶³ Svátostný život by byl neúplný, zúžil-li by se pouze na sedm svátostí. Různá liturgická znamení a symbolické úkony, zprostředkovávající spásu, obsahují stejně jako svátosti viditelné a neviditelné prvky. „*Jde přitom o skutečnost, kterou člověk může vnímat a poznávat, která se však nakonec jeho chápání vymyká a zůstává tajemstvím. To, co je viditelné, zjevné a dostupné, je znamením neviditelného, skrytého a tajemného.*“⁴⁶⁴ Pochopitelně jakákoli znamení bez víry jsou nedostatečná, v žádném případě víru nedokážou nahradit. Právě během liturgie a v posvátných znameních se zpřítomňují dějiny spásy, které procházejí dějinami lidstva.⁴⁶⁵ Vidíme, že se katolická teologie na rozdíl od protestantské neobrací při řešení spekulativních problémů jen k Písmu, ale i ke svědeckví tradice. Ani v počtu svátostí se tyto dvě velké křesťanské konfese neshodnou.

„kočiček“ se skrývá starý pohanský zvyk, neboť se věřilo, ať už u nás nebo v Polsku či Rusku, že „kočičky“ utržené z ranné vrby na Květnou neděli nebo na Zelený čtvrtek zahánějí zimnici a bolení zubů, takže jich bylo využíváno jako ochrany proti různým nemocem. Posvěcené ratolesti pak zažehnávaly kouzla a pohromy a také se věřilo, „že zahánějí d'ábly a jejich pokušení, posvěcují těch míst, na kterých jsou, zapuzují těžké nemoci“, přičemž se „kočičky“ i polykaly. In: Zibrť, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. s. 68n.

⁴⁵⁷ Sůl se světila při exorcismech a na vigílii Tří králů. Viz *Výkladové poznámky ke Křtu zvonu* v Příloze této práce. s. 99n.

⁴⁵⁸ Tamt. s. 100.

⁴⁵⁹ Tamt. s. 100.

⁴⁶⁰ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský) KNM IV H 45, fol. 67a.

⁴⁶¹ Richter, K.: *Liturgie a život*. Praha, Vyšehrad 2003. s. 191. (Dále jen: Richter, K.: *Liturgie a život*.//Ortodoxní církev mezi svátostmi a svátostninami nerozlišuje, zůstává věrná pojmu μυστεριον pro obě.

⁴⁶² Richter, K.: *Liturgie a život*. s. 191.

⁴⁶³ Tamt. s. 190.

⁴⁶⁴ Tamt. s. 191.

⁴⁶⁵ Tamt. s. 197.

Katolíci jistě už od dob Petra Lombardského setrvávají na sedmi⁴⁶⁶, zatímco protestanté na třech hlavních, které ustanovil sám Kristus: křest, absoluce, večeře Páně. K nim se ještě jako prostředek spásy přiřazuje zvěstování Božího slova.⁴⁶⁷ Ovšem ještě na přelomu 15./16. století utrakvisté zcela shodně s tradicí římskou vyznávali sedm svátostí, na což okazuje i samotný Bechyňkův traktát: „*Pán velí v sedmeré svátosti spasení posvěcovati.*“⁴⁶⁸ Až o něco později přichází evropská reformace, která standardní počet svátostí seškrtná na křest a eucharistii.⁴⁶⁹

Bechyňka se proti svěceninám, potažmo proti smyslovosti některých bohoslužebných úkonů vymezuje v souladu s českou reformací a klade důraz na Písmo, jež je mu jedinou oporou a autoritou. Ovšem katolická liturgie dnes i tehdy zahrnovala smyslovost do obřadu jako jednu z jeho podstatných složek. Proč? Člověk se s Božím mystériem setkal skrze Ježíše Krista v tělesné podobě, viditelně, slyšitelně, hmatatelně.⁴⁷⁰ Navíc II. Vatikánský koncil zdůraznil, že Zjevení nespočívá pouze na slovech, ale také na jednání Božím.⁴⁷¹ Katolíci tedy taktéž dbají na slovo, ale k tomu ještě zdůrazňují symboliku. Vždyť i liturgické slavení zahrnuje celého člověka s jeho duší i tělem. Protestanté nelutherského typu snad prominou, neboť dle mého názoru tam, kde se spoléhá pouze na abstraktní rozum a intelektualismus, je člověk ochuzován o nenahlédnutelné Boží tajemství, je připravován o podstatnou část své bytosti, prahnoucí po neuchopitelném transcendentálním mystériu. „*Nejde přece pouze o pochopení hlavou, ale i o uchopení srdcem.*“⁴⁷²

---

⁴⁶⁶ Těžko říci, kdy a kde se sedmero svátostí objevilo. Otázka po původu tohoto počtu nebyla dosud zodpovězena. Nicméně na Florentském koncilu r. 1439 byl počet sedmi svátostí uzákoněn, později potvrzen ještě Tridentským koncilem (1545-1563). In: Lohse, B.: *Epochy dějin dogmatu*. Jihlava, Nakladatelství Mlýn 2003. s. 123nn.

⁴⁶⁷ Pöhlmann, H.G.: *Kompendium evangelické dogmatiky*. s. 311n.

⁴⁶⁸ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 67a.

⁴⁶⁹ Lohse, B.: *Epochy dějin dogmatu*. s. 126.

⁴⁷⁰ Richter, K.: *Liturgie a život*. s. 199.

⁴⁷¹ Mt 13,16: „*Blažené vaše oči, že vidí, i vaše uši, že slyší.*“

⁴⁷² Richter, K.: *Liturgie a život*. s. 202.

Vraťme se ale zpět k sakramentáliím. Svátostniny podle katolického katechismu mají připravovat člověka k přijetí hlavního účinku svátostí a posvěcovat různé životní situace i některé věci, jež se v běžném životě používají a které jsou člověku prospěšné.⁴⁷³ Co si ale konkrétně představit pod pojmem svátostniny? Dříve se rozdělovaly do dvou skupin – na svěcení a žehnání. Svěcením se vyjadřuje, že určitá osoba je určena Bohu nebo ke zvláštní službě církvi, posvěcené předměty nebo místa jsou zase vyhrazeny k bohoslužebným účelům.⁴⁷⁴ Druhou skupinou je žehnání, které je spojováno s vzýváním Boha, vždy doprovázené modlitbou o Boží pomoc pro osoby i věci.⁴⁷⁵ Žehnají se osoby, místa, předměty.⁴⁷⁶ Novější liturgické knihy ale dávají přednost tomu, aby se žehnání a svěcení označovalo společným názvem *benedikce*.⁴⁷⁷

Domnívám se, že pokud jsou určitá znamení a symboly dobře vysvětlovány, pak není problém, aby jich bylo i nadále používáno. Stejně tak i s lidovou zbožností, pokud je usměrňována správným směrem, nezatemňuje základní křesťanské kérygma a prohlubuje poznání Kristova tajemství, pak nevidím důvod, proč se jí zbavovat nebo ji zcela vymýtit. Na druhé straně je ale třeba nebyvalé opatrnosti, skutečný problém totiž nastává ve chvíli, kdy symbolům už není rozuměno, kupříkladu když dějinně ztratí svou vypovídací schopnost a lidská představivost jim implantuje své obsahy. Tam už se pohybujeme na tenkém ledě, kde je prostor pro různé pověry a svévolné lidské

---

⁴⁷³ *Katechismus katolické církve – napsáno po II. ekumenickém Vatikánském koncilu.* Praha, Zvon 1995. s. 421. (Dále jen: *Katechismus katolické církve*.)

⁴⁷⁴ U osob např. řeholní zasvěcení, opatské svěcení; z věcí se světí nejčastěji oltáře, zvony či celé kostely, taktéž posvátné nádoby, roucha, svaté oleje. In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj.* s. 319./*Katechismus katolické církve.* s. 422.

⁴⁷⁵ Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj.* s. 320.

⁴⁷⁶ Katolická církev se odvolává na Ef 1,3: „*Pochválen buď Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, který nás v Kristu obdaril vším duchovním požehnáním nebeských darů.*“ Požehnání se tedy uděluje ta, že se vzývá Kristovo jméno doprovázené svatým znamením kříže. In: *Katechismus katolické církve.* s. 422.

⁴⁷⁷ U slova žehnání od lat. *signare* – *označovat* se míní pouze požehnané osoby a věci, zatímco slovem *benedikce* od lat. *benedicere* se vyjadřuje důraz na „velebit, chválit“ a odkazuje na nejvyšší zdroj všeho požehnání. Pojem *benedikce* vyjadřuje jak Boží chválu tak Boží požehnání. In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj.* s. 320.

úsudky. A píše o tom i Jan Bechyňka: „*Čisté ste zrušili prikázání Boží, abyste zachovávali ustavení svá.*“⁴⁷⁸ Bechyňka ale nerozlišuje mezi „křtem zvonu“ a svěceninami, podle něj je obé rouhání, obé výplod lidské fantazie. Tím, že se křtí neživé věci a svěcí se jehnědy nebo sůl a cokoli dalšího, porušují lidé Boží prikázání. Bechyňka lidi, kteří takové praktiky vykonávají, přirovnává k mrše, jež nakažuje zdraví živých a jako mršina také páchnou „*svým smradem se porouhají.*“⁴⁷⁹ A je to jisto jistě rouhání, že se lidé nepřidrží Písma, ale vykládají si je podle vlastní vůle. Navíc se pak věří, že skrze výše jmenované roztodivné ceremonie je možné dojít ke spasení: „*A tito pak jako kdyby málo svatosti vydal (Kristus) v lečems jiné sobě spasení zasvěcují.*“⁴⁸⁰ Kristus kázal křtít věrné stvoření⁴⁸¹, ale kněžstvo je zběsilé a křtí zvony, které jakožto neživé věci neoplývají vírou, a proto ani nemohou být spaseny. Zvonům dávají jména svatých, a tak se rouhají proti „*Svatým i Bohu i duchu Svatému.*“⁴⁸² Zvony pak zaklínají Božkou mocí, aby jim byly ochranou před kroupami⁴⁸³, ohněm a d'ábly. Podle Bechyňky je to modlářství a hřích, odporující Božím prikázáním. Kněží tak „*u lidí svátost sedmerú zlehčují a zpušťují, leckams její přenášejí moc kradmo, zrádně i zlodějsky.*“⁴⁸⁴ Utrakvistický farář Jan zde opět volá o pomoc k Písmu: „*Čistí buďte, kteří nosíte mé nádoby.*“⁴⁸⁵ Ale klér na to nic nedbá, przní se různými hříchů a každý kněz káže a rozšiřuje mezi lidmi bludy

---

⁴⁷⁸ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 67a.

⁴⁷⁹ Tamt., fol. 67a.

⁴⁸⁰ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 67a/67b.

⁴⁸¹ Mt 16,15-16.

⁴⁸² Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 67b.

⁴⁸³ Zvonilo se nejen proti mračnům a bouři, ale také proti krupobití. Dokonce existovali zaklínači, kteří měli podle lidové víry moc vodit kroupy „*od osení na pusté hory*“. „*Nesmějí lidé takoví na sebe nikdy škrobené košile obléci a v zažehnavací modlitbě ani v jednom slově se zmýlit, sic by se na něj kroupy shrkly a jej utloukly.*“ In: Zíbrt, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prstonárodní*. s. 155.

⁴⁸⁴ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 68a.

⁴⁸⁵ Tamt., fol. 68a.//Iz 52,11.

místo toho, aby pečoval o vlastní svědomí a sebe sama světil a křtil „*křtem pokání ctnostného*“.⁴⁸⁶ Raději se křtí kostelní nádoby, ale podle Bechyňky to stejně není nic platné „*poněvadž vše, čehož se dotkne nečistý, nečisto jest a čistému i nesvěcené čisto a svato jest, cožkoli v ruku vezme podle obého zákona písem*“.⁴⁸⁷ Zde jako kdyby se Bechyňka oddaloval od reformačního přesvědčení, že udílení svátostí není závislé na hříšnosti či svatosti kněze⁴⁸⁸ a že svátost působí sama o sobě milostí Boží. V kontextu celého traktátu ale pravděpodobně utrakvistický kněz Jan naráží na to, že se faráři zpronevěřují Božím zákonu, když křtí a světí neživé věci. Sama tato praxe už je zhýralá a ničím neopodstatněná, proto takový křest nemá žádný smysl, kněz se navíc stává nečistým už tímto samotným rouhavým aktem: „*Ktož pak ne sebe sami než nádoby čistí a světí, tím' se nevěřiti písmům zřejmě dokazují*“.⁴⁸⁹ Bechyňka se na tomto místě dovolává sv. Pavla: „*Sami místo mrtvých věcí křtili*“.⁴⁹⁰ Není vůbec podstatné křtít mrtvé⁴⁹¹, a to ani osoby ani věci, nejdůležitější jsou živé bytosti. Jenomže kněží, kteří jsou pohlceni lidovou zbožností, odmítají křtít děti a „*laikuom krve Boží dáti*“⁴⁹². Považují to za nehodnou věc, ale vůbec se nerozpakují bludně učit proti Duchu svatému a „*zvonu nevěrnému, hmotnému aneb leckderaké věci nesmyslné a mrtvé křty*“⁴⁹³ vykonávat. A proto přirovnává Bechyňka kněze ke kouzelníkům⁴⁹⁴, kteří už od starodávna nemají v církvi

⁴⁸⁶ Tamt., fol. 68a.

⁴⁸⁷ Tamt., fol. 68a/68b.

⁴⁸⁸ Lohse, B.: *Epochy dějin dogmatu*. s. 126.

⁴⁸⁹ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 68b.

⁴⁹⁰ Tamt., fol. 68b.//1 Kor 15,29-30.

⁴⁹¹ Viz *Výkladové poznámky ke Křtu zvonu v Příloze této práce*. s. 101.

⁴⁹² Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 68b.//Katolická církev vysluhovala laikům pouze tělo Páně v podobě hostie, Kristova krev byla určena pouze pro klér. Česká reformace tuto praktiku svým zdůrazněním kalicha radikálně proměnila. K prvnímu podání svátosti oltářní pod obojí způsobou laikům došlo ve staroměstském kostele sv. Martina ve zdi na podzim r. 1414.

⁴⁹³ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 68b/69a.

⁴⁹⁴ Veřejná vyhláška čtyř pražských artikulů ze 3. července 1420 označila čary za smrtelný hřích, který odporuje Božím zákonu. Kouzelníci a hadači byli na seznamu zakázaných živností „*a spolu s čarodějníky, věštcí, zaklínači a babami je pozdější utrakvistické předpisy*

místo a nejsou v ní vítáni: „*A též každý kněz, kterýž se těmi mrtvými pověrky porouhá jménu i svátostem Božím, že jest smilník cizoložník nečistý aneb vzápětí jest budoucí, nebude-li se káti.*“⁴⁹⁵ Nedivme se této příkré kritice, vždyť již na úvod této kapitoly jsme zmínili, jak byly pověry, magie a čáry silně srostlé s vírou. Bechyňka toužil po čisté církvi bez „*smradu té bezdušné mrchy lidských pobonkuov*“⁴⁹⁶, chtěl, aby všichni věřili pouze v moc Kristovu a spoléhali se na pomoc jediného a všemohoucího Boha a ne, aby se věřící zaštiľovali „babskými“ klepy a povídkami. Jeho záměrem bylo, aby scestná víra byla z církve jednou provždy odstraněna. Tudíž nabádal, aby kněží, kterým imponují lidové zvyklosti, nedostávali místa ve farnostech a vůbec takoví ostatní, aby nezasedali v městských radách.⁴⁹⁷ Naopak se s podobnými lidmi má zacházet jako s mršinou, uvrhnout ji „*na rozhraní*“⁴⁹⁸ *aneb do hrobu, tj. do Němec aneb do klášteruov.*“⁴⁹⁹ Jan Bechyňka vyjadřuje obavu, aby se české země opět neocitly v náboženských válkách jako za bojů husitských, které se zrodily právě kvůli nepříjemným zvyklostem v církvi. Utrakvistickému knězi jde o to jediné, co je pro každého křesťana nejpodstatnější: „*...abychom v živých vonných přikázáních a v svátostech živi souc zde časně týmiž k životu věčnému mocně vzkříšeni byli. Amen.*“⁵⁰⁰

---

vylučovaly z přijímání pod obojí způsobou.“ Podle Petra Chelčického měly ale takové osoby mezi lidem vážnost „jako svatí.“ In: Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku.* s. 43. (Petr Chelčický dle Šmahela vyjádřil své odmítavé postoje k pověrám a magii na několika místech např. v *Síti víry*, ed. Emil Smetánka, Praha 1912. s. 314 nebo v *Postille I*, ed. Emil Smetánka, Praha 1900, s. 46, 57 a 415.)

⁴⁹⁵ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 69a/69b.

⁴⁹⁶ Tamt., fol. 69b.

⁴⁹⁷ Srov Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 69b.

⁴⁹⁸ Viz *Výkladové poznámky ke Křtu zvonu* v Příloze této práce. s. 101.

⁴⁹⁹ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 69b.

⁵⁰⁰ Tamt., fol. 70a.

4. Utrakvistická křestní praxe u dětí na počátku novověku a v současnosti

Křest v životě člověka věřícího v Krista zaujímá výsadní postavení, je převratnou událostí, momentem milosti Boží, kdy se křesťan sjednocuje s Pánem a vstupuje mezi nebeské služebníky a nakračuje, již zde ve své smrtelnosti a konečnosti, tajuplně a nevysvětlitelně do království Božího. U dětí křest smývá prvotní hříchy, dospělí se zase očišťují od svého předešlého života a křestním okamžikem z nich odpadávají hříchy, které na nich ulpěly během jejich dosavadního žití. Křest taktéž uvádí dospělého do církevního společenství stejně vyznávajících, kde se křtěnec, poté co uvěří, ať už racionálně nebo srdcem, oficiálně a veřejně přihlásí ke své víře v Krista. Nemluvně či malé dítě, nedosahující takové rozumové úrovně jako dospělý člověk, nemůže křest stvrdit svou vírou, nicméně vytváří se zde prostor pro působení Ducha svatého a „*Boží vyvolení se ve své svrchovanosti vztahuje také na ty, kteří ještě nejsou způsobilí to pochopit*“⁵⁰¹, tzn. rozumově svou víru uchopit a zdůvodnit.

Původním záměrem této kapitoly bylo podat stručnou charakteristiku křestní praxe v Bechyňkově období a taktéž mě zajímalo, jak a zda-li vůbec prošly utrakvistické křestní rituály od počátku novověku či konce středověku nějakými proměnami v porovnání se současnou křestní praxí Českobratrské církve evangelické, která v liturgické oblasti staví především na tolerančních základech.⁵⁰² Zda-li je možné z dostupných bohoslužebných pořádků vystopovat možné dogmatické posuny či změnu náboženských symbolů v pojetí křtu mezi počátkem novověku a současností, neboť od farářské činnosti kališnického kněze Jana nás dělí více než pět set let. Vytyčený cíl se

---

⁵⁰¹ *Agenda českobratrské církve evangelické, díl první*. Praha, Synodní rada českobratrské církve evangelické 1983. s. 71. (Dále jen: *Agenda ČCE, díl první*.)

⁵⁰² *Agenda ČCE, díl první*. s. 14. // Nutno podotknout, že „v církvi reformované u nás došlo liturgické úsilí svého výrazu ve vydání agendy z roku 1881“, která navazuje na formuláře Jednoty bratrské a na agendu falckou z r. 1563. In: *Agenda ČCE, díl první*. s. 14.

záhy ukázal jako naprosto nedostižný, neboť jsem seznala, že kališnická církevní praxe byla dlouhou dobu značně roztržena⁵⁰³. Zásadním problémem, jak se zdá, byl především příkrý rozpor mezi teorií a liturgickou praxí, projevující se v různé míře vlivu dožívajících katolických ritů. Sám Bechyňka tuto diskrepanci mezi teoretickým ideálem a skutečnou činností kališnických kněží bolestně vnímá, neboť se kriticky vymezuje proti lidové zbožnosti a různým druhům svěcení⁵⁰⁴, proti nimž česká reformace bojovala (o čemž svědčí celkové zaměření Bechyňkova traktátu *O křtu zvonu*⁵⁰⁵) a které později zůstaly přítomné pouze v církvi římsko-katolické. Během 15. a 16. století se kališníci přidržovali, s výjimkou kalicha, církevních a liturgických pořádků obvyklých pro stoupence římské církve⁵⁰⁶ a určité rituály se pravděpodobně udržely déle, až do počátku 17. století.⁵⁰⁷ Podat komplexní obraz utrakvistické křestní praxe raného novověku je tedy úkol velmi nesnadný a vyžadoval by důkladný rozbor všech dostupných bohoslužebných pořádků. Výsledkem této analýzy by pravděpodobně byla barevná mozaika různých, často i protichůdných interpretací, pojetí a názorů. Nicméně zkoumání tohoto druhu

---

⁵⁰³ Např. v *Agendě české*, kterou vydali čeští luteráni poprvé v r. 1571 a podruhé o deset let později se z předmluvy dozvídáme, „jaký měli stran obřadů Lutherští zmatek. Tu se dí, že u víře jsou sic svorní, ale v ceremoniích, na kterých prý spasení nezáleží, je veliká rozmanitost.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek druhý*. s. 841. // Jednota bratrská se chlubila tím, že má prostý křestní obřad bez „soli, bláta, oleje, bez zaklínání, aniž svítí hromnicemi mezi očí“. Ale jezuita Šerer jim vyčítal, „že drží na kmotry, křížmo prý zamítají, ale vínek nebo košilkou bílou brávají ke křtu jako katolici.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek druhý*. s. 837. // Počátkem 17. století r. 1613 byla vydána agenda od Albrechta Václava Smiřického kněží v Náchodě, Škvorci a v Kostelci nad Lesy (kalvinistický přídech; agenda zavrhovala, co připomínalo na „služebnosti katolické nebo utrakvistův). „Ke křtu nechtěl řád Smiřického připustiti žádných ceremonií, postačíž jen slovo a voda. Ať se křtí v kostele a ne před ním, ani ne na prahu; nejlépe křtí uprostřed služeb božích, aby si lidé připamatovali křest svůj. V křtitelnici ať není vody pro kouzla, buď čistá čerstvá voda vždy přinesena.“ In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek druhý*. s. 845.

⁵⁰⁴ Srov. Bechyňka, J.: *O křtu zvonu*, in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 67a.

⁵⁰⁵ Viz Traktát *O křtu zvonu* a *Výkladové poznámky* k tomuto pojednání v Příloze této práce. s. 96-101.

⁵⁰⁶ V 15. století byl křest udílen stejnou formou jak u katolíků, tak u kališníků. Sice nestejným jazykem (katolíci latinsky, utrakvisté česky), ale užíváno bylo „vody svěcené, soli, oleje a křížma“. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek druhý*. s. 877.

⁵⁰⁷ Viz poznámka č. 503: bohoslužebný řád A.V. Smiřického z r. 1613.

přesahuje rámec zvoleného tématu této práce. Omezila jsem se proto pouze na jediný, dobře dostupný text z druhé poloviny 16. století, na tzv. *Agendu českou*⁵⁰⁸, zpracovanou na základě agend německých s ohledem na české zvyklosti. Tento text je třeba vnímat pouze jako jeden pramen z mnoha, jako názorný příklad toho, jak mohla být křestní praxe pojmána. Rozhodně nelze na jeho základě dojít k obecným tvrzením. Problémem je nejen výše zmiňovaná názorová pluralita, ale i fakt, že spis byl vydán více než šedesát let po Bechyňkově úmrtí.

Jako příklad současné křestní praxe vybírám ze soudobé agendy Českobratrské církve evangelické⁵⁰⁹ formulář č. 1⁵¹⁰, který osvětluje křest nemluvňat. Hlavním důvodem je, že i agenda z druhé poloviny 16. století má podobnou intenci, i v ní je křest vysvětlován.

Jak již bylo zmíněno křest patřil a patří k nejvýznamnějším životním rituálům věřícího člověka. Na počátku novověku ve šlechtických rodinách splňoval křest trojí funkci: duchovní, sociální a reprezentativní.⁵¹¹ Domnívám se, že křest byl událostí vysoce společenskou už za Bechyňkova života, neboť on sám vystupoval proti rodičům, které děti ke křtu neřádně připravují a mnohem více jim záleží na vnějších okolnostech než na duchovním aspektu křtu a než na duchovní zodpovědnosti za dítě a samotný křestní akt odbudou, aby si mohli řádně užít následné oslavy. „*A více se připravují k hoduom*

---

⁵⁰⁸ Kapitola *O křtu svatém*, in: *Agenda česká, to jest spis o ceremoniích a pořádcích církevních, kterak se slovem Božím a svátostmi Kristovými lidu v Království českém pravdu evangelium svatého majícímu a milujícímu posluhovati má* (tiskař Georg Deffner). Lipsko 1581. s. 114-130. (Dále jen: *Agenda česká*. Lipsko 1581.) První vydání o deset let dříve v r. 1571./Agenda je v podobě starého tisku uložena v knihovně Evangelické teologické fakulty UK pod signaturou I T 161 (vazba: dřevěné desky, potažené přes hřbet kůží zdobenou geometrickou výzdobou a tlačným rostlinným ornamentem; ze zapínání na jeden řemínek zachovány jen nepatrné zbytky) nebo v elektronické podobě pod evidenčním číslem CD 41 (místo uložení: taktéž knihovna ETF UK).//Jedná se o agendu s jádrem agendy vittenberské a s přimíšením českých zvyklostí. In: Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek druhý*. s. 841.

⁵⁰⁹ *Agenda ČCE, díl první*.

⁵¹⁰ Tamt. s. 79-82.

⁵¹¹ Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku. Historická demografie*, 28, 2004. s. 15. (Dále jen: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004.)

*tělesným, aby se jedno v tom pyšně okázali, a tak ty hody více d'áblom strojíce a více k světu hledíc, nežli k tomu řádu, kteraké by to mělo býti řádné křtění vážné, s velikú bázni Boží k tomu se křtu způsobiti.*⁵¹² Především u křtin malých šlechticů byly oslavy na prahu novověku pompézní, mohly trvat i několik dnů⁵¹³ a stávaly se společenskými událostmi, při nichž se určitá rodina prezentovala před ostatními šlechtici⁵¹⁴.

Pedobaptismus ve středověku nebyl ničím neobvyklým. Důvod pro křest nemluvnat byl zcela jasný a jednoznačný – vysoká úmrtnost kojenců. Každý rodič chtěl mít jistotu, že jeho dítě bude spaseno⁵¹⁵. Současná evangelická církev se odvolává na Písmo a na Kristovo ustanovení křtu pouze u dospělých, respektive těch, kteří uvěří a posléze se nechají pokřtít⁵¹⁶. Takoví budou spaseni.⁵¹⁷ Dnešní rodičové ale mají v otázce křtu svých dětí svobodu, mohou se rozhodnout, v jakém věku nechají svého potomka pokřtít, avšak na druhé straně je jim doporučováno, aby se křtem vyčkali ke konfirmaci, až dítě povyroste a je schopno se pro víru rozhodnout samo.⁵¹⁸ Dítě může být pokřtěno v raném věku, ale ke svému křtu se vědomě přihlásí při konfirmaci, kdy je poprvé podávána i večeře Páně. Kališnická praxe ohledně eucharistie byla ale jiná. Dítka přijímala už jako malinká, psaly se obranné traktáty o přijímání u

---

⁵¹² Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 104b/105a.

⁵¹³ Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004. s. 27.

⁵¹⁴ Tamt. s. 28.

⁵¹⁵ V katolických kruzích se nepokřtěné dítě automaticky odebíralo do pekla dle augustinovského učení, protestanté naproti tomu „*neztráceli naději na jeho možnou spásu.*“ In: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004. s. 16.

⁵¹⁶ Utravistvé v 15. století naprosto stejně. Křest přísluší těm, kdo Boha poznali a uvěřili jeho učení. „*A majie-li takoví děti, aby jich svědomí svěřen byl křest jejich dětí.*“ In: Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech*. ARBI. s. 18 (fol. 121b). Bechyňka ovšem o ničem takovém nemluví. Pro něj je pedobaptismus zcela přirozenou záležitostí, nejdůležitější je duchovní úloha kmotra a rodičů, aby bylo dítě po křtu vychováno ve správné křesťanské víře.

⁵¹⁷ Mt 16,16.

⁵¹⁸ *Agenda ČCE, díl první*. s. 70.

děti a do nemluvnat byly podle Wintera „*násilím cpány drobty svátostné vínem smíšené na způsob kaše*.“⁵¹⁹

Křtiny se povětšinou na přelomu 15./16. století odehrávaly do dvou či tří neděl po porodu kvůli již předesílané vysoké úmrtnosti nemluvnat.⁵²⁰ Matka se obvykle křtu neúčastnila, neboť ještě setrvala v období šestinedělí, kdy byla považována za nečistou, a proto nesměla do kostela.⁵²¹ Dítě do svatostánku přinesl kmotr⁵²², jehož se kněz zeptal, jakým jménem má být jeho kmotřenec nazván. Volila se především stará slovanská jména⁵²³ či jména biblického⁵²⁴ a církevního původu⁵²⁵, ve druhé polovině 16. století stoupala obliba cizích jmen⁵²⁶. Při výběru jména hrála svou důležitou úlohu i konfese. V katolickém prostředí byli malí křtěnci pojmenováni podle světců na připomínku toho, že vstupují do nebeského společenství svatých Božích. Navíc se světec, jehož jméno dítě při křtu dostalo, stával celoživotním patronem a ochranitelem. Ve šlechtických rodinách mohlo být u křtu v zámecké kapli nebo v místním farním kostele přítomno i několik kmotrů najednou, ovšem v náručí

---

⁵¹⁹ Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Svazek první*. s. 25.//Pravoslavná církev do dnešních dnů užívá při sv. tajně přijímání jakési kašičky, složené z kvašeného pšeničného chleba a přírodního vína z červených hroznů. In: *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. s. 131.//Ve sborech ČCE se dnes k večeři Páně používá chleba obyčejného a červeného vína. Ovšem záleží na lokálních zvyklostech a tradicích, např. na Valašsku je dodnes obvyklé víno bílé. VP není v současnosti v podobě smíšené (víno a chléb dohromady), ale podává se odděleně.

⁵²⁰ Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004. s. 20.

⁵²¹ Tamt. s. 26.//Srov. Lv 12,1-4.

⁵²² Výběr kmotrů a kmoter ve šlechtickém prostředí byl velmi pečlivý. Rodiče měli snahu získat pro účast na křtinách co nejvýše postavené osoby. Pokud rodiče zemřeli, kmotři se automaticky stávali poručíky nezletilých sirotků. Jinak bohatý kmotr zaručoval svému kmotřenci, a to nejen v případě úmrtí rodičů, slušné vzdělání, např. mohl financovat studijní cesty. In: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, HD 2004. s. 22n./Majetný kmotr byl také zárukou hojných darů. Křtěnci z aristokratických rodin dostávali především nádoby z drahého kovu či šperky. In: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*, HD 2004. s. 27.

⁵²³ Např. Jaroslav, Bohuslav, Čeněk, Půta, Vratislav, Kuňka, Bohunka atd. In: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004. s. 17.

⁵²⁴ Adam, David, Petr, Eva, Marie, Anna./Tamt. s. 17.

⁵²⁵ Jiří, Václav, Lidmila, Kateřina./Tamt. s. 17.

⁵²⁶ Jméno germánského původu Vilém./Tamt. s. 17.

držel křtěného hlavní kmotr, chlapce většinou muž, dívku žena.⁵²⁷ V dnešním protestantském prostředí může dítě držet otec, matka nebo kmotr. Stejně tak Bechyňka mezi rodiči a kmotry nečiní rozdíly, obě dvě skupiny hrají u pedobaptismu v jeho podání podobnou úlohu. „*A zvláště otec a matier a kmotrové víc by měli na to pomněti, že sú se za to dítě zavázali, a tak péči míti o něm, aby zřízené bylo k Bohu a živo bylo v Bohu, aby d'ábel v ničemž tím dítětem nevládl*“.⁵²⁸ Ačkoli současná agenda ČCE uvádí, že funkci kmotrů nepokládá za nezbytnou, protože „*v živém sboru odpovědnost za křtěného přebírá staršovstvo a celý sbor*“⁵²⁹, kmotrovství je přesto i dnes v ČCE obvyklé a kmotr je uváděn ve všech čtyřech formulářích pro křest nemluvňat.⁵³⁰ Přítomná katolická tradice přináší na otázku kmotrovství mírně pozměněný pohled. Dítě je při křtu drženo jedním z rodičů, zdůrazňuje se tak duchovní zodpovědnost matky a otce za křtěné dítě. Během staletí vystupovali v ritu křtu děti stále více do popředí kmotrů, až zcela rodiče upozadili. V katolické církvi nastala změna r. 1969, kdy bylo ustanoveno, že „*ze samého řádu stvoření vyplývá, že služba i poslání rodičů mají při křtu větší důležitost než poslání kmotrů*“.⁵³¹ Jak je vidět role rodičů nabývá dnes alespoň u římských katolíků prvořadě důležitosti.

Vraťme se ale do druhé poloviny 16. století k samotnému křestnímu obřadu. Poté, co bylo dítě přineseno kmotrem do kostela se kněz dotázal, jakým jménem má být novorozeně pojmenováno a zda-li už nebylo pokřtěno od někoho jiného. Pokud ne, pronesl farář k přítomnému shromáždění úvodní slova o hlubokém duchovním významu křtu: „*...toto přítomné děťátko*

---

⁵²⁷ Tamt. s. 25n.

⁵²⁸ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 106a.

⁵²⁹ *Agenda ČCE, díl první*. s. 73.

⁵³⁰ Tamt. s. 79-90.//Formuláře pro křty malých dětí: 1. Tradiční, vysvětluje křest nemluvňat. 2. Zdůrazňuje odpovědnost sboru a ekumenicitu křtu; vhodný pro smíšená manželství. 3. Užije se, jsou-li rodiče i kmotrů živými údy sboru; předchází příprava se vyznačovala zvláštní soustředěností. 4. Přepokládá situaci, kdy o křest dítěte požádali rodiče, kterým se nedostalo tradiční katecheze v církvi.

⁵³¹ Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. s. 159.

v přirození svém týmž hříchem jako i my zprzněné a nakažené jsouc, v moci smrti a zatracení věčného pro něj by zůstati musilo: Ale Pán Bůh Otec vši milosti a všeho milosrdenství Syna svého milého Ježíše Krista všemu světu, tudíž i nemluvnětkům, nic jináče než jako nám dorostlým lidem zaslíbíti a na tento svět poslati ráčil. Kterýžto všeho světa hříchy sňal, a tak dobře nebohá děťátka jako nás, jenž jsme věku dospělého, od hříchu smrti i zatracení vykoupil.⁵³² Řeč dále pokračuje napomínáním kněze, aby se všichni přičinili ke spasení dítěte tím, že se za ně budou snažně modlit a prosit za odpuštění jeho hříchů. I Jan Bechyňka se obrací ke každému z údů církve, aby dítě bylo doprovázeno věrnou modlitbou: „Otec a matie, kmotrové i každý věrný křesťan, tak by měl pilen býti o každém dítěti a snažně se za ně modlití.“⁵³³ *Agenda česká* se nechává slyšet, že modlitba za dítě jisto jistě dolehne k Pánu Bohu a že Kristus sám „děťátkům k sobě přijíti rozkázal a je do království svého přijíti zaslíbil.“⁵³⁴ Což je dotvrzováno Kristovými slovy z evangelia sv. Marka: „Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží. Amen, pravím vám, kdo nepřijme Boží království jako maličký, jistě do něho nevejde.“⁵³⁵ Současná *Agenda ČCE* zachovává podobný křestní pořádek dle formuláře 1. Před faráře předstoupí rodiče s dítětem a kmotry, všichni jsou představeni, ihned následují slova o křtu: milosrdenství Hospodinovo přichází k těm, kteří se ho bojí, dodržují jeho smlouvy a pamatují na jeho přikázání. Bůh nás vykoupil obětí Kristovou a děti spolu s dospělými patří do společenství církve na „základě smlouvy v Kristu, která je potvrzována touto svátostí.“⁵³⁶ Svátost křtu očišťuje od hříchu, vytváří společenství s Kristem a křtěnec je přijímán mezi děti Boží. Součástí úvodních slov jsou i

---

⁵³² *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 115.

⁵³³ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 107b.

⁵³⁴ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 116.

⁵³⁵ Mk 10,14-15.

⁵³⁶ *Agenda ČCE, díl první*. s. 79n.

biblické novozákonní citáty z Marka⁵³⁷, stejně jako ve starší *Agendě české*, doplněné o slova apoštola Petra⁵³⁸ a další Kristova slova z Markova evangelia: „*Kdo uvěří a pokřtí se, spasen bude; kdo pak neuvěří, bude zatracen.*“⁵³⁹ Nyní již následují křestní vyznání, kdy rodiče a kmotři stvrzují svou víru za křtěné dítě. V *Agendě české* jsou ale křestní vyznání až za výkladem evangelia a modlitbou a svým způsobem jsou částečně součástí exorcismu a vyznání víry. Po úvodních slovech dává *Agenda česká* z druhé poloviny 16. století jasný pokyn farářům. Nebude-li děťátko „*mdlé, může kněz krátké toto naučení i napominání místo výkladu Evangelium doložit.*“⁵⁴⁰ Ve výkladu evangelia se vlastně opakují vstupní slova: v hříších se počínáme a rodíme, Kristus je milostí, která nás všech našich poskvrn zbavuje. Děti otcovsky „*opatruje a zastává jako by jejich vlastním Otcem byl, jakož i jest, objímaje je vysvobodiv a vykúpiv je z moci hříchu, z království d'ábla, smrti i pekla.*“⁵⁴¹ Pokračuje se společnou modlitbou za děťátko, jež vstupuje do křesťanského společenství. Všichni se přimlouvají u všemohoucího Boha nad služebníkem či služebnicí Boží čekající na křest, aby jeho/ji přijal Hospodin pod svou ochranu, prosí se taktéž o požehnání pro dítě a o jeho věčné zaslíbení mezi zástupy Boží. První část modlitby je věnována pouze dítěti, druhá ovšem již pohlíží na křest dogmaticky s biblickými konotacemi ke křtu. Vyzývá se Bůh, který se rozhněval na lidskou nepravost a seslal na lidstvo trest v podobě potopy, jenom věrného Noeho zachoval. Vyzývá se Bůh, který potopil „*zatvrzelého faraona se vším komoňstvem v moři Červeném*“⁵⁴² a převedl svůj izraelský lid skrze moře suchou nohou, „*kterýž jsi skrze křest Syna tvého milého Pána Jezu Krista onu řeku Jordán a tak všechny vody k svatému pohřžení a k hojnému hříchův obmytí*

---

⁵³⁷ Mk 10,14-16.

⁵³⁸ Sk 2,38n: „*Čiňte pokání a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů a dostanete dar Ducha svatého. Neboť toto zaslíbení platí vám a vašim dětem i všem daleko široko, které si povolá Pán, náš Bůh.*“

⁵³⁹ Mk 16,16.

⁵⁴⁰ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 116.

⁵⁴¹ Tamt. s. 117.

⁵⁴² Tamt. s. 119.

posvětití a ustanoviti ráčil.⁵⁴³ Opět se prosí za služebníka či služebnici Boží, aby tito mohli život věčný očekávat. V Agendě je nyní menším písmem přidána jedna z mnoha technických poznámek. Kdyby nebyl dostatek času nebo by dítě bylo „dotčené mdlobou“⁵⁴⁴, pak se musí vypustit vysvětlení evangelia a ihned po čtení z Písma přejít k modlitbě kmotrů, po níž následuje exorcismus: „*A protož přikazuji tobě ty nečistý duše ve jménu Boha Otce in fronte, i Syna in ore, i Duchu svatého in pectore, abys vyšel a odešel od tohoto/této služebníka/ce Boží a Pána našeho Ježíše Krista N. Amen*“.⁵⁴⁵ Dle Agendy je možno exorcismu vypustit „*kdožby jej zachovávatí nechtěl*“.⁵⁴⁶ Současná křestní praxe ČCE exorcismus zcela opustila, avšak v tradičních církvích je stále v kurzu.⁵⁴⁷ Po exorcismu věřící v kleče říkají *Otče náš*. Kněz se poté od *křtitedlnice*⁵⁴⁸ ptá kmotrů, zda-li jsou žádostivi toho, aby dítě N. „*skrže křest svatý od přirozeného porušení vysvobozeno a za dědice života věčného přijato, a tak z Boha podruhé zrozeno bylo?*“⁵⁴⁹ Odpověď má znít: „*Jsmě toho žádostivi*“.⁵⁵⁰ Následuje série otázek a odpovědí mezi knězem a kmotry, při nichž se opatrovníci křtěného dítěte odříkají ďábla, jeho skutků i

⁵⁴³ Tamt. s. 120.

⁵⁴⁴ Tamt. s. 120.

⁵⁴⁵ Tamt. s. 121.

⁵⁴⁶ Tamt. s. 121.

⁵⁴⁷ V pravoslavné církvi se křtěnec odříká (pokud je to nemluvně činí to za něj kmotr či kmotra) satana, všech jeho skutků i jeho pýchy. Zavazuje se, že mu nebude sloužit, což potvrzuje vyznáním víry. In: Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních*. s. 54.//V římsko-katolické církvi se dříve zlé mocnosti z osob vyháněly během katechumenátu a ve zkrácené formě také při křtu dětí. Dnes jsou to spíše modlitby za osvobození od zlého, než že by se vyháněl nečistý duch z člověka; pojem posedlosti se v dnešní katolické praxi již nevyskytuje. (Předobraz exorcismů v Otčenáši: „*A osvobod' nás od zlého*.“; také u Ježíše samotného Mk 1,25nn.), in: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. s. 324./Příklad katolického exorcismu: „*Všemohoucí Bože, poslal jsi svého jednorozeného Syna, aby nás vyvedl z otroctví hříchu a učinil z nás tvůj svobodný lid. Pokorně tě prosíme: Zachraň před mocí temnoty také toto dítě a dej, ať se na něm ukáže moc smrti a vzkříšení tvého syna...*“ In: *Křestní obřady I – Křest dětí*. Praha, Sekretariát České liturgické komise 1971. s. 38.//Valdenští kupříkladu v 15. století udíleli křest bez exorcismů, v podstatě bez zbytečných církevních zvyklostí. In: Urbánek, R.: *České dějiny. Věk Poděbradský, dílu III. část 3*. s. 611.

⁵⁴⁸ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 122.

⁵⁴⁹ Tamt. s. 122.

⁵⁵⁰ Tamt. s. 122.

„vší pejchy jeho“⁵⁵¹ zástupně za svého svěřence. Pokračuje se vyznáním víry, pojatém opět v kombinaci dotazů ze strany kněze a reakcí ze strany kmotrů, při němž je zkoušena víra kmotrů, zda-li je správná a zda-li správně věroučně věří, aby mohli být poctivými vychovateli svých kmotřenců. Poslední otázkou před samotným křestním aktem je: „*N. chceš-li se křtíti?*“⁵⁵² Odpověď: „*Chci.*“ Některá z žen v tuto chvíli dítě rozváže a kněz je vezme jenom s plenkami bez podušky na ruku a třikrát mu vodou polije hlavu. A je tu nejdůležitější událost, samotný křestní rituál: „*A já tebe křtím ve jméno Otce i Syna i Duchu svatého.*“⁵⁵³ Poté kněz společně s kmotry vzkládají ruce na děťátko a kněz odříkává modlitbu, aby Bůh všemohoucí všechny hříchy dítěti odpustil, končí se sesláním věčného pokoje od Boha na malého křtěnce.⁵⁵⁴ Je-li vhodná doba pro napomenutí, pak může být vyřčeno i ono. Všichni přítomní, rodičové, příbuzní i kmotrové, kteří se na křtu sešli, mají činit pro dítě jen to nejlepší v souladu s pravdou evangelia a Kristovými ustanoveními, aby „*v bázni Boží a dobrých mravých odchováno bylo a se naučilo zachovávatí všecky věci, kteréž nám Pán Bůh přikázati ráčil.*“⁵⁵⁵ Dítě má být vedeno ke slovu Božimu a zvláště ke katechismu, aby se z něho dozvědělo, „*jak veliká a nevymluvná dobrodiní Pán Bůh jemu ve křtu svatém učiniti a pokladův svých nebeských jemu uděliti ráčil.*“⁵⁵⁶ Ve stejném duchu se k výchově pokřtěných dětí staví i Jan Bechyňka. Jakmile dítě doroste a „*počne k rozumu přichoditi*“⁵⁵⁷, hned by jej rodiče či kmotr měli vést k jedinému Pánu Bohu, „*aby zřízené bylo a věrné*

---

⁵⁵¹ Tamt. s. 122./Srov. *Pravoslavný katechismus*, II. vyd. s. 122.

⁵⁵² *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 123.

⁵⁵³ Tamt. s. 123.//Křestní formule v dnešní ČCE zachovaná ve stejné podobě. U tradičních církví pouze ten rozdíl, že dítě je třikrát ponořeno do křtitelnice. Další rozdíly v křestní praxi mezi tradičními církvemi a ČCE: u katolíků či pravoslavných křtěnců obléká bílé roucho na znamení čistoty duše, která je při křtu obmyta. Kmotři drží hořící svíci, symbolizující osvícení křtěného a svatost jeho života. Dále se světit voda, již je dítě křtěno.

⁵⁵⁴ Tamt. s. 123./„*A pokoj věčného Pána Boha budiž s tebou. Amen.*“

⁵⁵⁵ Tamt. s. 124.

⁵⁵⁶ Tamt. s. 124n.

⁵⁵⁷ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 108b.

*Pánu Bohu, a tak snažni býti toho dítěte ostříhati, učiti, vésti ke všemu dobrému.*⁵⁵⁸

Co se týče současné křestní praxe ČCE řekli jsme si, že po představení dítěte, kmotrů a rodičů jsou pronášena slova o křtu, po nichž následuje křestní vyznání opatrovníků dítěte. Farář se dotazuje na víru rodičů a na to, zda-li chtějí, aby jejich dítě patřilo k lidu Kristovu. Pokud jsou také ochotni vychovávat dítě v křesťanské víře a v poslušnosti Pánu, pak nic nebrání tomu, aby se přešlo k dalším otázkám, směřovaným k presbyterům, kteří se taktéž zavazují, že dítě bude vzděláváno v evangeliu. Poté se společně vyznává *Apostolicum* a celé shromáždění je vyzváno k modlitbě za dítě, aby je Bůh přijal a ochraňoval. Nyní dochází k samotnému křestnímu aktu, který se po staletí nemění a k požehnání nad křtěncem. Dalším bodem je modlitba po křtu, v níž se prosí za dítě, aby bylo Bohem provedeno všemi nebezpečnostmi dětství, aby odolalo všem pokušení mládí a setrvalo v dobré víře až do konce. Modlitba zahrnuje i rodiče, kteří chtějí být ujišťováni o Boží věrnosti a pro které je žádána pomoc při výchově potomků. Celý křestní rituál končí *Modlitbou Páně*.

Za povšimnutí ale ještě stojí několik dodatků, které si *Agenda česká* z druhé poloviny 16. století pro jejich podstatnost nemohla odpustit. Na konci prvního pojednání o Křtu svatém⁵⁵⁹, v němž je nastíněno, jaký způsob se má zachovávat při křtění dítek, je vyjmenováno několik zlořádů, tížících tehdejší vydavatele *Agendy české*. Kritizováni jsou rodiče, kteří si žádají bohatých kmotrů a ještě si nechávají za kmotrovství zaplatit: „...někteří rodičové pro některý peníz dětí za kmotrovství žádají.“⁵⁶⁰ U některých jiných rodičů se zase rozmohl nešvar, že ihned po křtu vezmou dítě do „šenkovního domu anebo do

---

⁵⁵⁸ Tamt. fol. 108b.

⁵⁵⁹ Druhé pojednání se věnuje křestnímu pořádku při dítěti, „kterž by pro nebezpečnství smrti kněze se dočkati nemoha od jiných křesťanův pokřtěno bylo.“ In: *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 126-130.

⁵⁶⁰ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 125.

krčmy⁵⁶¹, často na nového křesťánka zapomenou, a tím jej připravují o zdraví, „ba mnohokrát i o hrdlo“⁵⁶². Hostiny při příležitosti křtin jsou často pompézní se spoustou „zbytečného žrádla“⁵⁶³. A záleží nejvíce na duchovním správci, aby takovéto zlořády nedopustil. Pokud ale kněz není schopen zastavit „nekřesťanské žrádlo“⁵⁶⁴, pak by měl alespoň dohlédnout, aby dítě bylo co nejdříve odneseno matce, protože jenom ona se může o nemluvňátko správně postarat. Již několikrát jsme se zmiňovali o tom, že Jan Bechyňka o několik desetiletí nazpět brojí proti těmto. „A tak nic nehledíc ani se Boha bojíc, by dítěti neškodilo to jich hodování a to jich veselé vedle světa.“⁵⁶⁵

Kněz se má dle *Agendy české* postarat také o to, aby kmotři nebyli příliš mladí, je doporučován věk nad patnáct let.⁵⁶⁶ Kdo ještě není způsobilý k tomu stát se kmotrem? Ten, který nezná základní pravidla křesťanského učení, neboť ke „svatému skutku ne pohany, ale křesťany, ne blázny, ale rozumné lidí povolati sluší, aby Pán Bůh uposmíván a zřízení jeho svaté uhaněno nebylo.“⁵⁶⁷

Agenda v druhé části kapitoly o Křtu svatém s názvem: „*Jaký by se pořádek zachovávatí měl při dítěti, kteréž by pro nebezpečství smrti kněze se dočkati nemoha od jiných křesťanův pokřtěno bylo*“⁵⁶⁸ reflektuje i vypjaté situace po porodu, kdy bylo zcela zřejmé, že dítě zemře. Proto jsou v agendě rady pro porodní báby, jak správně takové nemluvňátko pokřtít⁵⁶⁹. Právě ony jsou vždycky u rodičky bez přítomnosti kněze. Křest udílet mohou,

---

⁵⁶¹ Tamt. s. 125.

⁵⁶² Tamt. s. 125.

⁵⁶³ Tamt. s. 125.

⁵⁶⁴ Tamt. s. 126.

⁵⁶⁵ Bechyňka, J.: *Traktát o pokušeních a viděních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 105a.

⁵⁶⁶ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 125.

⁵⁶⁷ Tamt. s. 126.

⁵⁶⁸ Tamt. s. 126-130.

⁵⁶⁹ Tomuto tématu se taktéž dříve věnoval Tomáš Štítný ve svém spise *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských*. Podle něj „světské osoby“ nemohou vykonávat žádné křesťanské rituály jako např. exorcismy nebo jiná znamení, mohou křtít pouze vylitím vody ve jménu Trojice. In: Holeton, R.D.: *The Sacramental Theology of Tomáš Štítný of Štítné. The Bohemian Reformation and Religious Practise, vol. 4*. Prague, Academy of Sciences of the Czech Republic 2002. s. 65.

protože „i ženy spolu dědicové království Kristového jsou“.⁵⁷⁰ Ovšem křtít musí, až bude dítě na světě celé, neboť křest je „obmytím nového rození“⁵⁷¹ dle slov Písma a nemůže být nového duchovního rození, když dítě není narozené ještě fyzicky. U křtu novorozeňátka musejí být přítomny další dvě nebo tři osoby pro lepší jistotu správnosti křestního obřadu. Takto pokřtěné dítě už kněz nepřekřtívá, jenom musí být doneseno do chrámu, kde se farář dotazuje ženy, která dítě křtila, zda vše učinila podle stanoveného církevního pořádku. Pokud se stane, že porodní bába si není jistá svými slovy, která nad dítětem pronesla a pokud neví, co činila za gesta, pak musí být dítě pokřtěno knězem znovu⁵⁷². Ačkoli podobné návody a rady pro porodníky dnes v době vysoké úrovně medicíny nejsou toliko potřeba jako dříve, přesto se v každé katechetické či liturgické příručce dočteme, že člověka (nejen dítě) v nebezpečí smrti může pokřtít jakýkoli laik, pochopitelně křesťan, ať muž nebo žena bez přítomnosti kněze, aby mohl mít i člověk v nouzi naději na spásu.

Tedy shrňme si výše řečené: v zásadních momentech se *Agenda česká* z druhé půle 16. století neliší od současného pojetí křtu v ČCE, vyjma exorcismů. Koneckonců základní křesťanské myšlenky se ani po pěti stech letech nijak zásadně neproměnily. A stejně tak jako chodíval Bechyňka po Novém městě pražském a u sv. Apolináře kázal živé srdce evangelia, tak v jeho stopách chodili další a další svědkové, s nimiž nás, ať už jsme jakéhokoliv křesťanského vyznání, spojuje přítomná víra v jediného nebeského Pána.

---

⁵⁷⁰ *Agenda česká*. Lipsko 1581. s. 126.

⁵⁷¹ Tamt. s. 126n.

⁵⁷² Tamt. s. 130.

Závěr

Přesně před rokem tomu bylo pět set let, co kněz Jan Bechyňka zemřel zanechav po sobě bohatý písemný a teologický odkaz, který ještě nebyl dostatečně zpracován. Už v 19. století se Karel Sabina nechal slyšet, že by se mu měli čeští literární historici věnovat, neboť „*samočinných duchů, obzvláštních literárních osobností se tenkrát neobjevilo u nás tak mnoho, aby se vzácní takoví jednotlivcové v davu spisovatelů českých ztratili*“.⁵⁷³ A přesto je Bechyňka svým způsobem pro dnešní dny ztracen, doposud byl zmapován jeho život a z jeho obsáhlého díla byly vydány pouze dva traktáty, počítáme-li i jeden v této práci, pak tři. A právě tudy vede cesta dalšího bádání – vydat a teologicky Bechyňku okomentovat. Nicméně Sabina hovoří o nevídaném literárním talentu, který se na přelomu 15. a 16. století živelně zjevil mezi autory křesťansky zaměřených pojednání. Jak již bylo zmíněno, Bechyňka tíhnul k mysticismu, ve svém díle využíval rozmanitých básnických i řečnických figur a je tedy zřejmé, že i pro mnohé lingvisty by utrakvistický kněz Jan byl lahodným soustem a bádání po jazykové stránce by zajisté přineslo velmi zajímavé poznatky.

Krom vědeckého výzkumu na poli „bechyňkovském“ tato práce otevřela další téma, jemuž by mohla být věnována samostatná studie, a to křestní praxi v českém prostředí za jagellonského období či širěji a později ve století 16. Faktem totiž zůstává, že fenoménem křtu se zabývalo pouze několik málo článků českých badatelů⁵⁷⁴. Tyto práce se ale zejména zaměřují na druhou polovinu 16. století či na první polovinu století 17, o období za Bechyňkova života mlčí. Dosavadní zkoumání „*věnovalo křtům a otázkám spjatým s jejich studiem malou pozornost, a to především v souvislosti s bádáním o dějinách každodennosti, o raně novověkých festivitách a při studiu*

---

⁵⁷³ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. s. 778.

⁵⁷⁴ Poznámka č. 1 in: Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku*. HD 2004. s. 15n.

*lidských rituálů.*⁵⁷⁵ Jak vidno, monografie tohoto typu stále schází. Navíc by mohla pomoci ještě k jasnějšímu pochopení Bechyňkova pohledu na křest.

---

⁵⁷⁵ Tamt. s. 15n.

Seznam literatury

Prameny:

- ❖ *Agenda česká, to jest spis o ceremoniích a pořádcích církevních, která se slovem Božím a svátostmi Kristovými lidu v Království českém pravdu evangelium svatého majícímu a milujícímu posluhovati má*, ETF UK, CD 41, s. 114-130.
- ❖ Bechyňka, J.: *O křtu zvonu* in: *Sborník traktátů Jana Bechyňky* (neuberský), KNM IV H 45, fol. 65b–70a.
- ❖ Bechyňka, J.: *Traktát o viděních a pokušeních zbožného mládence*, KNM III H 8, fol. 104b–113a.
- ❖ Chelčický, P.: *Rozpravy Chelčického* in: *Listy filologické*, 25, 1898. s. 460-466.
- ❖ Chelčický, P.: *Zprávy o svátostech* (ed. M. Opočenský), in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia*. Praha, Kalich 1980. s. 17-29 (fol. 121a-137a).

Literatura:

- ❖ Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha, Vyšehrad 2001.
- ❖ *Agenda českobratrské církve evangelické, díl první*. Praha, Synodní rada českobratrské církve evangelické 1983.
- ❖ Aleš, B.: *Pravoslavná liturgika pro žáky škol národních a středních*. Praha, Pravoslavná církev v Československu 1952.
- ❖ Armstrong, A.H. (vyd.): *Filosofie pozdní antiky – Od staré Akademie po Jana Eriugenu, sv. 4*. Praha, OIKOYMENH 2002.
- ❖ Bělič, J., Kamiš, A., Kučera, K.: *Malý staročeský slovník*. Praha, SPN 1979.
- ❖ Černý, K.: *Klasobraní po rukopisích. Listy filologické*, 25, 1898.
- ❖ Daňhelka, J.: *Směrnice pro vydávání starších českých textů* in: *Husitský tábor – sborník muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor 1985.
- ❖ Herain, K.: *O památných zvonech. Topičův sborník literární a umělecký*, 5, 1917-1918.
- ❖ Hodura, K.: *Datování spisů Jana Bechyňky. Listy filologické*, 83, 1960.
- ❖ Holeyton, D.R.: *The Sacramental Theology of Tomáš Štítný of Štítné. The Bohemian Reformation and Religious Practise, vol. 4; Papers from the IV. International Symposium on the Bohemian Reformation and Religious Practise under the auspices of the Philosophical Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic held at Vila Lanna, Prague 26 – 28 June 2000* (editors: Zdenek V. David and David R. Holeyton). Prague, Academy of Sciences of the Czech Republic 2002.
- ❖ Holý, M.: *Křest ve šlechtickém prostředí českých zemí na prahu novověku. Historická demografie*, 28, 2004.

- ❖ Jireček, J.: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XIII. věku. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. Sv. I. A-L.* Praha, Nákladem B. Tempského 1875.
- ❖ Jungmann, J.: *Jana Bechyňky spisy křesťansko-mravného obsahu, dva díly.* In: *Rozbor staročeské literatury čítaný ve schůzkách Královské české společnosti nauk, sekce filologické, r. 1840 a 1841.* Praha, W kommissj u Kronberga i Řiwnáče 1842.
- ❖ Jungmann, J.: *Historie literatury české aneb: Saustawný přehled spisů českých s krátkau historií národu, oswícení a jazyka.* Druhé vydání. Praha, W kommissi kněhkupectví F. Řiwnáče 1849.
- ❖ Kadlec, J.: *Přehled českých církevních dějin I.* Praha, Zvon 1991.
- ❖ *Katechismus katolické církve - napsáno po II. ekumenickém Vatikánském koncilu.* Praha, Zvon 1995.
- ❖ *Křestní obřady I – Křest dětí.* Praha, Sekretariát České liturgické komise 1971.
- ❖ Kybalová, L.; Lunga, R.; Vácha, P.: *Pražské zvony.* Praha, Rybka publishers 2005.
- ❖ Lamprecht, A., Šlosar, D., Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny.* Praha, SPN 1986.
- ❖ *Lexikon české literatury – Osobnosti, díla, instituce I A-G.* Praha, Academia 1985.
- ❖ *Lexikon für theologie und kirche 8.* Freiburg im Breisgau, Herder 1999.
- ❖ Lohse, B.: *Epochy dějin dogmatu.* Jihlava, Nakladatelství Mlýn 2003.
- ❖ Lossky, V.: *Dogmatická teologie.* 2. vyd. Praha, Pravoslavné vydavatelství 1994.
- ❖ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 1 - 2.* 2. vyd. Praha, Academia 2001.
- ❖ Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3 - 4.* 2. vyd. Praha, Academia 2002.
- ❖ Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku.* Praha, Argo 2001.
- ❖ Moltmann, J.: *Science and Wisdom.* London, SCM Press 2003.
- ❖ Nechutová, J.: *Středověká latina.* Praha, Koniasch Latin Press 2002.
- ❖ *Nový zákon s výkladovými poznámkami.* Praha, Česká biblická společnost 1991.
- ❖ Pöhlmann, H.G.: *Kompendium evangelické dogmatiky.* Jihlava, Mlýn 2002.
- ❖ *Pravoslavný katechismus.* II. vyd. Praha, Nákladem Exarchátní rady pravoslavné církve 1950.
- ❖ Preiss, H.: *Böhmen, wie es Johannes Butzbach von 1488 – 1494 erlebte.* München, Verlag Robert Lerche 1958.
- ❖ Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát* in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia/III, Praga mystica – Z dějin české reformace.* Praha, Kalich 1984.

- ❖ Rejchrtová, N.: *Poselství utrakvistické mystiky ovlivněné Chelčickým*, in: *Pocta Josefu Petráňovi – Sborník prací z českých dějin k 60. narozeninám prof. dr. Josefa Petráně*. Praha, Historický ústav ČSAV 1991.
- ❖ Rejchrtová, N.: *Zkušební písemná práce utrakvistického kněze*, in: *Do posledních končin - Studie a texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty*. Praha, Kalich 1982.
- ❖ Richter, K.: *Liturgie a život*. Praha, Vyšehrad 2003.
- ❖ Sabina, K.: *Dějepis literatury československé staré a střední doby*. Praha, Nákladem Al. Štorcha 1866.
- ❖ Spunar, P.: *Literární činnost utrakvistů doby poděbradské a jagellonské*, in: *Acta reformationem bohemicam illustrantia – Příspěvky k dějinám utrakvismu*. Praha, Kalich 1978.
- ❖ Svatoš, M. a kol.: *Dějiny Univerzity Karlovy I, 1347/48 – 1622*. Praha, Karolinum 1995.
- ❖ Šmahel, F.: *Silnější než víra: Magie, pověry a kouzla husitského věku*, *Sborník vlastivědných prací z Poblanicka, 30, 1990*.
- ❖ Tretera, I.: *Nástin dějin evropského myšlení (od Thaleta k Rousseauovi)*. 1. vyd. Praha, nakladatelství COWI 1996.
- ❖ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 1. Věk Poděbradský*. Praha, Vydal Jan Laichter na Král. Vinohradech 1915.
- ❖ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 2. Věk Poděbradský*. Praha, Vydal Jan Laichter na Král. Vinohradech 1918.
- ❖ Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. Praha, Nákladem Jana Laichtera 1930.
- ❖ Vlašín, Š.: *Slovník literární teorie*. Praha 1984.
- ❖ Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Kulturně historický obraz XV. a XVI. století. Svazek první*. Praha, Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1895.
- ❖ Winter, Z.: *Život církevní v Čechách. Kulturně historický obraz XV. a XVI. století. Svazek druhý*. Praha, Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1896.
- ❖ *Ze starých letopisů českých*. Vyd. I. Praha, Svoboda 1980.
- ❖ Zíbrt, Č.: *Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní*. Praha, Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka 1889.

Přílohy

Příloha č. 1: Traktát *O křtu zvonu*

65b <Novina> mrtvá o křtu zvonu v srdce ústy rozprávějících vržena jest. A tak jest zbouřila srdce mé jako mrcha moře vně uvržená, tak že nechce ji v sobě pohřbíti ani se ukojiti, leč psaním potouženým tímto na břeh pronesení vyvržena bude. Příkladem naší české nedávné zkřesťanilé církve, kteráž se jest mnohými nepokojnými válkami tak
66a bouřila, dokavadž jest z sebe těch mrtvých pověrkuov, po/bonkuov, nálezkuov zákonův mnichuov a rozličných duchovních pravdě odporných a porouhajících se žertuov nevymetala.

Jiné do Němec, jiné do Plzně a do Budějovic a na hrady a do klášteruov mnišských věduc, že najlépe se hodí převráceným žertové přetvoření proto, že Pán velí: „Mrtvým mrtvých pohřbeni býti a živým kázati pravdu“, než <jižt> po hříchu fary pravdomluvných zase se z Němec a z klášteruov prajští a vyskakují mniši s pobonky rozličných
66b svěcenin až do zvonových křtínek, jež sem svrchu umrli/nou pojmenoval, ne zle, poněvadž každý skutek lidský, jehož věrný zákon duchem nazvaný zřejmým příkázáním neobživuje, jako tělo bez duše ošklivá a smrdutá mrcha jest všech mnichuov a prelátův, dekrety i Agendami duvodnými nezkřesitedlná.

Nezdá-liť se to komu hodnověrné, porad' se o to s obojím zákonem pilným čtením. A tent' netoliko se zapří těm pověrkám (lidským zámyslem zplozeným) život dávatí, ale i přízná se, že jim, ať se který mníti mně jí vydírá skrz Izaiáše a 6° Marka v 7. kapitole:
67a „Opustivše příkázání Boží/ držíte ustanovení lidská“, křty kalichuov, nádob, a měděných věcí tj. zvonuov a loží a podobné k těm činíte mnohé tj. křty a svěceniny jako jehněd, suol <nimi>, kropáč, ofěru. I praj pravil jim: „Čisté ste zrušili příkázání Boží, abyste zachovali ustavení svá“. Tím míní Pán Spasitel, že jako mrcha zdraví živých, tak porušují lidská ustavení příkázání Božích, je jaks nakažujíc a mdlá činíc a jimi se jako mrcha živým svým smradem porouhajíc. A zdaž to není
67b porouhání, že Pán velí v sedmeré svátosti posvěcovati. A tito/ pak jakoby málo svatosti vydal v lečems jiné sobě spasení zasvěcují.

On kázal křtíti stvoření věrné a tito pak křtí zvony, ješto ani spasení býti ani věřiti mohou. Svatých jména jim přezdívajíc, Svatým i Bohu i Duchu svatému se rouhajíc, jej na daremnú, prázdnu, bezdušnú věc berouc a Božskou moc nad krúpami, nad ohněm, nad d'ábly zvonu poroučejíc svým důvěřením. Co jiného než modlářství zpožhanilé stropí

68a a v něm bez odpuštění hřích. A přikázání/ Boží odporné, jenž toho brání, porušují a u lidí svátost sedmerú zlehčují a zpust'ují, leckams její přenášejí moc kradmo, zrádně i zlodějsky. Pán volá: „Čistí buďte, kteří nosíte mé nádoby.“ A oni pak to přikázání ruší zanedbávajíc se samých světiti a křtiti křtem pokání ctnostného, všemi se przníc hříchů. Nádoby kostelní křtem světí a <nalit> to nic platno není, poněvadž vše, čehož se dotkne nečistý, nečisto jest a čistému i nesvěcené čisto a svato jest, 68b cožkoli v ruku vezme podle obého/zákona písem.

Ktož pak ne sebe sami než nádoby čistí a světí, tím' se nevěřiti písmům zřejmě dokazují a oněch se zadní býti provodí, jenž sou se praví Svátý Pavel: „Sami místo mrtvých věcí křtili“. Tito pak zpět činí rovně jako umrlce místo se samých křtíce přeposměšně. Tot' sou z těch, jenž pro nerozum a neumění rozumnému stvoření dítkám svátosti velebné a laikuom krve Boží dáti s ostýcháním za nehodnou věc počítají, a zvonu nevěrnému, hmotnému aneb leckderaké věci 69a ne/smyslné a mrtvé křtí a Božské všemohúcnosti i čtení (když jim jedině puožitek přináší) proti Duchu svatému zdravému naučení dáti se nerozpakují bludně.

I věziž tehdy pro vajstrahu toho, že jest to od starodávních v Církví za jistotu shledáno mnohých zkušením, že každá kouzelnice neb kouzelník, cizoložníci aneb nečistí sou. A též každý kněz, kterýž se těmi mrtvými pověrky porouhá jména i svátostem Božím, že jest 69b smilník, ci/zoložník nečistý a neb vzápětí jest budoucí, nebude-li se káti. Kterížto hříchové a porušení sou smrad té bezdušné mrchy lidských pobonkuov, jenž jako smrad přikázání Boží pobonkáře i kající lidi nakažují v živé víře, v živých přikázáních a svátostech životem vonným obživujících mrtvé.

A protož ved', nesluší jim v farách, v městech ani v srdečné víře místa dávatí, než sluší s nimi jako s mrchou na rozhraní aneb do hrobu 70a tj. do Němec aneb do klášteruov, aby naši opět/ české země jako moře mrcha k válkám nezbouřili a k zatracení, ale abychom v živých vonných přikázáních a v svátostech živi souc zde časně týmiž k životu věčnému mocně vzkříšeni byli. Amen.

Výkladové poznámky:

65b vně: adv. venku; zvenčí

ukojiti: dok. uspokojit, naklonit si

zkřest'anilé: adj. pokřest'anštělé//myšlena česká reformace

nepokojnými válkami: války husitské vypuknuvší r. 1420 vyhlášením I. křížové výpravy proti „kacířským“ Čechům. Období nepokojů ukončeno v r. 1479 mírovými smlouvami z Olomouce mezi Vladislavem Jagellonským a Matyášem Korvínem.

pověrkuov: gen. pl. od pověrek, -rka, rku (m.) pověra, nepravá, scestná víra

66a pobonkuov: gen. pl. od pobonek, -nku, -nka (někdy také bobonek) m. zařikávání, čáry, pověra

nálezkov: gen. pl. od názelek, -zka, zku (m.) výmysl, smyšlenka, blud

do Němec: Bechyňka byl českým vlastencem, negativně zaměřen proti Němcům.

do Plzně a do Budějovic: tato dvě královská města byla ryze katolická.

na hrady: Bechyňka pravděpodobně naráží na sídla vyšší šlechty, která se většinou hlásila k římské církvi. Mohlo mu vadit nadměrné bohatství katolické šlechty nesouznějící s reformačními ideály; tzn. ti, kdož žijí v přepychu a rozmařilosti nestaravše se o spásu svých duší. /některé velké katolické rody, kupř. pánové z Rožmberka, z Házmburka, z Lobkovic, z Kolovrat, disponovali rozsáhlými pozemky a nesčetnými nemovitostmi/. Totéž odsuzoval i u šlechty utrakvistické, původně bezvýznamných rodů, zbohatnuvších během husitských válek (tzv. válečnické aristokracie – Smiřičtí ze Smiřic, Trčkové z Lípy, Kostkové z Postupic, Vřesovcové a další). Po r. 1490, kdy český král Vladislav začal pobývat v Budíně, se o svá mocenská práva počínají hlásit právě tito výše jmenovaní páni, kteří si nárokují správu země. „*Podle Bechyňky ted' o Hradu rozhodují hradští páni, pyšní na svou domnělou urozenost, okázale dávající najevo moc a bohatství*“. In: Rejchrtová, N.: *Jan Bechyňka – kněz a literát in: Acta reformationem bohemicam illustrantia/III, Praga mystica – Z dějin české reformace*. Praha, Kalich 1984. s. 14.

a do klášteruov mnišských: 15. st. protknuto protimnišskými náladami a kališnickou nenávisí ke klášterům. V zemi zaznívaly mocné útoky proti hříšným mnichům, česká reformace usilovala o odstranění a zničení klášterů. Nejvíce se brojilo proti morálním zlořádům a touze některých konventů přílišně se obohacovat. Kališnické kněze konkrétně pobuřovalo, že mniši ochotně vystrojují slavnostní pohřby, aby za ně dostali více peněz. Předmětem kritiky rovněž prodej listů s Ježíšovým jménem, které měly věřící chránit před nemocemi. Nejdramatičtější situace v Praze r. 1483, kdy z hlavního města Českého království utíkají mniši a kláštery jsou pleněny. Sám Bechyňka viděl ve zkáze pražských klášterů prst Boží a píše: „*Jako pak někteří sú bez střeč, někteří v polovici zkaženi, někteří v některé straně, jiní pak hned nebytedlni.*“ in: Macek, J.: *Víra a zbožnost jagellonského věku*. Praha, Argo 2001. s. 214.// Kláštery v Čechách okolo r. 1500 poloprázdné.

- mrtvým...kázati pravdu: Lk 9,60
- 66b obojím zákonem: SZ a NZ
mníti: mnieti dok. mínit, domnívat se
6° Marka v 7. kapitole: šestý verš//Bechyňův text se vztahuje k Mk 7,6; ale následně je citován Mk 7,8.
- 67a jehněd: svěcení jehněd na Květnou neděli/symbolizuje Ježíšův vjezd do Jeruzaléma, kdy jej zástupy vítaly s kvetoucími ratolestmi - Mt 21,8; Mk 11,8/
suol: Sůl byla do II. Vatikánského koncilu součástí předkřestních rituálů, ovšem výklad je nejistý. Ritus pravděpodobně navazoval na římské očistné rituály u novorozenců. Posolený chléb mohl být v církvi podáván jako večeře Páně pro katechumeny a to jak dospělým tak školním dětem. Jinak sůl byla často také součástí křestního obřadu samotného: užívalo se jí při exorcismech jako očistného symbolu od zlého. Po II. Vatikánu bylo dávání soli společně s jinými katechumenálními rity odstraněno. Soli se dále využívalo při svěcení vody jako důležitého motivu očištění. Příprava svěcené vody získala svou tradiční podobu v 8. století a přetrvávala až do století 20. Od II. Vatikánského koncilu stojí v popředí u užití svěcené vody motiv křestního polévání a soli je nadále využíváno. Srov. heslo *Salz* in: *Lexikon für theologie und kirche* 8. Freiburg im Breisgau, Herder 1999. s. 1501n. Nicméně utrakvisté na přelomu 15. a 16. století podle slov Johannese Butzbacha nežehnají vodě ani soli (Nullam aquam neque sal benedicunt.), in: Preiss, H.: *Böhmen, wie es Johannes Butzbach von 1488 – 1494 erlebte*. München, Verlag Robert Lerche 1958. s. 37 (fol. 22v₂). Svěcení soli také na vigílii Tří králů tj. 6. ledna//na toto datum v současnosti připadá u ortodoxních církví svátek Zjevení Páně. Na počátku 3. st. v Alexandrii byla Epifanie původním svátkem Ježíšova narození, k níž se již velmi brzy připojila i památka na jeho křest a památka prvního Ježíšova zázraku v Káně Galilejské. Ve druhé polovině 4. st. došlo k tomu, že svátek Narození byl vzájemně převzat Východem i Západem, a to tak, že i na Východě se 25. prosince začalo slavit Ježíšovo narození a příchod mudrců a 6. ledna se slavila památka Ježíšova křtu a svatby v Káně a uděloval se křest. Západ naproti tomu slavil 6. ledna příchod mudrců, Ježíšův křest a první zázrak jako zřetelné znamení jeho epifanie. Podle klasifikace svátků bylo Zjevení Páně v záp. církvi považováno za svátek druhé nejvyšší kategorie liturgického roku. Lidová zbožnost středověku posunula do popředí svátku postavy „svatých tří králů“, a to tak silně, že se Epifanie většinou nazývala svátkem sv. Tří králů a slavila se téměř jako nějaký svátek svatých. In: Adam, A.: *Liturgika – Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha, Vyšehrad 2001. s. 373n.//Kromě soli se na tento svátek (nebo v předvečer Tří králů) světí i voda jako připomínka Ježíšova křtu

v Jordánu. Vody se poté používá ke kropení při žehnání a svěcení, jakož i k pití. V rané církvi byli touto vodou křtěni katechumeni. In: *Pravoslavný katechismus*. II. vyd. Praha, Nákladem Exarchátní rady pravoslavné církve 1950. s. 212.

kropáč: přenosná kropenka na svěcenou vodu. Dnešní podoba: kovová nádobka opatřená rukojetí a kropítkem.//U kališníků v 15. století stále přetrvává sklon k obřadové vnějškovosti, kterou Rokycana nazývá „*poklonami zevnitřními*“ a „*zevnitřními svátostmi*“ (zevnitřek – vnějšek). Za kropením (a dalšími náboženskými gesty např. líbáním kříže) vidí jednání ďáblovo. Lid se spíše než-li k Bohu a svátostem obrací k obrazům, spasení vidí „*ono ve kbele, ono v kropáči*“, v líbání kříže a *vzpírá se tomu, aby něco nového, vnitřního bylo místo toho zaváděno*. In: Urbánek, R.: *České dějiny, dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. Praha, Nákladem Jana Laichtera 1930. s. 747n.

ofěru: ofěra (f.) oběť, obětní dar odevzdávaný Bohu: Jezukriste, jenž si se obětoval i ofěroval bohu Otci obětí i ofěru pravů; dar věřících na církevní účely//Ofěry byly s největší pravděpodobností chápány v římské církvi jako jistá forma odpustků či desátků: složil-li věřící ofěru v kostele k oltáři, mohl kněz sloužit mši za jeho hříchy. To se pochopitelně nelíbilo utrakvistům, např. Janu Rokycanovi, jenž nebyl ani tak proti ofěrám samým, jako proti způsobu jejich vymáhání. U katolíků měly tedy ofěry velmi úzký vztah k bohoslužbě, ale Rokycana je chápal jako almužnu, milou Bohu a určenou „*kněžím chudým, nuzným, kteříž věrně pracují o spasení lidské a hledí slovem i skutky dáti dobrý příklad*“, ne však „*těm lotruom, kuběnáruom, svatokupcuom, ožralcuom neřádným*.“ in: Urbánek, R.: *České dějiny. Dílu III. část 3. Věk Poděbradský*. Praha, Nákladem Jana Laichtera na Král. Vinohradech 1915. s. 707.//Ofěrami se taktéž doplňoval stálý příjem farářův, plynoucí ze zádušního jmění.

Čisté ste zrušili...ustavení svá: Mk 7,9

A zdaž to není...spasení posvěcovati: interpretačně náročná věta. Domnívám se, že se jedná o řečnickou otázku, která konstatuje, že si lidé vytvářejí své vlastní koncepty a vykládají si Písmo sv. po svém, aniž se jej správně přidrží. To Bechyňka hodnotí jako špatné a rouhavé. Rouhání je tím větší, že je znesvěcován křest, jenž náleží mezi sedm svátostí (v *sedmeré svátosti spasení posvěcovati*).

67b on kázal...věrné: Mk 16,15-16

daremnú: adj. marnou, bez užitku, zbytečnou

dověřením: (n.) důvěrou, vírou

zpohanilé: adj. zpohanštělé, pohanské

68a Čistí bud'te...nádoby: Iz 52,11

čehož se dotkne...a svato jest: nezjištěno, pravděpodobně se jedná o parafrázi na biblický text.

68b Sami místo...křtili: 1Kor 15,29-30 – o křtu za mrtvé nic bližšího nevíme. Možná tím rozumět zástupný křest, přijímaný věřícími za katechumeny, kteří zemřeli nepokřtěni. Pavel se o tom zmiňuje jen v rámci širší argumentace. In: *Nový zákon s výkladovými poznámkami*. Praha, Česká biblická společnost 1991. s. 301. Může korespondovat s dřívějším odkazem na Lk 9,60 (66a), kdy Ježíš komusi nejmenovanému doporučuje, aby se nestaral o mrtvé, ale raději zvěstoval království Boží. Můžeme ale usuzovat, že v kontextu celého traktátu se jedná o metaforu. Nekřtít mrtvých, potamžo mrtvých věcí, ale stvoření věrné (tedy živých lidí), které může věřit a být spaseno.

rovně: adv. stejně, shodně

69b ved': adv., interj., spoj. vždyť, totiž, zajisté; věru; viz; však (někdy také ve formě vedě)

na rozhraní: rozhranie (n.) rozcestí, kde bývalo popraviště//Jedinci, kteří sami sobě násilně ukončili život (sebevražda se páchala oběšením) nejsou považováni za oběť poměrů či za daň duševní tísně, ale jsou to zločinci a jako se zločinci s nimi také lidé nakládají. Sebevrazi se v žádném případě nesměli pochovávat na hřbitově. Takové mrtvolky byly zakopávány do země na pustém místě jako mršina. Nejčastější důvod k sebevraždě: dluhy. In: Macek, J.: *Jagellonský věk v českých zemích (1471-1526) 3-4*. Praha, Academia 2001. s. 178.

Poznámky k transkripci

Interpunkce – podle soudobé češtiny (do jisté míry taktéž intepretační záležitost).

Velká písmena – ačkoli pojmenování bytostí a institucí požívajících úctu (bůh, pán, království apod.) byla ještě ve středověku výrazně spjata s významem užitných výrazů, a proto je správné psát je s malými písmeny na začátku, v několika případech jsem si dovolila vzhledem k teologickému úzu takováto slova uvodit velkým písmenem, a to i tam, kde sám Bechyňka píše písmena malá např. u adjektiva „Božskú“. Na druhé straně ponechávám malá písmena na začátku slov „zákon“ a „písmo“ držíc se striktně původního rukopisu.

Úvozovky – vyznačují citáty z autorit (Písmo svaté).

Číslovky – římské se nahrazují arabskými podle novodobé češtiny.

Geminace – Tam, kde staré rukopisy mají v přejatých slovech zdvojené „ff“, přepisujeme jako „f“ jedno (offěra > ofěra).

Slabiky „dia“, „tia“ – pro 15. st. je transkripce „diábel“ a „křestian“ anachronismem, proto převádíme na „d'ábel“, „křest'an“.

Dvojhláska „ie“ – V Bechyňkově textu transkribuji jako „í“, neboť právě v 15. st. proběhla monoftongizace z „ie“ v „í“ (cierkev > církev).

au > ou (výslovnost ou pro konec 15. st. dosvědčena), „au“ ponecháváme pouze ve slovech německého původu (v tomto textu netřeba).

uo > uo, Buoh

y, g > j

w > u, v

na počátku slov znak v, u > ú

Znaky i a y (jde o jednu hlásku /i/) – řídí se zásadami platnými v nové češtině.

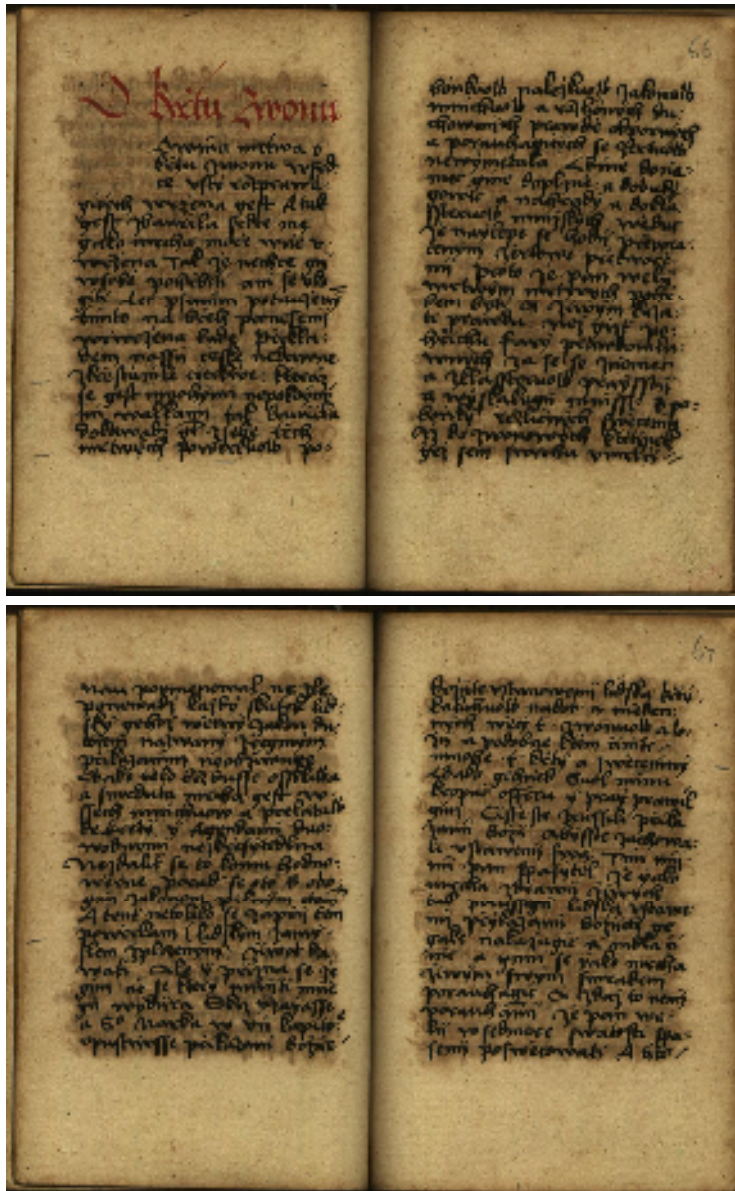
Kvantina – Pokud se krátké samohlásky od dlouhých v textu neodlišují, používá se kvantita příznačné pro dobu vzniku konkrétního textu.

Textově-kritické značky

< > nečitelné slovo,

/ označen přechod z jednoho fólia na druhé.

Příloha č. 2: Ukázka rukopisu Bechyňkova traktátu *O křtu zvonu*, in: neuberský *Sborník traktátů Jana Bechyňky*, KNM IV H 45, fol. 65b-67a.

Příloha č. 3:

Kostel sv. Petra a Pavla v Načeradci, kde Jan Bechyňka trávil svá kaplanská léta u kněze Jakuba – původně románský kostel byl vystavěn na počátku 12. století. V r. 1278 byl upraven jako tvrz, hradby však byly r. 1836 zbořeny. Od husitských válek až do r. 1624 byl spravován utrakvistickými kněžími.

Zdroj: <http://www.senio.cz/i/0/Naeradec.jpg>

Kostel sv. Apolináře na Novém městě pražském, kde se Bechyňka věnoval své farářské činnosti. Kostel byl postaven mezi lety 1362-1376 pro kapitulu ze Sadské, kterou sem nechal přemístit Karel IV. V r. 1503 splynula kapitula se svatovítskou. V interiéru kostela se dochovaly malby ze 14. století. Dnes je chrám sídlem *Komunity Chemin Neuf* – Katolické komunity s ekumenickým posláním, která se zrodila z modlitebního společenství v Lyonu v r. 1973 a v současnosti čítá přes 1300 členů z 25 zemích světa.

Zdroj: www.atlasceska.cz/praha/kostel-sv-apolinare/galerie/5722/1

